

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ
FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija - logopedija) magistrantūros
studijų programa

Rima Rybakova

**MULTIKULTŪRINĖS APLINKOS POVEIKIS PRADINIŲ KLASIŲ
MOKINIŲ KALBINIAMS GEBĖJIMAMS**

Magistro baigiamasis darbas

*Magistro darbo vadovė-
lekt. dr. Renata Geležinienė*

2012

Magistro darbo santrauka

Darbe nagrinėjama multikultūrinės aplinkos poveikis pradinių klasių mokinių kalbiniams gebėjimams. Tyrimo tikslas- nustatyti multikultūrinės aplinkos poveikio formas minimo amžiaus vaikų kalbiniams gebėjimams.

2011 m. priėmus naują Lietuvos respublikos Švietimo įstatymą, sugriežtėjo valstybinės kalbos mokymosi sąlygos. Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos, užsienyje gyvenantys lietuviai emigrantai susiduria su gimtosios ir valstybinės kalbos tinkamo santykio poreikiu. Minimos gyventojų grupės dažniausiai neturi tinkamų sąlygų gimtosios kalbos pilnaverčiam ugdymui.

Buvo atliktas kokybinis tyrimas, taikant trianguliacijos principą derinant kokybinius ir kiekybinius metodus. Tyrime dalyvavo 77 respondentai.

Tyrimo metu aiškintasi su kokiais sunkumais susiduria keliakalbiai vaikai, kaip vystosi jų kalbiniai gebėjimai, kokios paplitusios kalbos sutrikimų formos ir kokiomis priemonėmis jas stengiamasi įveikti. Aiškintasi tėvų ir logopedų bendradarbiavimo aplinkybės ir perspektyvos.

Nagrinėjant šiuos probleminius klausimus tyrimo dalyvių anketų klausimynas formuotas atitinkamais blokais: demografinis, logopedinio darbo patirties ir programinis.

Tyrimo metu išaiškėjo, kad multikultūrinė aplinka bet koku atveju turi poveikį pradinių klasių mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi. Tas poveikis gali būti tiek teigiamas, tiek neigiamas. Viskas priklauso nuo vaiką veikiančių vidinių ir išorinių faktorių. Tyrimo dalyviai pripažino, kad susiformavusią keliakalbystės įtaką sunku įveikti, nes tėvai, kalbos ugdymo specialistai ir vaikai pripažino, kad susiduriantys su įvairiomis vidinėmis ir išorinėmis problemomis. Norint jas įveikti ir realizuoti kokybišką multikultūrinį ugdymą reikalingas tėvų, kalbos ugdymo specialistų ir vaikų bendradarbiavimas.

Esminiai žodžiai: multikultūriškumas, dvikalbystė, multikultūrinis ugdymas, kalbos interferencija.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius MULTIKULTŪRINĖ APLINKA IR JOS POVEIKIS VAIKO UGDYMU	8
1.1. Multikultūriškumo samprata	8
1.2. Multikultūrinis ugdymas	9
1.3. Etninių Lietuvos grupių kalbinės ypatybės	10
2 skyrius PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ MULTIKULTŪRINĖS APLINKOS ĮTAKA KALBINIAMS GEBĖJIMAMS	13
2.1. Dvikalbystės ir daugiakalbystės formavimosi aplinkybės	13
2.2. Dvikalbystės ir daugiakalbystės įtaka pradinio mokyklinio amžiaus mokinio kalbiniam gebėjimams	14
2.3. Psichosocialinės dvikalbių ir daugiakalbių vaikų raidos ypatybės	16
2.4. Psichosocialiniai užsienio kalbos vartojimo aspektai.....	18
3 skyrius MULTIKULTŪRINĖS APLINKOS POVEIKIO PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KALBINIAMS GEBĖJIMAMS TYRIMAS.....	21
3.1. Tyrimo metodika.....	21
3.2. Tyrimo dalyviai	26
3.3. Multikultūrinė aplinka ir jos paplitimo tendencijos.....	27
3.4. Vaikas ir multikultūrinė aplinka	32
3.5. Vaikų sunkumai ugdymo procese	35
3.6. Tėvai multikultūrinėje aplinkoje.....	35
3.7. Bendradarbiavimo svarba ugdant vaikus.....	38
3.8. Logopedų iššūkiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos.....	39
3.9. Multikultūrinės aplinkos poveikio atskleidimas virtualioje erdvėje.....	40
3.10. Atvejo analizė taikant etnografinio tyrimo elementus	42
Išvados	47
Literatūra	49
Summary	55
Priedai	56

IVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Pakankamai aktyvus tikslingas bei abipusiai nuoširdus komunikavimas padeda žmonėms spręsti problemas ir prisideda prie žmogaus gebėjimų tobulinimo.

Kalba yra viena pagrindinių žmogaus komunikavimo formų. Todėl įvairių sričių mokslininkai ilgai ieškojo ir vis dar ieško atsakymų į įvairias kalbinių gebėjimų problemas. Tai, kad žmogaus kalbinių gebėjimų problemomis ir jų sprendimu domisi įvairių sričių mokslininkai, demonstruoja šios komunikavimo priemonės svarbą.

Lingvistai, tirdami žmogaus vartojamą kalbą bei jos elementus atitinkamomis sąlygomis, atskleidžia ir jo kalbinius gebėjimus bei sutrikimus. Mokslininkai, atkreipę dėmesį į kalbinių gebėjimų problemas, geba jas lyginti ir analizuoti (Tarptautinių žodžių žodynas, 1999).

Psichologai, tirdami žmogaus psichines savybes tam tikromis sąlygomis, atskleidžia ir jo kalbinius gebėjimus. Ši mokslininkų grupė ne tik nukreipia į vidines žmogaus kalbinių gebėjimų problemų priežastis, bet ir geba nurodyti išorines. Psichologiniam kalbinių gebėjimų tyrimui svarų postūmį davė susiformavusi psicholingvistika (Psichologijos žodynas, 2003).

Šiandieninis pasaulis yra technikos plėtros ir daugiakultūrinis (multikultūrinis) pasaulis. Techninės naujovės, inovacijos verčia žmogų naudoti naujus kalbinius terminus. Tik dalis jų kasdieniame gyvenime atitinka kalbininkų keliamus kalbos kultūros reikalavimus. Kita dalis naudojamų terminų yra poveikis kitų kultūrų. Ypač gausi ši terminų grupė būdinga etniškai mišriose teritorijose. Vieną skaudžiausių poveikių patiria tautinių mažumų atstovai, kurie priverčiami derintis prie valstybinės kalbos ir prie kalbinių naujovių. Etniškai mišriose teritorijose susiformuoja idealios sąlygos dvikalbystei ar daugiakalbystei atsirasti.

Svarbiausias žmonių bendravimo tikslas - dalyvauti įvairioje veikloje ir keistis informacija. Siekiant šio tikslo žmonėms būtina kuo geriau suvokti vienas kitą, nes gebėjimas susikalbėti garantuoja sėkmingą socialinę integraciją (R. Skripkienė, 2004). Tautinėms mažumoms siekiant apginti savąją kultūrą, kalbą išskyla tolerancijos svarba.

Tolerancija itin svarbi formuojant valstybėje dvikalbį ar daugiakalbį ugdymą. Tokio ugdymo sėkmę lemia mokinių ir mokytojų gebėjimas toleruoti skirtingas tradicijas, kalbinius ypatumus, vertybes ir t.t. Įvairiame ugdymo lygyje įsitvirtinusi tolerancija atkreipia dėmesį, kad dvikalbis - daugiakalbis ugdymas multikultūrinėje aplinkoje - vienas pažangiausių. Tačiau garantuoti tinkamas sąlygas etninėms mažumoms, sėkmingai integruoti keliakalbius gyventojus yra sudėtinga. Tuo labiau, kad daugiakalbiai ar dvikalbiai vaikai pasižymi savitu raidos keliu, praturtinusiu jų pasaulėžiūrą, bet nesudariusiu sąlygų tinkamai mokintis ir vystyti savo kalbinių gebėjimų.

Multikultūriškumas tirtas santykinai aktyviai ir ypač susidomėjimas juo išaugo Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą bei NATO. Multikultūriškumo sąvokos problematika domino Tamošiūną (1997), Saugėniene, Jakavičių (2000), Held, McGrew, Goldblatt, Perraton (2002), Saugėniene, Liaudanskiene (2003), Kasatkina, Leončiką (2003), Mazolevskiene, Montvilaite (2007), Reingarde, Vasiliauskaite, Erentaite (2010) ir kt.

Multikultūrinės aplinkos poveikį kalbiniams gebėjimams analizavo Jacikevičius (1970), Daukšytė (1987, 1998), Rosenthal (1996), Stasiūnaitė (2000), Šernas (2002), Kasatkina, Leončikas (2003), Skripkienė (2003, 2005), Протасова, Родина (2005), J. Ambrukaitis (2006), Mazolevskienė (2006), Montvilaite (2007). Autoriai atkreipė dėmesį į vidines ir išorines sąlygas, galinčias keisti vaiko kalbinius gebėjimus multikultūrinėje aplinkoje. Tirtos tėvų įtraukimo į ugdymo procesą galimybės, dvikalbio - daugiakalbio mokinio sąveika su įvairiapuse aplinka.

Tyrimo objektas - multikultūrinės aplinkos poveikis pradinio ugdymo mokinių kalbiniams gebėjimams.

Tyrimo tikslas - nustatyti multikultūrinės aplinkos poveikį pradinio ugdymo mokinių kalbiniams gebėjimams.

Uždaviniai:

1. Taikant mokslinės literatūros analizę atskleisti multikultūriškumo sampratos įvairovę.
2. Naudojant mokslinės literatūros, interviu ir apklausos internetinėje erdvėje duomenis, iširti multikultūrinės aplinkos poveikį pradinių klasių mokinių kalbiniams gebėjimams.
3. Remiantis empirinės medžiagos analize nustatyti su kokiais sunkumais susiduria mokiniai iš multikultūrinės aplinkos ugdymo procese.
4. Taikant apklausos duomenų analizę išsiaiškinti su kokiais iššūkiais susiduria logopedai dirbdami su vaikais iš multikultūrinės aplinkos.
5. Remiantis empirinės tyrimo dalies analize, išsiaiškinti, tėvų pagalbos ugdant vaikų kalbinius gebėjimus svarbą.

Respondentai. Atliekant tyrimą dalyvavo 77 respondentai. Interviu metodo metu buvo apklausti 10 logopedų dirbančių su vaikais iš multikultūrinės aplinkos ir 10 šeimų (t.y. 10 mamų ir 6 vaikai). 50 respondentų dalyvavo internetinėje kiekybinėje apklausoje. 1 dalyvis buvo pasirinktas atvejo analizei. Respondentų buvo ieškoma tankiai kultūrinių mažumų gyvenamuosiuose regionuose, t.y. Vilniaus r., Vilniaus mieste ir Šalčininkų r.

Tyrimo metodologija ir metodai. Tyrimas atliktas taikant trianguliacijos principą, tarpusavyje derinant kokybinius ir kiekybinius metodus (Kardelis, 2002). Šių metodų pasirinkimą lėmė tyrimo objekto ypatybės- multikultūrinės aplinkos poveikio atskleidimo, dalyvių įvairumas (logopedai, šeimos (t.y. mamos ir vaikai), respondentai virtualioje erdvėje,

etnografonio tyrimo dalyvis). Logopedai ir šeimos nariai buvo apklausiami pusiau standartizuotu interviu metodu. Buvo siekiama atskleisti multikultūrinės aplinkos poveikį (teigiamą ir/ar neigiamą) pradinio ugdymo mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi ir jį lydinčius veiksnius. Taip pat tėvų požiūrį į lietuvių kalbos ugdymą, veiksnius skatinančius leisti vaikus į valstybines mokyklas, tėvų bendradarbiavimo su mokykla ypatumus bei sunkumus ugdymo procese (valstybinėje/lietuviškoje mokykloje), su kuriais vaikai susiduria iš multikultūrinės aplinkos.

Respondentų virtualioje aplinkoje buvo prašoma pareikšti nuomonę ir/ar pasidalinti savo asmenine patirtimi kaip multikultūrinė aplinka veikia vaiko kalbinių gebėjimų formavimąsi.

Atliekant atvejo analizę, buvo naudojami etnografinio tyrimo elementai. Šiuo tyrimu buvo siekiama parodyti kaip konkretaus atvejo savininkas patyrė kultūrinius skirtumus, su kokiais sunkumais susidūrė, kokia buvo tėvų įtaka formuojantis kalbai.

Darbas remiasi šiuolaikine humanistine teorija (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003), kurios pagrindinės ugdymo idėjos – savirealizacija, bendradarbiavimas. Jie neatsiejami su įgalinimo teorija. Socialinis aktyvumas, moralinės vertybės, tėvų požiūris į kalbos ugdymą sudaro vaiko kultūrinį palikimą (Veugelers, 2011).

Siekiant įvairiapusiškai atskleisti tiriamus reiškinius, magistriniame darbe buvo taikyti teoriniai (mokslinės literatūros analizė) ir empiriniai (interviu apklausa, apklausa virtualioje aplinkoje, atvejo analizė) metodai. Duomenys gauti interviu apklausos metu buvo grupuojami į atskiras kategorijas ir subkategorijas, lyginami su virtualios apklausos metu gautais duomenimis, analizuojami interpretacijos būdu. Dalis duomenų buvo apdorota MS Office Excel 2007 ir pateikta grafiškai.

Magistrinio darbo struktūra. Darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (72 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 6 lentelės, 10 paveikslų. Prieduose pateikiami interviu protokolai (1 priedas), pusiau struktūruoto interviu klausimai logopedams ir šeimos nariams (2 priedas), protokolas etnografiniam metodui (3 priedas), logopedų, šeimos narių ir virtualios erdvės respondentų atsakymų kategorijos su teiginiais (4 priedas). Darbo apimtis be priedų – 55 puslapiai.

Pagrindinės sąvokos:

Dvikalbystė – individo gebėjimas vienodai arba beveik vienodai gerai kalbėti ir mąstyti dviem kalbomis (Hintas, 1989).

Kalbos interferencija- kalbų mišinio formavimasis, žalojantis abiejų kalbų sandarą (Skripkienė, 2001).

Multikultūrinis ugdymas- tarpkultūrinių skirtumų pripažinimas ir palaikymas (Reingardė, 2010).

Multikultūriškumas- skirtingų kultūrų sąveika (Tamošiūnas, 1997).

***1. skyrius* MULTIKULTŪRINĖ APLINKA IR JOS POVEIKIS VAIKO UGDYMU**

1.1. Multikultūriškumo samprata. Multikultūriškumas yra suvokiamas labai skirtingai ir priklauso nuo požiūrio taško. Multikultūriškumas- skirtingų kultūrų sąveika . Tamošiūnas (1997) teigia, kad multikultūriškumo atsiradimas susijęs su švietimu, kuris sudaro sąlygas skirtingų tautybių, tradicijų ir kultūrų žmonėms pažinti vienas kitą ir siekti bendro tikslo. Tolerantiško jaunimo ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, įgyvendindami projektą „Pabėgėlių integravimas į visuomenę, taikant aktyvios socializacijos metodus“, 2010 m. paskelbtame tyrime bei Amerikos psichologų asociacija nurodė daugiau multikultūriškumo požymių: rasinė, etninė, religinė, seksualinio tapatumo, įgalumo ir lyties sąveika . Tai simbolizuoja pilnavertišką įvairiapusę žmonių integraciją į visuomenę.

Multikultūriškumas yra susijęs su vis aktyvėjančia globalizacija ir su ja susijusiais reiškiniais. Giddens (2005) nuomone, vykstanti globalizacija turi leisti mums suvokti savo veiksmų poveikį kitiems. Tam reikalinga save suvokti kaip didelės, nevienodos masės dalį. Lewi- Strauss (1992), Karaliūtė (2003), Prunskus (2004), Čiūžaitė (2007), Reingardė, Vasiliauskaitė, Erentaitė (2010) teigia, kad toks savęs suvokimas praturtina kultūrą, nes atneša naujų elementų, skatinančių progresą. Kad visuomenė tokių elementų gautų pakankamai reikalingas glaudus bendradarbiavimas tarp kultūrų. Karaliūtė (2003) pabrėžė ir kultūrinės adaptacijos problemas bei perspektyvas. Autorės nuomone, vis spartėjanti globalizacija ir integracija, skatina kultūrinės grupės tinkamai ruoštis adaptaciniam procesui. Tam reikia kitos kultūros vertybių ir jų reikšmių supratimo bei jų (arba dalies jų) integravimo į vietinės kultūros elementus. Vienas svarbiausių kiekvienos kultūros veiksmų- savo vertybių ir jų reikšmių prezentacija.

Docentė D. Diskienė, tyrusi tarpkultūrinius santykius (1998), nurodė kultūros požymius:

1. Kultūra - vertybės ir jų reikšmės, kurių laikomasi tam tikroje žmonių grupėje. Tai yra būdinga tautai, rasei, nes kiekviena jų turi savita kalbą, tradicijas, gyvenimo būdą;
2. Kultūra - vertybės ir jų reikšmės, kurios žmonių yra suvokiamos nevienodai;
3. Kultūra - vertybės ir jų reikšmės, kurios pajėgios paveikti žmogaus mąstymą ir pasaulėžiūrą;
4. Kultūra - vertybės ir jų reikšmės, kurias žmogus gauna iš socialinės savo aplinkos.

Šiandienos globaliame pasaulyje dėl įvairiausių priežasčių atsirado puikios sąlygos pažinti kiek įmanoma daugiau kultūrų. Todėl tarp žmonių vyksta sparti komunikacija, kurios dėka mes sužinome vieni apie kitus, praplečiame savo ir kitų akiratį. Komunikavimo metu

atsiradęs bendrumo jausmas tik dar stipriau skatina įvairiausių kultūros elementų sklaidą ir kuria multikultūrinę visuomenę. Kadangi visuomenė susideda iš atitinkamų grupių, todėl ir multikultūriškumas suvokiamas pakankamai plačiai. Kalba- vienas svarbiausių tautos ir kultūros elementų.

1.2. Multikultūrinis ugdymas. Suvokiant kiekvienos kultūros bruožus galima rasti tarpkultūrinio bendravimo elementų. Tačiau taip įvairiapusiškai suvokiant multikultūriškumą, verta pastebėti, kad visi jo požymiai yra paliečiami ugdymo proceso metu, kurį organizuojant, sprendžiamos skirtingų visuomenės grupių poreikių įgyvendinimo problemos. Taip sužinome apie kaimynų papročius, religiją, kalbą, kurių jie nenori atsisakyti, būdami etnine mažuma. Todėl paprastai išskiriamos tokios tautinių mažumų politikos strategijos:

- a) diferencijavimas- visuomenės skaidymas į grupes, remiantis atitinkamais (kalbiniais, religiniais, etniniais ir pan.) požymiais;
- b) diskriminavimas- galimas teigiamas ir neigiamas tam tikros visuomenės grupės išskyrimas, remiantis atitinkamais požymiais;
- c) segregavimas- fizinis atskyrimas nuo visuomenės daugumos, remiantis atitinkamais požymiais;
- d) asimiliavimas- vienos grupės supanašėjimas su kita, dažniausia vyraujančia, grupe;
- e) integravimas- tam tikros grupės įtraukimas į platesnės visuomenės gyvenimą;
- f) daugiakultūriškumas- sąlygos, kuriomis lygiateisiškai gali vystytis kelios ar daugiau skirtingų visuomenės grupių (Švietimo naujienos, 2011).

Prieš pasirenkant kurią nors strategiją būtina suvokti, ko norima iš nevienalytės visuomenės, kaip skirtingos jos grupės tarpusavyje turės bendradarbiauti. Todėl pagal atitinkamas sąlygas yra formuojami ir multikultūrinio švietimo uždaviniai. Tamošiūnas (1997) nurodo tokius uždavinius:

1. mokyti vaikus kaip reaguoti į kultūrinius skirtumus ir visuomenės įvairovę;
2. suteikti vaikams interkultūrinio gyvenimo žinių;
3. skatinti toleranciją, savitarpio pagarbą ir supratimą;
4. kovoti prieš rasizmą, ksenofobiją, diskriminaciją ir stereotipus;
5. suteikti ugdymo įstaigos darbuotojams žinių, darbui su skirtingos etninės, kultūrinės sudėties mokinių grupėmis.

Šie uždaviniai nukreipti į dviejų, trijų ir daugiau kultūrų tarpusavio sąveiką. Tai demokratiškos, tolerantiškos visuomenės pagrindas. Prunskus (2004) teigia, kad tarpkultūriniame susidūrimo neišvengiamai paliečiamas ir stereotipų (kartais ir neigiama prasme) klausimas. Problema atsiranda dėl svietimos kultūros ženklų vertinimo. Vienas iš ugdymo uždavinių- tokių

stereotipų panaikinimas ir interkultūriškumo skatinimas (Reingardė, Vasiliauskaitė, Erentaitė, 2010, Held, McGrew, Goldblatt, Perraton, 2002).

Saugėnienė (2000), Liaudanskienė (2003), Mazolevskienė, Montvilaitė (2007), Reingardė, Vasiliauskaitė, Erentaitė (2010), „Švietimo naujienos“ (2011) pripažįsta, kad Lietuvoje sudarytos tinkamos sąlygos multikultūriniam ugdymui. Tačiau pati LR Švietimo ministerija pripažįsta, kad multikultūrinio švietimo sąlygas įgyvendinti yra sudėtinga. Nors Lietuvoje sudarytos tinkamos tokiam švietimui sąlygos, galime rasti ir netinkamų elementų (segregavimo ir izoliavimo) (Švietimo naujienos, 2011, Reingardė, Vasiliauskaitė, Erentaitė 2010, Kasatkina, Leončikas, 2003). Todėl multikultūriškumo įtaka gali turėti neigiamą poveikį, ypač jaunesnio amžiaus vaikams, kurie susidurtų su integravimosi, komunikavimo ir pan. problemomis, gerai nemokėdami dominuojančios kalbos.

Tarpkultūrinė sąveika skatina multikultūrinio ugdymo atsiradimą, kurio pagrindinis tikslas- tarpkultūrinė integracija. Ji pasireiškia sėkmingai bendradarbiaujant pedagogams, mokiniams ir tėvams. Pedagogai turėtų gebėti dirbti multikultūrinės aplinkos sąlygomis, o kitakalbiai tėvai ir jų vaikai tolerantiškai vertinti siūlomas valstybinės kalbos ugdymo sąlygas. Nors Lietuvoje sudarytos tinkamos švietimo sąlygos, bet pripažįstamas tokio ugdymo problematiškumas dėl skirtingo požiūrio į kultūrą, istoriją. Todėl atsiranda vidinė multikultūrinio švietimo problema, kuri ardo tarpkultūrinę integraciją.

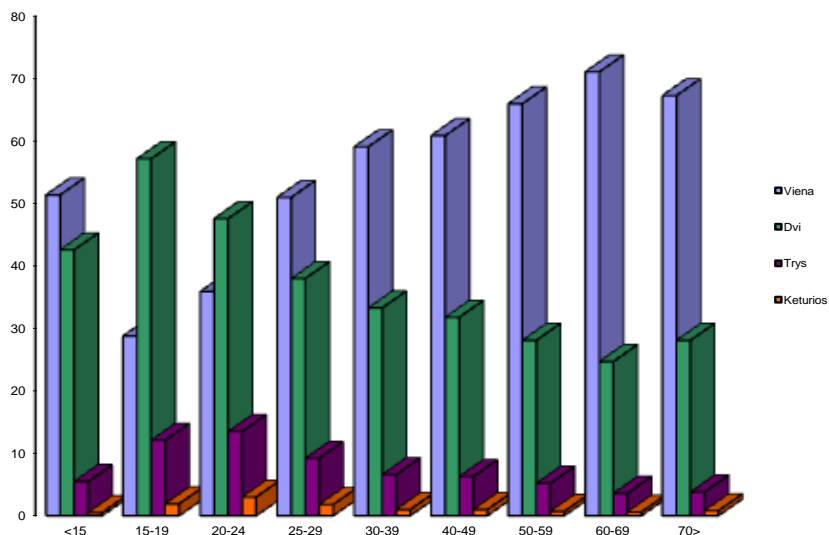
1.3. Etninių Lietuvos grupių kalbinės ypatybės. Lietuvoje nuo seno gyveno įvairių etninių grupių gyventojai, kurie, besiintegruojant į bendrą socialinį gyvenimą, mokėsi kitų kalbų. Daugeliu atveju ta kita kalba jiems buvo ir yra valstybinė lietuvių kalba. 39 % gyventojų moka vieną kalbą, kiek mažiau- dvi (25 %). Tačiau pakankamai nemaža gyventojų dalis (26 %) nurodė nemokantys kitų užsienio kalbų. Tik 1 % gyventojų teigė mokantys keturias ir daugiau kalbų

1 pav. Pagal Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida (2006). Gyventojai pagal kitų kalbų mokėjimą, %.

Mokamų kalbų kiekis jau rodo multikultūrinės visuomenės egzistavimą ir kylantį tarpkultūrinės komunikacijos poreikį. Kuo daugiau gyventojai moka skirtingų kalbų, kuo

įvairesnių tautų atstovų kartu gyvena, tuo didesnė reikalinga kultūrinė tolerancija ir pastangos stiprinant valstybinės kalbos mokėjimo lygį. Tam reikalinga visų visuomenės narių nuoširdi ir ilgalaikė sąveika.

2 pav. Pagal Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida (2006). Gyventojų mokamų kitų kalbų skaičius pagal amžiaus grupes, %.

Lietuvos gyventojai iki 15 metų amžiaus moka santykinai mažai kitų kalbų. Daugiau kaip pusė minėto amžiaus respondentų nurodė mokantys tik vieną kalbą. Mažiau nei 1 % šio amžiaus gyventojų teigė mokantys keturias kalbas (2 pav).

Lietuviai geriausiai mokantys nurodė rusų kalbą (64,1 %), kitos kaimyninės tautos (lenkų) kalba kalbančių tik 7,8%. Lenkai beveik vienodai nurodė mokantys ir lietuvių (61,6 %), ir rusų (76,9 %). Tarp lenkų tautybės gyventojų beveik vienodai paplitusios ir anglų (6,9 %) bei vokiečių (5,8 %) kalbos. Rusai nurodė labiau išmokę kalbėti lietuviškai (65,8) nei kitas užsienio kalbas. Baltarusiai teigė kalbantys beveik vienodai lietuviškai (54 %) ir rusiškai (40,3 %). Ukrainiečiai teigė kalbantys lietuviškai (58,2 %) ir rusiškai (39,7 %). Žydų gretose beveik vienodai paplitusios rusų (28,4 %) ir anglų (28,6 %) kalbos. Vokiečiai nurodė pakankamai mokantys tik rusų (52,4 %) ir lietuvių (33,3 %) kalbas. Latviai, romai ir armėnai teigė beveik vienodai kalbantys lietuviškai ir rusiškai. Totoriai teigė beveik vienodai mokantys kalbėti lietuviškai (43,7 %), rusiškai (45,2 %), lenkiškai (31,3 %). Verta pastebėti, kad valstybine kalba geriausiai kalbantys yra rusai (65,8 %). Kitos Lietuvos etninės grupės lietuviškai kalba rečiau (1 lentelė).

1 lentelė

Gyventojai pagal kitų kalbų mokėjimą ir tautybę, %

Pagal Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida (2006).

Tautybė	Lietuvių	Rusų	Lenkų	Anglų	Vokiečių	Nemoka
Lietuviai	-	64,1	7,8	18	8,6	28,2
Lenkai	61,6	76,9	-	6,9	5,8	8
Rusai	65,8	-	14,4	15,9	6,1	19,5
Baltarusiai	54	40,3	31,4	7,9	4,9	11,2
Ukrainiečiai	58,2	39,7	12,9	14,5	6	10,3
Žydai	56,1	28,4	14,9	28,6	14,8	11,9
Vokiečiai	33,3	52,4	7,4	15,6	-	11,5
Totoriai	43,7	45,2	31,3	13,1	6,1	11,9
Latviai	60,4	67,4	7	13,9	8,3	5
Romai	51,5	60,7	11,8	2,7	0,9	14,4
Armėnai	60,1	52,9	5,5	21,4	6,3	9,1

2011 m. LR Seimui pritarus Valstybinės kalbos įstatymo pakeitimui, iškilo diskusija dėl Lietuvos etninių mažumų valstybinės kalbos mokėjimo lygio. Nauja įstatymo redakcija gina valstybinę lietuvių kalbą ir skatina sparčiau tautines mažumas integruotis į pilietinę visuomenę. Tuo tarpu tautinių mažumų atstovai nepritaria savo gimtosios kalbos sąskaita stiprinti lietuvių kalbos ugdymą švietimo įstaigose. Turimais duomenimis (1 lentelė), kitataučiai valstybinę lietuvių kalbą moka, bet gali būti, kad tokio mokėjimo lygio nebeužtenka sėkmingai integracijai į vietos visuomenę.

Lietuvoje gyvena įvairios etninės grupės, kurios, dalyvaudamos multikultūriniame ugdyme, skatina tarpusavio socializaciją ir integraciją. Tam reikalinga ne tik valstybinės kalbos mokėjimas, bet ir dominuojančios kultūros, religijos pažinimas ir abipusė pagarba ir tolerancija. Su daugeliu šių dalykų susipažįstama mokinantis antrųjų (trečiųjų) užsienio kalbų, kurių Lietuvos gyventojai moka pakankamai įvairių ir santykinai neblogai. Tačiau ugdymas multikultūrinėje erdvėje sukelia ir tam tikras vaiko kalbinių gebėjimų sąlygas. Kitakalbiui valstybinės kalbos mokėjimas (kad ir su tam tikromis spragomis), integravimasis į visuomenę sudaro papildomas savirealizacijos galimybes, skatinančias asmenybės vystymą.

**2.skyrius PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ MULTIKULTŪRINĖS APLINKOS ĮTAKA
KALBINIAMS GEBĖJIMAMS**

2.1. Dvikalbystės ir daugiakalbystės formavimosi aplinkybės. Vaikui kalba reikalinga, nes gali padėti prisiminti tam tikrą informaciją ar įgytą patirtį. Jei iš pradžių vaikas auga jį supančioje išorinėje kalboje (tėvų, kitų artimų žmonių), tai ilgainiui vaikas pats šią kalbą pradeda naudoti kaip savo vidinę kalbą (Kaffemanas, 2001). Pradžioje vidinė kalba neįsitvirtinusi ir aktyviai susiduria su vaiko gimtąja kalba. Tai naujos kalbos perėmimo laikotarpis (interkalba) (Lightbown, Spada, 1993, Bent, Bradlow, 2003, Azad, Azad, 2005). Autorių nuomone vienakalbių ir dvikalbių vaikų interkalbos raida skirtinga. Žinoma, kad vaiko kalbos raida yra santykinai sparti. Tai tik viena priežasčių, kodėl mokslininkai domisi vaiko kalbos raida. Šiam susidomėjimui išreikšti sukurtos ir įvairios teorijos: B. Skinnerio, N. Chomsky, J. Brunerio, J. Piaget ir kt. (Žukauskienė, 2007).

Vaikui atsidūrus svetimoms kalboms naudojimo erdvėje, atsiranda galimybė formuotis dvikalbystei ar daugiakalbystei (bilingvizmui). Tokiu atveju vaikas mokosi naujų kalbos elementų (Abu- Rabia, 1998). Daukšytė (1993) teigia, kad dvikalbystė gali būti ankstyvoji arba vėlyvoji. Dvikalbystei ir daugiakalbystei atsirasti svarbios išorinės sąlygos. Todėl dvikalbystė formuojasi stichiniu, mišriu ar organizuotu būdu.

Ankstyvoji dvikalbystė atsiranda vaikui vienu arba beveik vienu metu išmokus kalbėti dviem kalbom. Tokiu atveju santykinai sudėtinga suvokti kuri kalba vaikui nėra gimtoji, nes vaikas abiem kalbom vienodai gerai moka kalbėti.

Vėlyvoji dvikalbystė atsiranda, kai vaikas turėdamas vienos kalbos stiprius pagrindus, pradeda mokintis antrosios kalbos (Stasiūnaitė, 2000).

Stichinė dvikalbystė formuojasi neįsitvirtinus nė vienai kalbai vaiko aplinkoje. Dažniausiai tokia situacija atsiranda, kai abu vaiko tėvai turi skirtingas gimtąsias kalbas.

Organizuota dvikalbystė formuojasi specialių užsiėmimų pagalba, vėlesniame jo raidos etape.

Mišrioji dvikalbystė formuojasi tuo metu, kai šeimoje tėvai naudoja vieną kalbą, tačiau kitoje aplinkoje - vienakalbystės nebesilaiko. Panašioje situacijoje atsiduria ir pradinių klasių mokiniai, kurie namuose kalba su tėvais viena kalba, bet mokykloje jau bendrauja daugumos mokinių gretose įsitvirtinusi kalba (Daukšytė, 1998, Stasiūnaitė, 2000, Annick, 1999).

Dvikalbystė - mokėjimas vienodai kalbėti dvejomis kalbomis (Psichologijos žodynas, 1993). Hintas (1989) dvikalbystę apibūdino ir kaip gebėjimą beveik vienodai kalbėti ir mąstyti abiem kalbom. Panašios nuomonės laikosi ir Daukšytė (1998), Botting, Adams (2005), Baker

(2006), Newsletter Education (2001), Kalbų mokymo politikos aprašas (2005). Tačiau dėl stiprios multikultūrinės aplinkos žmogus nepajėgus vienodai gerai operuoti vienu metu skirtingomis kalbomis. Vaikų tėvai, pedagogai ir draugai gali suteikti neigiamą multikultūrinės aplinkos poveikį. Vaikui sunku įsitraukti į socializaciją jeigu artimiausi žmonės su juo kalbės svetima kalba ir vaikas negalės pailsėti nuo ilgalaikio svetimos kalbos vartojimo (Czykwin, Miesiejuk (2002).

Todėl dvikalbystė- daugiakalbystė yra individualus gebėjimas kalbėti keliomis kalbomis. Daugiakalbiais vaikai tampa paveikti artimiausios aplinkos:

1. Tėvų gimtosios kalbos skirtingos. Greta skirtingų tėvų gimtųjų kalbų vaikas pratinamas ir prie daugumai gyventojų priimtinos kalbos.
2. Tėvų gimtosios kalbos skirtingos. Dėl atitinkamų aplinkybių šeimoje įsitvirtinusi vieno iš tėvų gimtoji kalba.
3. Tėvų gimtosios kalbos vienodos. Dėl atitinkamų aplinkybių aplinkoje visi bendrauja daugumos gyventojų kalba (Mazolevskienė, 2010).

Dvikalbystė ir daugiakalbystė formuojasi dėl vidinių ir išorinių priežasčių. Mokslininkai ištyrė kada pasireiškia bilingvizmas ir koku būdu jis yra organizuojamas. Darbų analizė rodo, kad bilingvizmas susijęs su svetimų kalbų mokymusi ir tėvų poreikiu sėkmingai socializuoti savo vaiką. Tam tikrais atvejais vaiko socializacija gali prasidėti ir namuose (vaiko tėvams kalbant skirtingomis gimtosiomis kalbomis ar siekiant įtvirtinti vaiko kalbinius gebėjimus).

2.2. Dvikalbystės ir daugiakalbystės įtaka pradinio mokyklinio amžiaus mokinio kalbiniam gebėjimams. Vaikas, norėdamas sėkmingai socializuotis naujoje aplinkoje ir mokintis kartu su vietos gyventojų vaikais, privalo turėti išvystytus kalbinius įgūdžius. Jacikevičius (1970) pateikia tokius kalbinius gebėjimus:

1. kalbinės klausos jautrumas,
2. artikuliacinio aparato plastiškumas,
3. verbalinės atminties produktyvumas,
4. gebėjimas pastebėti bei kaitaloti struktūrines variacijas.

Kaffemanas (2001) pabrėžė kalbinės klausos šiuos elementus: foneminę ir intonacinę klausą. Autoriaus nuomone, šie elementai gelbės vaiką, tiksliai nesuprantančiam konkrečios situacijos, nes vienas kreipiamas į turimas svetimą kalbą žinias, kitas- balso intonaciją.

Bilingvizmas yra naudojamas įvairių pasaulio valstybių švietimo įstaigose. Todėl su šiuo reiškiniu susiduria ne tik Lietuvos mokiniai, bet ir kitų valstybių gyventojai ir mokiniai. Dažniausiai dėl migracijos, gyvenimo ne savo nacionalinėje valstybėje daugelis vaikų pradžioje kalba ir mokina savo gimtąja kalba. Mokykloje jie pradeda naudoti tos šalies, kurioje gyvena kalbą. Todėl pradinėse klasėse (arba vėlesnėse) mokiniai susiduria su naujos kalbos vartojimo ypatumais (Abu- Rabia, 1998).

Dvikalbystė ar daugiakalbystė vaikui gali turėti įvairių pasekmių. Siekiant minimaliausio dvikalbystės ar daugiakalbystės neigiamo poveikio vaiko kalbiniam gebėjimams organizuojamas atitinkamas ugdymas. Koks yra tinkamas ugdymas konkrečiam vaikui lemia pats vaikas ir jo tėvai. Paprastai jiems yra siūlomi šie ugdymo modeliai:

1. kelių vaikų ugdymas lietuvių (valstybine) kalba grupėje (submersijos modelis). Toks modelis priimtinas tėvams, kurie planuoja savo vaiką vėliau leisti į lietuvišką mokyklą. Vaikas natūraliai išmoks daugumos naudojamą kalbą ir tinkamai suvoks atitinkamas žodžių prasmes.

2. grupės, kurioje valstybine kalba kalbančių vaikų yra tiek pat, kiek ir kitakalbių, ugdymas valstybine kalba (dvikalbio ugdymo modelis). Grupėje dirba vienas pedagogas, galintis kalbėti abiem kalbomis. Darbas grupėje turėtų skatinti toleranciją ir pagarbą vieni kitiems.

3. grupės, kurioje apie pusę vaikų sudaro kitakalbiai, ugdymas valstybine kalba. Kitakalbiams sudaromos papildomos sąlygos savosios kalbos vystymui

4. kitakalbių vaikų grupės ugdymas valstybine kalba (imercijos modelis) (Mazolevskienė, Montvilaitė, 2007).

Dvikalbiai žmonės naudoja vienakalbiams nebūdingus kalbos vartojimo elementus. Todėl dvikalbiams žmonėms vartojant svetimą kalbą atsiranda suvokimo, kalbų sąveikos, gramatinės struktūros ir kt. problemos (Jacikevičius, 1970, Stasiūnaitė, 2000).

Naujai išmoktas gebėjimas gali sudaryti sąlygas netinkamai atlikti prieš tai išmoktus gebėjimus. Vadinamoji interferencija- būdingas dvikalbių ir daugiakalbių vaikų bruožas (Psichologijos žodynas, 1993).

Išskiriamos šios interferencijos rūšys: fonetinę, gramatinę, leksinę- semantinę, morfologinę, sintaksinę, stilistinę ir frazeologinę (Stasiūnaitė, 2000). Fonetinei interferencijai būdingas netaisyklingas balsių ir dvibalsių tarimas, gimtosios kalbos tarimo taisyklių taikymas. Gramatinei interferencijai būdingas žodžių derinimo, prielinksnių ir kitos žodžių bei sakinių darybos klaidos. Leksinei- samantinei interferencijai būdingas svetimybų naudojimas. Morfologinei interferencijai būdingas netaisyklingas galūnių vartojimas. Sintaksinei frazeologijai būdingas netaisyklingas žodžių vietos sakinyje taikymas. Stilistinei interferencijai būdingas įsitvirtinusios stilistinės klaidos. Frazeologinei interferencijai būdingas netikslus, gimtosios kalbos įtakos, minties išsireiškimas.

Dažniausiai pasitaikančios nelietuvių vaikų, lankančių lietuvišką darželį, interferencijos yra fonetinė, gramatinė, leksikinė- semantinė ir morfologinė (Stasiūnaitė, 2000, Aidukienė, 2004).

Prastas gimtosios kalbos ypatumų suvokimas nesąmoningai vaiką verčia netinkamai suvokti ir naujosios kalbos bruožus. Tada pasireiškia disgrafija, disleksija, įvairūs kalbos defektai, netinkamas gramatinės sandaros naudojimas. Tai gali lemti ir puskalbystės atsiradimą (Hintas, 1989). Jos požymiai:

1. nepakankamas sąvokų susiformavimas ir žemas abstraktaus mąstymo lygis;
2. gramatinių ryšių nesuvokimas ir nesugebėjimas sudaryti taisyklingų sakinių;
3. nepakankama kalbos padargų koordinacija.

Viena gimtoji kalba vaikui padės greičiau save priskirti tam tikrai nacionalinei grupei. Mokinimasis kelių kalbų lygiagrečiai gali vaikui trukdyti vystyti nacionalinį identitetą. Nuo švietimo įstaigų kompetencijos lygio ir visuomenės tolerantiškumo lygio priklauso kiek toks vaikas sugebės likviduoti savo vidinius ir išorinius nacionalinius kompleksus, kiek gebės išreikšti savo kultūrinį interesą (Hintas, 1989).

Kalba- žmonių bendravimo priemonė ir minčių reiškimo būdas. Pradinių klasių mokinys multikultūrinėje aplinkoje susiduria su įvairių kultūrų elementais. Ši sąlyga lemia, kad toks mokinys turėtų diferencijuoti savo galimybes bendrauti. Su viena žmonių grupe mokinys bendrautų tik tam tikrais būdais, su kita- dar kitais būdais. Bendraudamas su trečia žmonių grupe mokinys jau taikytų pirmoms dviem grupėm taikytus elementus. Savotiški bendravimo elementai ryškiausi tarp tos pačios amžiaus grupės vaikų. Jie kuria tik tam tikrai kartai būdingą terminų žodyną (Žukauskienė, 2007).

Siekiant vaikų sėkmingo svetimų kalbos mokymosi mokslininkai svarsto apie bilingvizmo pranašumus, trūkumus, siūlo įvairių mokymosi metodų. Pagrindinis tokių metodų tikslas- integruoti į ugdymo procesą kitakalbius arba keliakalbius vaikus. Tačiau susiduriant su tokių vaikų kalbinių gebėjimų sutrikimais, mokslininkai sprendžia ankstyvo kalbų mokymosi perspektyvas, kurias aptarsime sekančiame skyriuje.

2.3. Psichosocialinės dvikalbių ir daugiakalbių vaikų raidos ypatybės. Pradinio ugdymo programoje (2011) nurodyti tokie lietuvių valstybinės kalbos ugdymo uždaviniai:

1. moksleiviai turėtų gebėti bendrauti lietuvių kalba įprastose, numatomose kasdienio gyvenimo situacijose;
2. moksleiviai turėtų išsiugdyti elementarius gebėjimus gauti ir perteikti informaciją, suprasti ir reikšti mintis, jausmus;
3. moksleiviai turėtų išsiugdyti poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus;
4. moksleiviai turėtų pažinti ir suvokti lietuvių kalbą kaip lietuvių tautos kultūros dalį;
5. moksleiviai turėtų pagal išgales domėtis šiuolaikiniu visuomeniniu kultūriniu Lietuvos gyvenimu;
6. moksleiviai turėtų įgyti pilietinės ir patriotinės savimonės pagrindus.

Taigi Lietuvos švietimo sistema skatina dvikalbių ir daugiakalbių vaikų integraciją į visuomenę. Tačiau tokie vaikai pasižymi savitu raidos keliu, suteikiančiu kognityvumo privalumą kitų vaikų atžvilgiu. Kadangi apie neigiamus daugiakalbystės bruožus esame kalbėję, dabar daugiau dėmesio skirsime istorinių požiūriū kaitai: nuo neigiamų iki teigiamų daugiakalbystės bruožų atskleidimų.

Nordberg ir kt. (1991) pripažino, kad pradinėse klasėse dvikalbiai ir daugiakalbiai vaikai susiduria su integracijos problemomis. Autoriaus nuomone berniukai susiduria su sėkmingo mokymosi problemomis, o mergaitėms pagrindinė aktuali problema- santykiai su bendraamžiais. Svetima kalba girdimos užduotys, vykstantis bendravimas gali nesudaryti vaikui sąlygų suvokti ką reikia atlikti. Sunkiai reiškiant mintis svetimą kalbą, netiksliai išreiškiant savo jausmus, nuomonę atsiranda galimybė kitų vaikų netolerancijai ir izoliavimui.

Hintas (1989), Jacikevičius (1970) akcentavo neigiamą dvikalbystės ar daugiakalbystės poveikį vaikui. Padidintos rizikos yra negabūs ir vidutiniškai (Hintas, 1989) bei kreipiantys

dėmesį į valstybinės sutartinės ar tarminės kalbos ypatumus (Jacikevičius, 1970). Negabūs ir vidutiniškai vaikai gali susidurti su pernelyg plačiu jiems kalbinių elementų pasirinkimu. Todėl vaikai gali painioti skirtingų kalbų elementus. Tokia padėtis gali atsirasti ir pradinių klasių vienakalbiui mokiniui, kuris susipažįsta su tėvų kalbama tarminė kalba, o ugdymo įstaigoje – su taisyklingos kalbos pavyzdžiais.

Hintas (1989) pabrėžė, kad vaikas iš prigimties pajėgus mokintis kurios nors vienos kalbos, bet ne kelių vienu metu. Kelių kalbų mokymasis iškart gali skatinti skirtingų kalbų kalbinių gebėjimų painingumą ar kurios nors kalbos elementų pamiršimą. Vienas įdomiausių dalykų, kad keliakalbis vaikas, turėdamas turtingesnę žodyną, nėra tinkamai įsisavinęs tam tikros kalbos elementų ir todėl gali jausti diskomfortą ar diskriminavimą.

Mazolevskienė (2010) teigia, kad dvikalbystė negali neigiamai paveikti net kalbinių sutrikimų turinčio vaiko gebėjimus, nes lavinami analitiniai, raštingumo ir bendravimo gebėjimai. Todėl vaikas, turėdamas papildomai įgytą patirtį, lanksčiau reaguos į besikeičiančią situaciją ir gebės tinkamai integruotis į visuomenę. Priklausomai nuo aplinkybių silpnas svetimoms kalboms mokėjimas tokią integraciją gali lėtinti, bet jos nebeužgniauš. Daukšytė (1998) pripažįsta, kad dvikalbystė ar daugiakalbystė gali turėti ir teigiamų poveikio priemonių, nes vaikas praturtina savo žodyną ir geba bendrauti su platesniu bendraamžių ratu. Bendraudamas su savo ir vietinės kilmės bendraamžiais vaikas sužino tiek vienu, tiek ir kitų aktualijas, stengiasi jas įsisąmoninti ir suprasti galimus neatitikimus. Mazolevskienės (2001), Patackaitės, Žemaitienės (2010), Duncan (2003), Dewaele, Jean- Marc, Petrides, Furnham (2008) nuomone, daugiakalbiams vaikams greičiau susiformuoja kalbinis sąmoningumas ir gebėjimas toleruoti skirtumus. Todėl daugiakalbiai vaikai pajėgūs tinkamai integruotis į vietinių bendraamžių būrį ir siekti pripažinimo. Europos Komisija (2008), Chorney (2008), Čepulkauskienė, Vosyliūtė irgi pabrėžė daugiakalbystės individualią naudą, kiekvienam gyventojui integruojantis į svetimoms tautos bendruomenę.

Pradinio ugdymo uždaviniuose pabrėžus lietuvių kalbos mokymosi svarbą, iškilo bilingvizmo įtakos vaiko kalbiniam gebėjimams problema. Mokslininkai nesutaria kiek keliakalbystė gali neigiamai ar teigiamai įtakoti vaiko kalbinius gebėjimus. Pripažįstama apie tam tikras keliakalbio vaiko kalbines problemas, bet pabrėžiamas ir jo multikultūriškumas bei teigiamas poveikis įvairiems vaiko gebėjimams.

2.4. Psichosocialiniai užsienio kalbos vartojimo aspektai. Dvikalbiams ir daugiakalbiams vaikams organizuotai mokytis daugumos gyventojų vartojamos kalbos dažnai būna žymiai lengviau ir paprasčiau nei vienakalbiams. Bendravimas namuose su vieno iš tėvų gimtąja kalba,

bendravimas namie su tėvais arba su bendraamžiais po ugdymo proceso valstybine kalba skatina dvikalbių ir daugiakalbių vaikų pakantumą ir priimtinumą svetimos kalbos mokymuisi (Dewaele, Jean- Marc, 2007, Dewaele, Jean- Marc, Petrides, Furnham, 2008).

Didžiausia vaiko problema su kuria jis susiduria mokydamasis kitų kalbų yra varžymasis kalbėti nauja kalba (Toth, 2010). Pagrindinėmis priežastimis kodėl varžomasi kalbėti svetimą kalbą yra: auditorijos baimė, baimė suklysti, baimė būti nesuprastam. Todėl galime teigti, kad varžymasis kalbėti kyla iš susidariusios kalbinės padėties, kiekvieno individualių charakterio bruožų ir kalbos mokymo ugdymo įstaigoje situacijos (Dewaele, Jean- Marc, 2007). Young (1991) nurodė šias varžymosi kalbėti svetimą kalbą priežastis:

1. asmens charakterio savybės,
2. besimokančio įsitikinimai ir požiūris į mokymąsi,
3. besimokančiojo ir mokytojo santykiai,
4. atmosfera ir užduotys, atliekamos užsiėmimų metu,
5. atsiskaitymo užduočių tipas.

Asmens nepasitikėjimas savo jėgomis ar jų nuvertinimas graso varžymosi kalbėti sukūrimu. Svetima, dar neįsisavinta aplinka, naujos žinios ir komunikavimo aplinkybės priverčia kiekvieną vaiką susimąstyti apie savo galimybes.

Dažna besimokančiojo problema- idealaus naujos kalbos įsisavinimo siekis. Paprastai vaikas tik po tam tikro laiko suvokia, kad idealiai išstarti tam tikrus svetimos kalbos garsus reikia mokintis ne vienerius ir galbūt ne du metus. Bet poreikis iš bendraamžių ir noras kuo greičiau pritapti prie jų skatina vaiką mokintis ir siekti tobulų naujos kalbos vartojimo pavyzdžių. Tokį paskatinimą paprastai patiria tie vaikai, kurie tėvai kalba skirtingomis kalbomis arba abiem tėvams reikia taip pat mokintis naujosios valstybinės kalbos. Todėl ši problema multikultūrinės aplinkos vaikams- viena dažniausių, bet greičiausiai įveikiamų (Toth, 2010).

Pedagogo vaidmuo mokinantis vaikui svetimos kalbos turi vieną stipriausių poveikių. Pedagogo tikslas- išugdyti galimybę vaikui gauti ir perteikti informaciją. Tam tikslui pasiekti privalo būti ir tinkamos priemonės bei sąlygos. Pedagogo nekritiškumas, ne kategoriškas, tolerancija ir kūrybiškumo supratimas kurs tinkamas sąlygas mokintis svetimos kalbos. Pedagogas yra klasės narys bei vadovas. Jis turi sudaryti sąlygas keliakalbiui vaikui tinkamai jaustis erdvėje ir sustabdyti galimą vietos vaikų nepasitenkinimą (Aidukienė, 2004).

Atsiskaitymo ir užsiėmimų užduotys gali versti pernelyg staigiai vaiką pradėti vartoti kitą kalbą ar ieškoti itin konkrečių galimų užduotys atsakymų. Pradinių klasių mokinys dažniausiai nėra pakankamai gerai įsisavinęs naujosios kalbos elementus, kad galėtų drąsiai, kūrybiškai ir konkrečiai teikti atsakymus pedagogui.

Taigi viena pagrindinių vaiko varžymosi kalbėti svetima kalba priežasčių- vidiniai nusistatymai. Young (1991) pripažino, kad vaikas patiria malonumo- nemalonumo (pasitenkinimo- nepasitenkinimo) pojūčius. Malonumo pojūtis skatintų vaiką ir toliau naudoti svetimą kalbą, ieškoti galimybių ją tobulinti. Nemalonumo pojūtis visus pasiekimus ir naujos kalbos mokymosi perspektyvas sunaikina. Autoriaus nuomone varžymąsi kalbėti turėtų riboti šios priemonės:

1. baimės ir nepasitikėjimo jausmo tarp mokinių mažinimas,
2. grupinis darbas leis vaikams integruoti kitakalbius ar keliakalbius vaikus,
3. pedagogas pagrindinį dėmesį turi skirti vaiko minties raiškai, pateiktai idėjai,
4. vaikų bendravimas nauja kalba po pedagoginių užsiėmimų.

Nurodytos varžymosi ribojimo priemonės turi prisidėti prie pilnaverčio svetimos kalbos mokymosi, nes vaikui yra sudaromos tinkamos tam sąlygos. Ugdymo įstaigoje pedagogas ir bendraamžiai skatina kalbėti, įtvirtinti turimas bei semtis naujų žinių. Papildomos kitos kalbos ugdymo galimybės turi egzistuoti ir po užsiėmimų ugdymo įstaigoje. Bendraamžiai (kad ir tie patys kitakalbiai), tėvai dalį kartu leidžiamo laiko gali skirti naujosios kalbos įsisavinimui. Tokiu būdu vaikas atsidurs tolerantiškoje, demokratinėje, nediskriminuojančioje ir nesegreguojančioje aplinkoje, kurios sąlygomis vyks pilnavertis naujos kalbos mokymosi procesas.

Viena svarbiausių vaiko nenoro mokintis valstybinės kalbos priežasčių gali būti varžymasis. Ši problema, atsirandanti dėl vidinių ir išorinių priežasčių, pajėgi sustabdyti sėkmingą naujos kalbos mokymosi procesą ir neigiamai paveikti vaiko kalbinius gebėjimus gimtąja kalba. Varžymąsi gali skatinti netinkamas kitų žmonių požiūris, diskriminacija, segregavimas ir pan. Todėl varžymąsi įveikti gali padėti tinkamos saugios aplinkos sukūrimas ir tinkamas bendravimas su pedagogu ir bendraamžiais. Šių elementų egzistavimas yra privalomas multikultūrinėje vaiko erdvėje, nes tik tada bus galima kalbėti apie visavertį svetimos kalbos mokymąsi ir galimybes vaikui integruotis į bendraamžių bendruomenę.

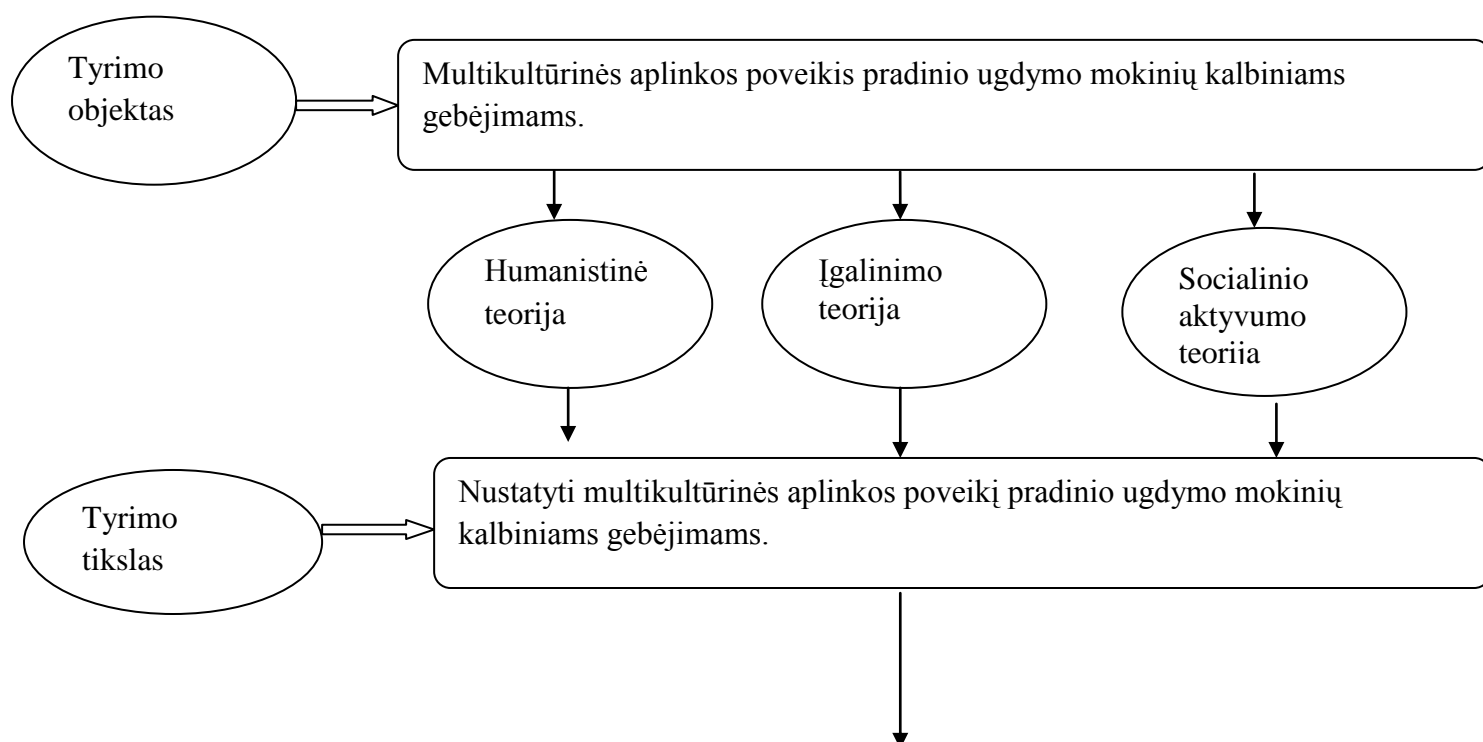
3. skyrius MULTIKULTŪRINĖS APLINKOS POVEIKIO PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KALBINIAMS GEBĖJIMAMS TYRIMAS

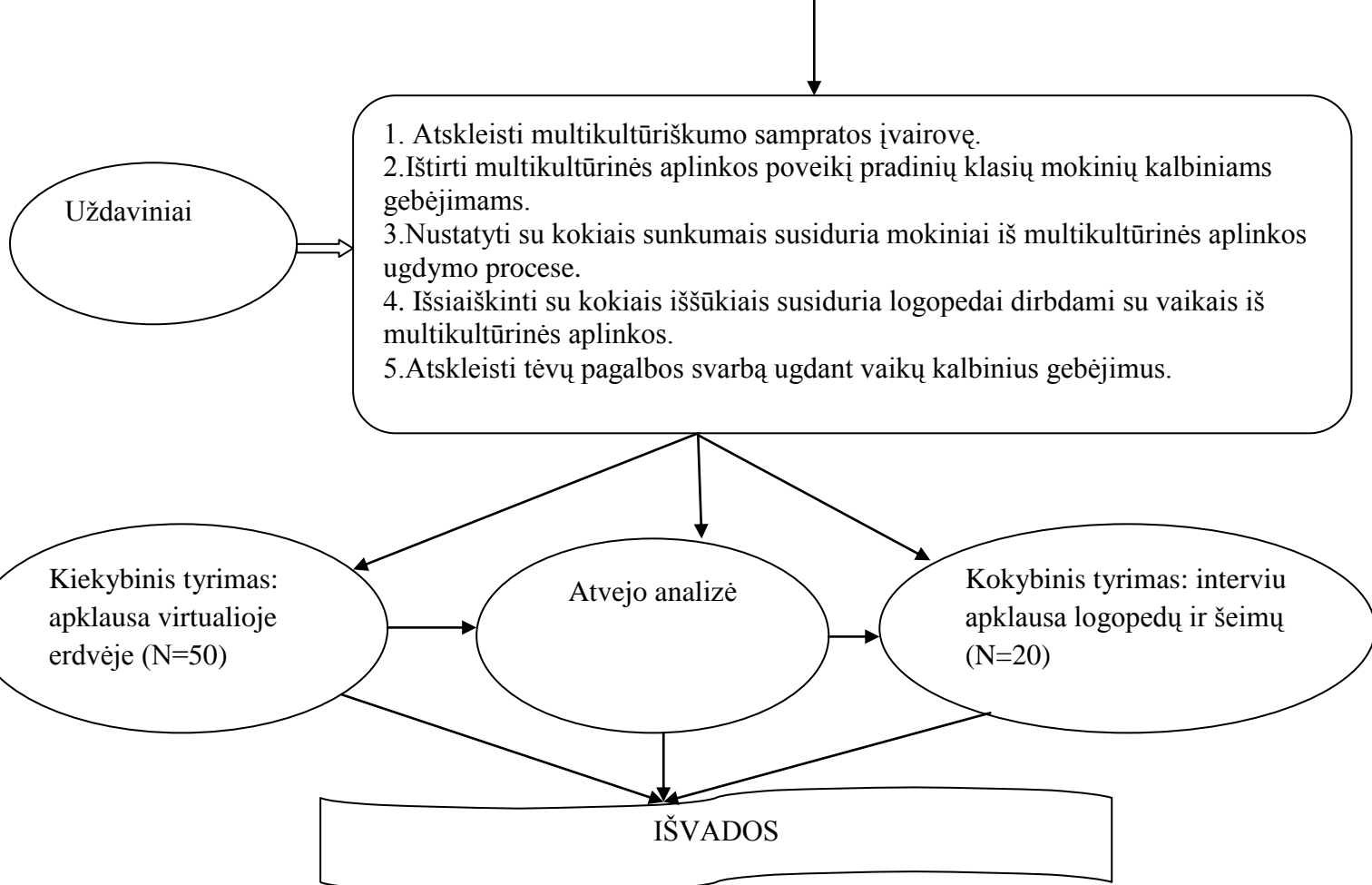
3.1. Tyrimo metodika. Tyrimui, kurio tikslas - nustatyti multikultūrinės aplinkos poveikį pradinio ugdymo mokinių kalbiniam gebėjimams - buvo pasirinktas pusiau standartizuotas interviu metodas, apklausa virtualioje erdvėje ir atvejo analizė naudojant etnografinio tyrimo elementus.

Interviu metu klausimai numatyti iš anksto, tačiau pasiliekiama galimybė juos keisti vietomis bei užduoti papildomus, problemą atskleidžiančius klausimus (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Respondentai buvo apklausiami individualaus interviu metu, siekiant sužinoti faktus, susijusius su multikultūrinės aplinkos poveikiu vaikų kalbiniam gebėjimams, kurių jie neskelbtų viešai klausiami.

Apklausa virtualioje erdvėje vyko socialiniame tinkle (www.facebook.com). Dalyvių buvo prašoma pateikti savo nuomonę tyrimui aktualiais klausimais. Ar tai, jog vaikas auga multikultūrinėje aplinkoje turi poveikį jo kalbinių gebėjimų raidai? Ar nenukenčia vaiko gimtoji kalba dėl multikultūrinės aplinkos poveikio? Nuo kelių metų reikėtų pradėti mokyti kitų kalbų, kad nenukentėtų vaiko gimtosios kalbos kalbiniai gebėjimai? Socialiniame tinkle buvo prašoma vartotojų, turinčių sąsajas su multikultūrine aplinka (auginančius vaikus tokioje aplinkoje, augančius arba iš šalies stebinančius situacijas atitinkančias tyrimo tikslą) pareikšti nuomonę arba pasidalinti savo asmenine patirtimi.

Atsižvelgius į tyrimo tikslą ir iškeltus uždavinius, buvo sudarytas toks tyrimo dizainas

3 pav. Tyrimo dizainas

Tyrimas atliktas 2011 - 2012 metais. Pasiruošimas tyrimui apėmė šiuos etapus: literatūros paiešką, teorinių šaltinių analizę, probleminių klausimų iškėlimą, respondentų paiešką, respondentų apklausą, interviu duomenų analizę, teorinės ir empirinės medžiagos lyginimą, išvadų rengimą.

Literatūros analizės dėka buvo suformuluoti esminiai probleminiai klausimai, su kuriais logopedai ir šeimos atstovai galėjo susipažinti prieš apklausą.

Prieš apklausiant logopedus, eiga buvo derinama su įstaigų direktoriais ir pačiais logopedais. Iš pasirinktų 15-os įstaigų, tik 10-ies įstaigų logopedai sutiko dalyvauti tyrime ir atsakyti į klausimus. Visi direktoriai pozityviai žiūrėjo į atliekamą tyrimą. Pastebėta, kad mažesnę darbinę patirtį turintys logopedai su nerimu ir neužtikrintai atsakinėjo į klausimus.

Logopedams parengti ir iškelti 22 pradiniai probleminiai klausimai, kurie pokalbio metu buvo papildyti. Jie sudaryti iš tokių blokų: 1) demografinis (duomenys apie tiriamuosius – pedagoginio darbo stažas, patirtis (metais), dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos); 2) klausimai, kuriais tiriama logopedų patirtis, ugdant vaikus iš multikultūrinės aplinkos (bendradarbiavimas su mokytojais, vaikų tėvais; ugdymo metodai; sunkumai, su kuriais susiduriama ugdomajame procese, komunikavimo gebėjimus bei jų ugdymą); 3) programinis (nuomonė, ar multikultūrinė aplinka turi poveikį pradinių klasių mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi).

Šeimos interviu sudarė 22 klausimai, kurie buvo papildyti pokalbių metu. Jie sudaryti iš tokių blokų:

- 1) demografinis (tėvų tautybė, kalba, kuria bendraujama namuose);
- 2) klausimai, kuriais norima sužinoti, ar tėvai dalyvauja vaikų kalbos ugdymo procese (bendradarbiavimas su mokytojais, logopedų rekomendacijų vykdymas);
- 3) programiniai (norima sužinoti tėvų nuomonę, ar multikultūrinė aplinka turi poveikį vaikų kalbinių gebėjimų formavimuisi).

Klausimų eiliškumas priklausė nuo pokalbio eigos, tyrimo dalyvio pasisakymo turinio. Analizuojant tyrimo duomenis, logopedų, tėvų vardai neminimi. Vaikų vardai tėvų teiginiuose pakeisti. Respondentų atsakymai užkoduoti pavadinimais (Log1, M2, I4...). Institucijų, kuriose vyko tyrimai, pavadinimai neminimi.

Tyrimo duomenys buvo fiksuojami raštu tyrimo organizatoriaus. Vidutinė individualaus interviu trukmė – 35 - 40 min.

Tyrimo duomenims apdoroti, analizuoti ir interpretuoti, taikyta kokybinė turinio analizė.

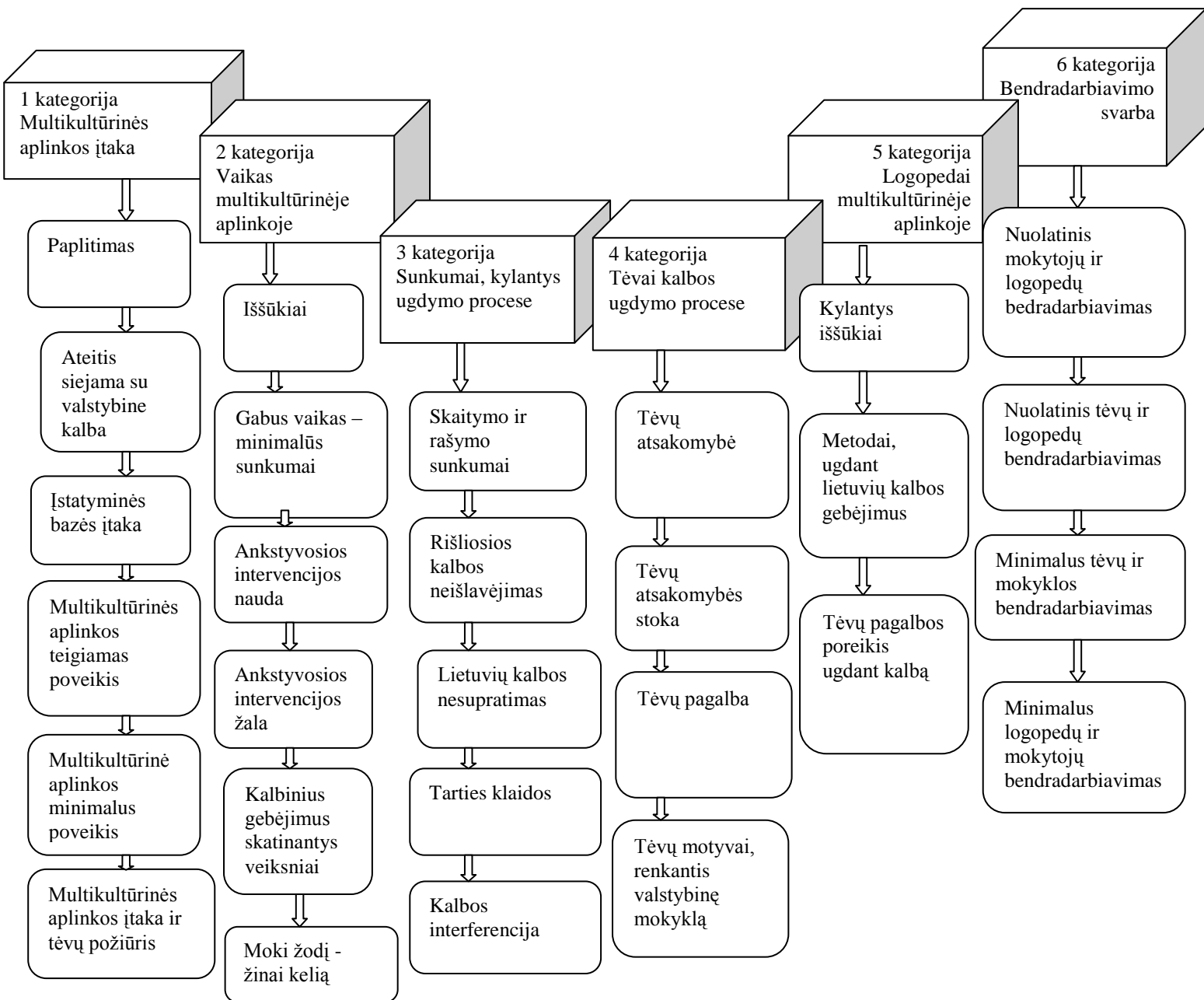
Po pirmųjų interviu su šeima ir logopede, klausimai buvo peržiūrėti ir papildyti efektyvesniais, problemą atskleidžiančiais klausimais.

Kiekvienas interviu protokolas buvo atspausdintas kompiuteriu. Atliekant interviu turinio analizę, duomenys buvo skirstomi į leksinius semantinius vienetus (respondentų pasisakymus). Teiginiai buvo grupuojami į išryškėjusias atsakymų kategorijas, subkategorijas bei interpretuojami.

Siekiant sustiprinti interviu metodu gautus tyrimo duomenis, buvo atlikta virtuali apklausa internetinėje erdvėje. Informacinių technologijų vartotojai nedrašiai reiškė savo nuomonę ir vienu metu atrodė, kad ši mintis nebus įgyvendinta. Tačiau dar kartą atnaujinus klausimus internetinės erdvės vartotojai pradėjo aktyviai atsakinėti.

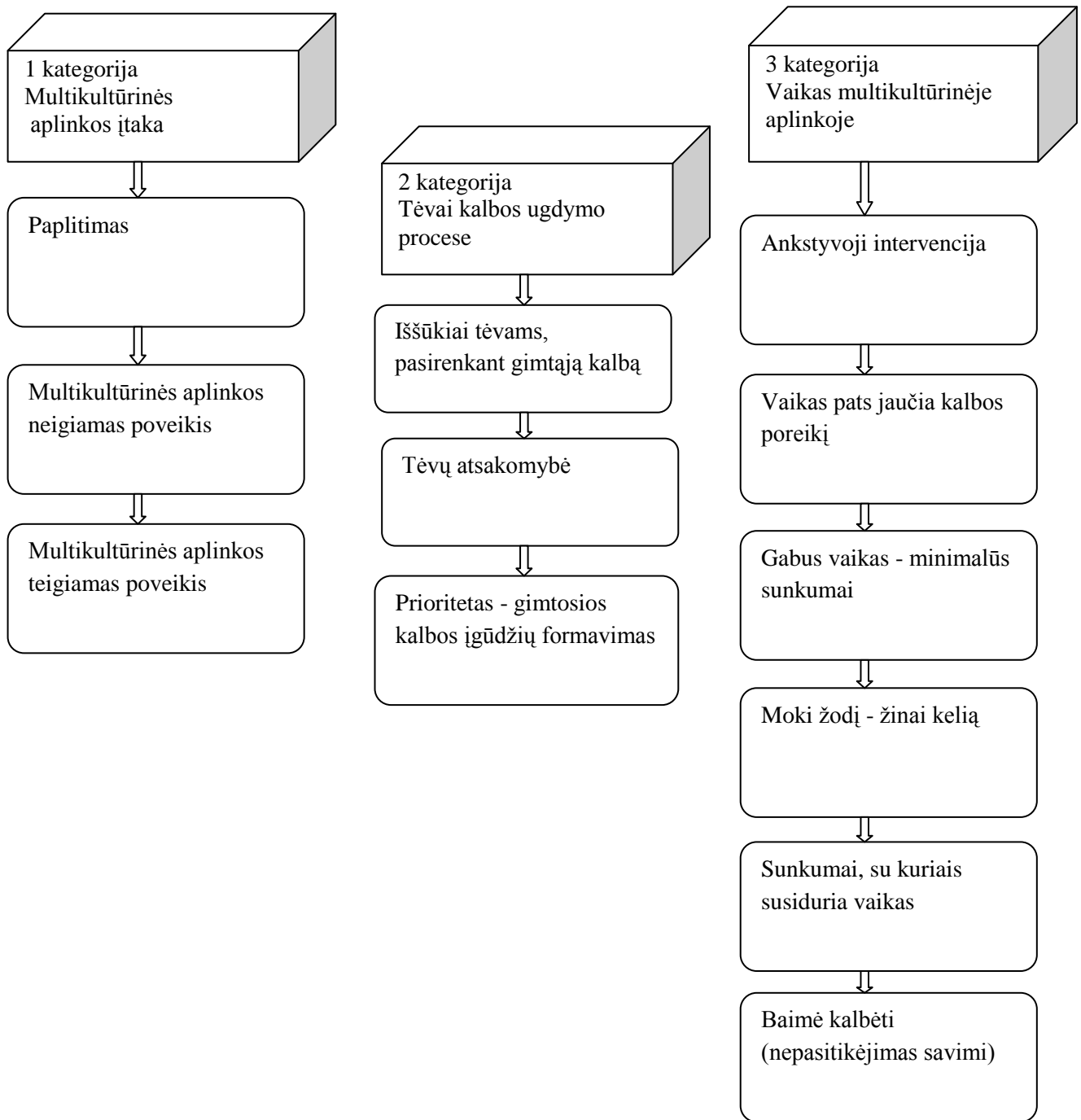
Socialinių tinklų pagalba buvo paskelbti probleminiai klausimai, į kuriuos atsakė 63 respondentai, tačiau 13 iš jų nebuvo tyrimui reikšmingi. Tyrime panaudoti 50-ies respondentų atsakymai.

Virtualios apklausos duomenys buvo skirstomi į leksinius semantinius vienetus (respondentų pasisakymus). Teiginiai buvo grupuojami į išryškėjusias atsakymų kategorijas, subkategorijas bei interpretuojami ir lyginami su prieš tai atlikta interviu tyrimo analize.

4 pav. Interviu metodo metu teiginių pasiskirstymas į kategorijas

Analizuojant respondentų interviu protokolus, išryškėjo šešios teiginių kategorijos. Logopedų ir šeimos narių atsakymai buvo lyginami, grupuojami į atitinkamas subkategorijas. Teiginių suskirstymas buvo kelis kartus peržiūrimas, taisomas, subkategorijos perkeliamos iš vienos kategorijos į kitą, kol neatitiko prasmę atskleidžiančios vietos. Atlikus pataisymus, suformuotas naujas kategorijų - subkategorijų medis.

5 pav. Internetinės erdvės vartotojų teiginių pasiskirstymas į kategorijas

Atliekant apklausos virtualioje aplinkoje duomenų analizę, išryškėjo, jog respondentai, išsakantys nuomonę apie multikultūrinės aplinkos poveikį vaiko kalbinių gebėjimų formavimuisi, taip pat minėjo teiginius, kurie analogiškai atitiko interviu metu apklausiamus respondentus. Grupuojuant respondentų pasisakymus (leksinius semantinius vienetus), buvo sudarytos trys kategorijos, kurios sutapo su pirmojo tyrimo etapo (interviu metodu) metu sudarytomis kategorijomis. „Virtualūs“ respondentai daugiau dėmesio kreipė multikultūrinei aplinkai, jos paplitimui, poveikiui (teigiamam/neigiamam) vaiko kalbiniams gebėjimams. Didelė

dalį respondentų teiginių siejosi su vaiku: su kokiais sunkumais jis susiduria, kokie yra dvikalbystės privalumai ir trūkumai, kokia yra ankstyvosios intervencijos nauda vaikui. Taip pat išryškėjo ir požiūris į tėvų atsakomybę, iššūkius, su kuriais susiduria tėvai.

3.2. Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 77 respondentai. Iš jų 10 logopedų, dirbančių valstybinėse mokyklose, kurių ugdytiniai daugiausiai kilę iš multikultūrinės aplinkos. Taip pat respondentais sutiko būti 10 šeimų (t.y. 10 mamų ir 6 vaikai), kurių bent vienas iš tėvų, senelių priklauso multikultūrinei aplinkai ir kurių vaikai kiekvieną dieną susiduria su skirtingomis kalbomis savo artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje.

2 lentelė

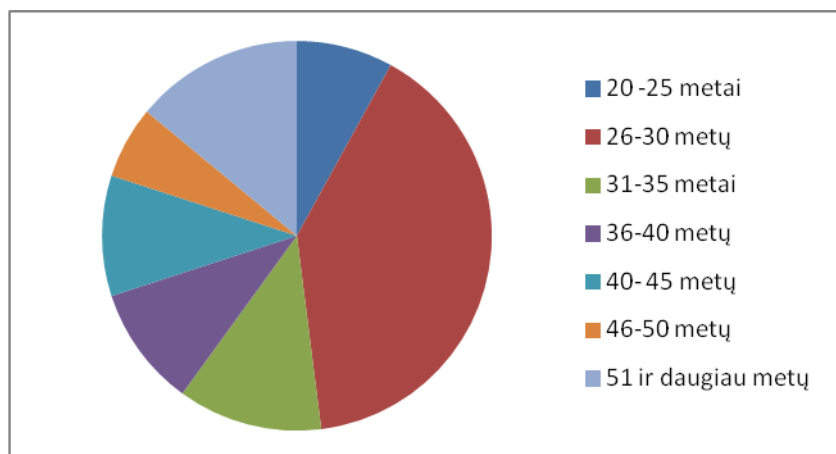
Tyrimo dalyviai

Dalyviai	Skaičius
Logopedai	10
Mamos	10
Vaikai	6
Virtualios erdvės vartotojai	50
Atvejo analizė	1

Interviu apklausoje dalyvavo nuo 2- 8 metų darbinę patirtį turintys specialistai. Visi dalyviai iš anksto prašė susipažinti su planuojamais užduoti klausimais. Atliekant interviu su šeimomis, vyrai atsisakydavo dalyvauti. Dvi mamos, pasitarusios su vyrais, atsisakė dalyvauti pokalbiuose. Tarp respondentų buvo 6 vaikai nuo 9 iki 14 metų. Ne visos mamos sutiko, kad vaikai dalyvautų apklausoje. Atsisakymą argumentavo tuo, jog nenori, kad vaikai sureikšmintų savo kalbinius gebėjimus ir su jais susijusius sunkumus.

Renkantis dalyvius interviu apklausai, respondentams buvo išskirti pagrindiniai kriterijai - visi logopedai privalėjo turėti darbo patirties ugdomajame procese su vaikais iš multikultūrinės aplinkos. Šeimų pasirinkimo kriterijai - bent vienas iš tėvų arba senelių turėjo priklausyti multikultūrinei aplinkai.

Internetinėje erdvėje savo nuomonę reiškė 50 respondentų, kurių amžiaus pasiskirstymas pavaizduotas 6 paveikle. Tarp respondentų buvo 84% moterų ir 16% vyrų.

6 pav. Respondentų amžiaus grupės (N=50)

Iš pateikto 3 pav. matyti, kad apklausoje daugiausiai dalyvavo 26-30 metų respondentai, kurie sudarė 40% visų apklaustų žmonių, tai galima paaiškinti tuo, kad būtent ši amžiaus grupė daugiausiai naudoja internetinėmis technologijomis ir yra linkusi išreikšti savo nuomonę vienu ar kitu klausimu. Taip pat galima daryti prielaidą, kad ši amžiaus grupė yra jauni tėvai, auginantys vaikus bei susidūrę savo aplinkoje su dvikalbyste ar dagiakalbyste.

Atvejo analizei buvo pasirinktas respondentas kuris vaikystėje susidūrė su multikultūrine aplinka: tradicijų įvairove, bendraamžių patyčiomis dėl kultūrinių ir kalbinių skirtumų, tėvų ir pedagogų vaidmeniu kalbos ugdymo procese.

Respondentų buvo ieškoma savo turimomis žiniomis tankiai kultūrinių mažumų gyvenamuosiuose regionuose, t.y. Vilniaus r., Vilniaus mieste ir Šalčininkų r.

3.3. Multikultūrinė aplinka ir jos paplitimo tendencijos. Teorinėje dalyje atskleista, kad Lietuvoje jau nuo seno gyveno įvairių tautybių žmonės, kurie ne tik dalinosi savo kultūra, papročiais, religija, bet ir priėmė lietuviškąsias vertybes. Tėvai, mąstantys apie vaikų ateitį, pradėjo leisti juos į valstybines ugdymo įstaigas. Darželiuose lietuviškas grupes lanko įvairių tautybių vaikai. Tai leidžia daryti prielaidą, kad tėveliai jau nuo pirmųjų dienų stengiasi integruoti savo vaikus į lietuvišką bendruomenę. Taip ugdydami vaikų tolerantiškumo kitai tautai jausmą: *[(M10) Nors ir lankė lietuvišką grupę, tačiau ten šnekėdavo įvairiai: ir lenkiškai, ir rusiškai, ir lietuviškai. Įvairių tautybių žmonės mūsų krašte gyvena, tai ir vaikai kalba įvairiomis kalbomis.]*. Apklaustosios mamos teigė, kad gyvenant Lietuvoje būtina gerai mokėti lietuvių kalba ne tik kalbėti, bet ir rašyti, kadangi ateityje lauks daugiau galimybių. *[(M3) Gyvenam Lietuvoje, todėl, manau, reikia lankyti valstybinę mokyklą, kokia kalba nekalbėtume namuose, bet jeigu galvoji sieti vaiko ateitį su Lietuva, tai tik lietuviškoje mokykloje turėtų mokytis vaikas.]*. Logopedės teigia, jog galvojant apie vaiko ateitį, reikia ugdyti jo lietuvių kalbos gebėjimus valstybinėje mokykloje. Vaikai, augantys dvikalbėse šeimose, turi minimalias

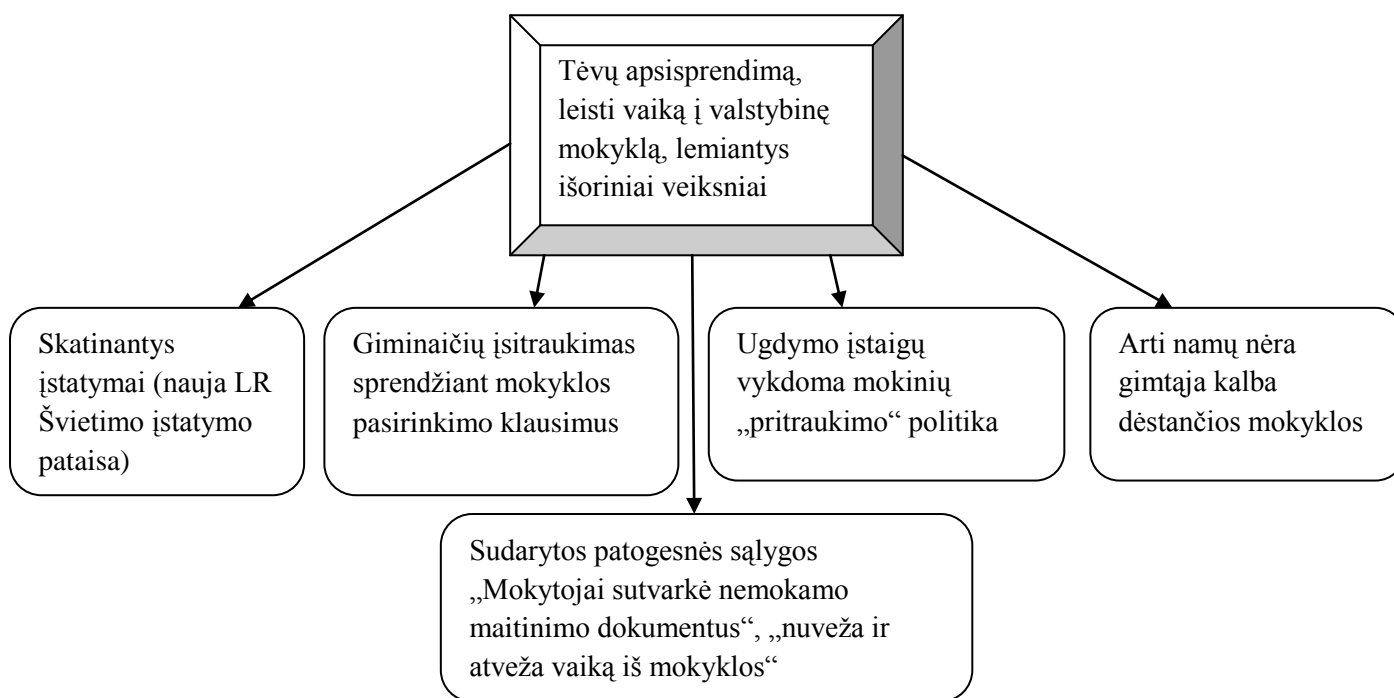
galimybes bendrauti lietuvių kalba namuose, dažnai pasitaiko, kad jie viena kalba bendrauja su mama, kita - su tėvu. *[Namuose jie kalba lenkiškai arba rusiškai, kieme su draugais irgi viena iš minėtų kalbų arba, kaip patys vaikai minėjo, sugeba su vienu draugu kalbėti lenkiškai, su kitu rusiškai. Jie neturi to peno, iš kurio galėtų pasisemti lietuviybės. Visos viltys „pakabintos“ ant mokyklos „pečių“.]* Tai didelis iššūkis vaikui, kadangi tokiose šeimose formuojasi stichinė arba mišrioji dvikalbystė (Stasiūnaitė, 2000, Annick, 1999, Daukšytė, 1998), todėl, siekiant veiksmingesnio valstybinės kalbos gebėjimų ugdymo, tikslinga vaikus leisti į lietuviškas mokyklas. *[(Log1) Mes gyvename Lietuvoje, ir tėvai, kurie sieja vaiko ateitį su šia valstybe, renkasi valstybinę mokyklą.]*

Viena respondentė paminėjo, kad nauja LR švietimo įstatymo pataisa dėl tautinių mažumų mokyklose dėstymo valstybine kalba taip pat skatina tėvus leisti savo nelietuvius vaikus į valstybinę mokyklą. *[(Log4) Šiais metais buvo priimtas įstatymas, kad ir tautinių mažumų mokyklose vienuoliktoje ir dvyliktoje klasėje turi būti dėstoma valstybine kalba, tad vaikams daug lengviau suprasti terminus bei specifinius pasakymus, kai jie nuolat mokykloje girdi valstybinę kalbą.]*

Tyrimo metu gauta informacija leidžia teigti, kad tėvų apsisprendimą leisti vaikus į valstybinę mokyklą lemia vidiniai ir išoriniai veiksniai:

3 lentelė

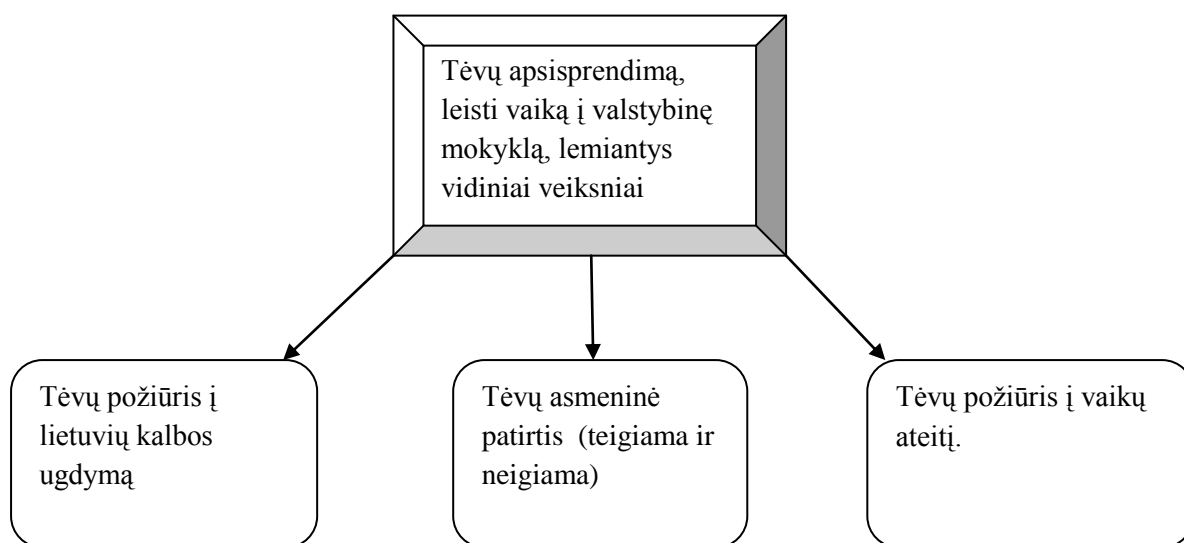
Išoriniai veiksniai lemiantys tėvų apsisprendimą leisti vaiką į lietuvišką mokyklą

Respondentai minėjo, kad rinkdamiesi mokyklą, jie buvo veikiami tam tikrų faktorių. Įstatyminė bazė, skatinanti susimąstyti apie vaikų ateitį, įpareigoja tėvus jau nuo mažens ugdyti lietuvių kalbos gebėjimus. Vykdamas naujai įsigaliojusį nutarimą dėl mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių, dėl išlikimo, ugdymo įstaigos yra priverstos konkuruoti tarpusavyje. Todėl mokinių pritraukimo politika paveikia ir tėvus, besirenkančius mokyklą. Ugdymo įstaigų administracija įvairiais būdais stengiasi pritraukti kuo daugiau mokinių. Šį faktą patvirtina ir tyrimo dalyviai. [(M6) *Viskas prasidėjo nuo darželio. Kaimynė dirbo darželyje ir lietuviškoje grupėje trūko vaikų, tad ji paprašė, kad leisčiau vaiką į lietuvišką grupę. (M7) Atvažiavo pavasarį mokytojai ir paprašė, kad leisčiau pas juos. Pažadėjo, kad vežios į mokyklą. O ką, mums ir gerai, nes iki pagrindinio kelio du kilometrai, o dar kur penkiolika kilometrų nuo stotelės. O čia šiltai nuveža. Sutvarkė man ir nemokamą maitinimą vaikams. Nieko mums daryti nereikėjo. Ir vaikams patinka.*]. Taip pat didelį poveikį mokyklos pasirinkimui turi giminaičių ir draugų įtaka. [(M4) *Senelis didelę įtaką darė dėl mokyklos pasirinkimo. (D2) Draugai ruošėsi eiti į lietuvišką mokyklą, tad ir aš norėjau kartu su jais.*].

4 lentelė

Vidiniai veiksniai, lemiantys tėvų apsisprendimą leisti vaiką į lietuvišką mokyklą

Be išorinių veiksnių, tėvai veikiami ir vidinių, su asmenine patirtimi susijusių veiksnių. Didelę įtaką turi tėvų požiūris į lietuvių kalbos ugdymą. Tėveliai, kurie sistemingai ugdo vaiko kalbinius gebėjimus ir sieja vaiko ateitį su šia valstybe, renkasi lietuviškas mokyklas. [(M10) *Gyvename Lietuvoje, taigi vaikai visų pirma turi nepriekaištingai mokėti lietuvių kalbą. Netgi jeigu mes laikytume save lenkais (mano mama yra tikra lenkė), tai ir tai aš sekčiau savo mamos pavyzdžiu, dėl ko aš jai tikrai dėkoju, ir leistume vis tiek vaikus į lietuvišką mokyklą. Šitas klausimas net nebuvo svarstomas, kai vaikams atėjo laikas eiti į mokyklą.*]. Taip pat mokyklos pasirinkimui turi poveikį tai, kokią asmeninę patirtį turėjo tėvai. Susidūrę su nepalankiomis

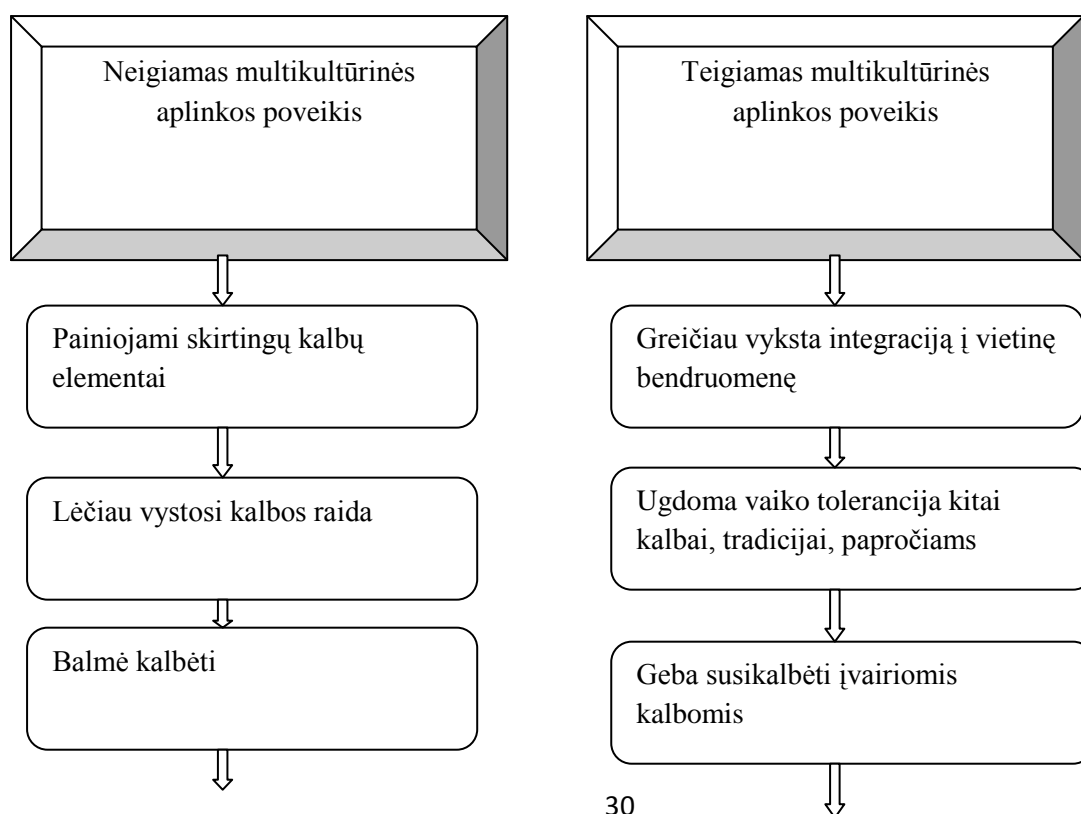
sąlygomis dėl prasto arba visiško lietuvių kalbos nemokėjimo, tėvai skatina savo vaikus mokytis lietuvių kalbos jau nuo vaikystės. *[(M5) Jeigu tu gyveni Lietuvoje, tai tu turi mokėti valstybinę kalbą. Ir rašyti, ir skaityti be klaidų, kad nebūtų vėliau gėda.]* Šis teiginys leidžia daryti prielaidą, kad respondentas savo išgyvenimus sieja su neigiama patirtimi, todėl nori, kad vaikas, mokėdamas lietuvių kalbą, nepatirtų sunkumų, su kuriais susidūrė tėvai, nemokantys lietuvių kalbos.

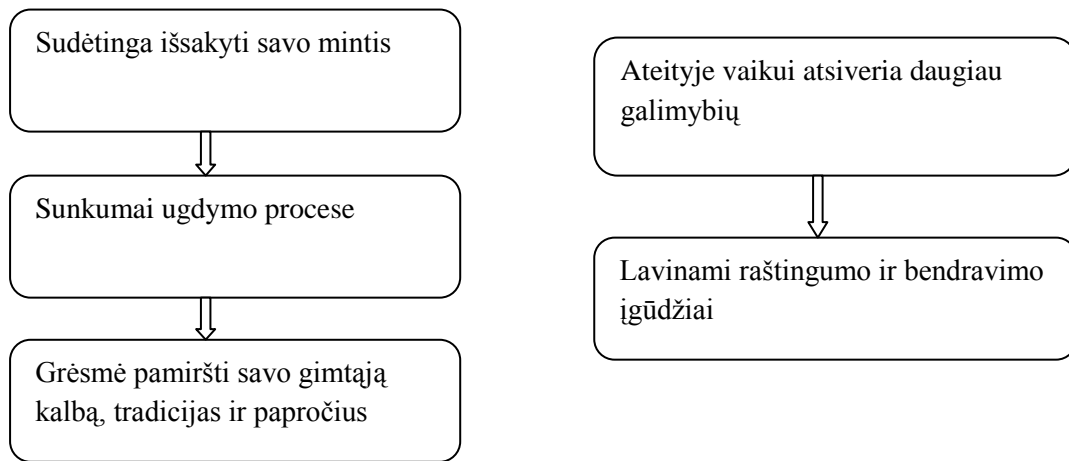
Respondentų atsakymai bei teorinės dalies analizė patvirtina, kad tautinių mažumų gausiai gyvenamuosiuose rajonuose valstybinėse mokyklose mokosi didelė dalis mokinių iš multikultūrinės aplinkos. Šis faktas patvirtina, kad logopedai dažniausiai susiduria su šiais vaikais. Logopedai teigia, kad pagrindinė priežastis, dėl ko šių vaikų yra daugiau, kad jie nepakankamai girdi lietuviškos kalbos savo artimiausioje aplinkoje. *[(Log4) Pagrindinė priežastis, dėl ko vaikų iš multikultūrinės aplinkos yra daugiau, kad jie mažai girdi lietuviškos kalbos.]* Vaikui nepakanka ugdyti kalbinius gebėjimus tik mokykloje. Tam, kad išvengtume sunkumų, reikalingas nuoseklus ir sistemingas darbas. Kitaip, mokiniai patiria neigiamą multikultūrinės aplinkos poveikį.

Mokslinė literatūra (Montvilaitė, 2007) taip pat teigia, kad dvikalbystė ir daugiakalbystė gali turėti įvairių pasekmių. Hintas (1989), Jacikevičius (1970) akcentavo neigiamą dvikalbystės ir daugiakalbystės poveikį vaikui, kadangi vaikai gali painioti skirtingų kalbų elementus.

5 lentelė

Multikultūrinės aplinkos poveikis

Tyrimė dalyvavę respondentai sutinka, kad multikultūrinė aplinka turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi. Jie patvirtino, kad kitos kalbos įtaka labai jaučiama pradinėse klasėse. [(Log7)Mokiniai nuolat bendrauja ne viena pagrindine kalba, o keliomis ir tai sudaro nepalankias sąlygas kalbinių gebėjimų formavimuisi ateityje. Vaikai nuolat girdi kelių kalbų mišinį, jie neatsirenka vienos ir kitos kalbos būdingas tarties savybes ir taip formuojasi netaisyklingas tarimas ir girdimasis suvokimas, jiems sunkiau yra pritaikyti vieno ar kito žodžių tarimo įgūdžius kalbant, o vėliau ir rašant.]. Tyrimė dalyvavusios mamos teigia, jog multikultūrinė aplinka turi neigiamą poveikį [(M10) dirbdama darželyje matau įvairių vaikų ir galėčiau drąsiai teigti, kad gimtosios kalbos gebėjimai vystosi šiek tiek lėčiau, kai vaikai išoriškai yra veikiami kitų kalbų.]. Respondentai sutinka, kad dėl kitų kalbų įtakos gali lėčiau formotis lietuvių kalbos gebėjimai. Taip pat buvo nuomonių, kad kitos kalbos sąlygoja lėtesnę vaiko kalbos raidą [(M8) Gal, gal ir kalbėti dėl to vėliau pradėjo. Nežinau, gal ten pas jį galvoje niekaip žodžiai nesusidarydavo dėl to, kad skirtingas kalbas girdėjo.].

Analizuojant mokslinę literatūrą, išryškėjo nesutarimai dėl keliakalbystės ir multikultūrinės aplinkos poveikio vaiko kalbiniam gebėjimams. Mazolevskienė (2010) teigia, kad multikultūrinė aplinka negali neigiamai paveikti net kalbinių sutrikimų turinčio vaiko gebėjimus, nes lavinami analitiniai, raštingumo ir bendravimo gebėjimai. Žemaitienė (2010), Duncan (2003) pripažįsta, kad daugiakalbiam vaikams greičiau susiformuoja kalbinis sąmoningumas ir gebėjimai toleruoti skirtumus. Tyrimė dalyvavusių respondentų nuomonės taip pat išsiskyrė. 4 šeimų atstovai tikina, kad multikultūrinė aplinka neturi neigiamo poveikio vaiko kalbinių gebėjimų formavimuisi. Mamos teigia, kad šeimoje turi būti nusistovėjusios bendravimo tradicijos, kurios gali būti plėtojamos keliomis kalbomis. Viskas priklauso ne nuo multikultūrinės aplinkos, o nuo tėvų bendravimo kultūros. [(M3) Rusų kalba netrukdo lietuvių kalbos gebėjimams vystytis. Kodėl? Todėl, kad viskas priklauso ne nuo kalbų mokėjimo skaičiaus, o nuo bendravimo kultūros šeimoje, kalbėjimosi su vaiku įvairiomis temomis, diskusijų, knygų skaitymo. Todėl, šiuo atveju kalbant dviem kalbom, galima vystyti dvi kalbas.].

Tėvų įsitraukimas į kalbos ugdymo procesą yra labai svarbus veiksnys, padedantis formuoti taisyklingą vaikų kalbą. Sistemingai ugdant lietuvių kalbos gebėjimus ir nepamirštant savo gimtosios kalbos tradicijų ir papročių, vaikams skiepijamas tolerancijos, pagarbos kitai kalbai jausmas.

Apie tėvų poveikį vaikų kalbinių gebėjimų formavimuisi kalba ir apklausti logopedai. Jų nuomone, tėvai turi padėti vaikams mokytis kalbos. Tėvai turi pasirūpinti, kad jų atžalos sistemingai ir palaiptai būtų įtraukiamos į multikultūrinę aplinką. *[(Log4) Viskas priklauso nuo tėvų požiūrio ir kiek jie prisiima atsakomybę už vaiko kalbos ugdymą. Jeigu tėveliai atsakingai planuoja vaiko ateitį, palengva įveda jį į lietuvišką aplinką, patys domisi ir „pirmose gretose“ dalyvauja jo kalbos ugdyme, tuomet poveikis kalbiniams gebėjimams bus tikrai minimalus ir laikui bėgant jo nesijaus.]*

3.4. Vaikas ir multikultūrinė aplinka. Vaikui kalba reikalinga, nes gali padėti prisiminti tam tikrą informaciją ar įgytą patirtį. Jo kalbos raida yra santykinai sparti (Žukauskienė, 2007). Tačiau kaip vaikas jaučiasi atsidūręs svetimos kalbos vartojimo erdvėje?

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog patekęs į valstybinę mokyklą, vaikas turi pasiruošti iššūkiams *[(Log1) Sunkumai, su kuriais reikia susidurti vaikams iš daugiakalbės aplinkos, yra didesni, kadangi vaikas ateina į valstybinę mokyklą, jiems reikia bendrauti negimtajai kalba, kurią jie dažniausiai ir girdi tik per pamokas. Iš čia seka rašybos, kirčiavimo ir kitos klaidos].* Respondentai sutinka, kad vaikui, savo artimiausioje aplinkoje susiduriančiam su gimtąja kalba, o mokykloje girdinčiam tik valstybinę kalbą, yra sudėtinga bendrauti, taisyklingai išsakyti mintis. Nordberg (1991) pripažino, kad pradinėse klasėse dvikalbiai ir daugiakalbiai vaikai susiduria su integracijos problemomis. Autoriaus nuomone, svetima kalba girdimos užduotys, vykstantis bendravimas gali nesudaryti vaikui sąlygų suvokti, ką reikia atlikti. Sunkiai išsakant mintis svetima kalba, netiksliai išreiškiant savo jausmus, nuomonę, atsiranda galimybė kitų vaikų netolerancijai ir izoliavimui. Tyrime dalyvavę respondentai taip pat teigia, jog vaikai iš daugiakalbės aplinkos pamokų metu nedrąsiai išsako savo nuomonę, aktyviai nedalyvauja diskusijose. Dažniausiai vengia atsakinėti į klausimus. *[(Log7) Tokie vaikai labai mažai bendrauja, jie atrodo uždaresni, nedrąsiai elgiasi užsiėmimų metu, lyg jaučiama baimė iš jų pusės; (Log3) Tiems vaikučiams tikrai labai sunku, jie psichologiškai yra nesaugūs, išsigandę].* Tačiau yra ir drąsių, nebijančių išsakyti savo nuomonę vaikų.

[(Log9) Nesigėdina šito ir pasako tiesiai šviesiai, kad nesuprato ir prašo kažkaip paaiškinti kitaip jiems.]

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad didelį poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi turi vaiko individualios savybės, charakterio bruožai ir kalbos mokymo situacija (Dewaele, Jean-Marc, 2007). Tyrime dalyvavę respondentai taip pat pažymi, kad vaiko individualios savybės turi

įtakos kalbinių gebėjimų formavimuisi. *[(Log7) Individualios vaiko savybės, mano manymu, turi didžiausią įtaką kalbinių gebėjimų formavimuisi, nes nuo vaiko intelektinių savybių, socialinių įgūdžių ir t.t. priklauso tolimesnis kalbinių gebėjimų vystymasis.]*. Logopedai pabrėžia, kad vaikai yra skirtingi ir tai, kas tinka vienam, gali netikti kitam. Tačiau, kad mokinį lydėtų sėkmė, jis pats turi būti pasirengęs ugdyti savo gebėjimus. Viena logopedė teigia, kad didelę įtaką kalbinių gebėjimų formavimuisi turi paties vaiko pastangos. Tai, kiek jis yra pasirengęs mokytis ir išmokti *[(Log10) Labai daug kas priklauso nuo vaiko sugebėjimų, nuo to, kiek jis įdeda pastangų. Jeigu vaikas per vasarą skaito lietuviškas knygas, atlieka papildomas užduotis, tai grįžus po atostogų jaučiama ryški pažanga. Arba priešinga – jeigu vaikas visiškai neskaito, tai visi kalbiniai įgūdžiai būna suprastėję]*.

Analizuojant mokslinę literatūrą, paaiškėjo, jog vaiko kalbos raidą teigiamai veikia ankstyvoji intervencija. Ankstyvosios dvikalbystės metu, vaikas tuo pačiu arba beveik tuo pačiu metu išmoksta kalbėti dviem kalbom. Tik sudėtinga suvokti, kuri kalba yra gimtoji, nes vaikas abiem kalbom vienodai gerai moka kalbėti (Stasiūnaitė, 2000). Su tuo sutinka ir tyrime dalyvavę respondentai. Jie teigia, kad kuo anksčiau vaikas girdės kelias kalbas, tuo anksčiau jis galės jas išmokti. Jam ta kalba bus antra gimtoji kalba *[(Log2) Kuo anksčiau vaikas išgirs antrą kalbą, manau, tuo mažiau sunkumų patirs besimokydamas. Jam ta kalba tiesiog bus atroji gimtoji kalba.]*. Tyrime dalyvavę logopedai teigia, kad kuo anksčiau vaikas susidurs su lietuvių kalba, tuo mažiau sunkumų patirs mokykloje *[(Log4) Manau, kad kuo anksčiau tėveliai nuspręs vaiką įtraukti į lietuvišką aplinką, tuo lengviau jam seksis mokykloje.]*. Apklaustos mamytės lygina vaikų patirtį ir tvirtai teigia, kad vaikas (turima omeny ne lietuvi), kuris anksčiau susiduria su lietuvių kalba, kuriam skaitomos pasakos, nepatiria tiek sunkumų mokykloje, kaip tas vaikas, kuris lietuvių kalbą girdi tik pamokų metu *[(M6) jeigu anksčiau pradėtume su savo vyresniąja dukra užsiiminėti, lietuvių kalba skaityti pasakas, tai gal ir jai nebūtų taip sunku. Nes jaunesnė dukra, ji jau nuo darželio laikų vis matydavo, kaip vyresnė mokinasi skaityti, tai, matyt, jai irgi tos žinios užsiliko.]*.

Tačiau tarp apklaustųjų buvo ir priešingų nuomonių. Dvi logopedės pastebėjo, kad ankstyvas vaikų įtraukimas į lietuvišką aplinką turi neigiamą atspindį jų kalbinių gebėjimų formavimuisi. Jų teigimu, ankstyvas vaiko kalbų mokymas yra nepageidautinas. *[(Log7) Kuo anksčiau vaikas yra įtraukiamas į multikultūrinę aplinką, tuo jo kalbiniai gebėjimai formuojasi prasčiau, nes jaunesnio vaiko kalba ir taip nėra visiškai taisyklingai susiformavusi, o jei jis dar įtraukiamas į daugiakalbę aplinką, tai jo kalbinių gebėjimų formavimasis suprastėja]*. Analizuojamoje literatūroje nėra nurodyta ankstyvosios dvikalbystės neigiama pusė.

Autorių (Dawaele, Petrides, Furnham, 2008) nuomone, vaikai pajėgūs tinkamai integruotis į vietinių bendraamžių būrį ir siekti pripažinimo. Anot Daukšytės (1998),

daugiakalbiai vaikai praturtina savo žodyną ir geba bendrauti su platesniu bendraamžių ratu. Vaikas, turėdamas papildomai įgytą patirtį, lanksčiau reaguos į besikeičiančią situaciją ir gebės tinkamai integruotis į visuomenę (Mozolevskienė, 2010). Tyrime dalyvavusios mamos taip pat tvirtina, jog kalbų mokėjimas suteikia vaikui daugiau galimybių, atveria komunikacinius barjerus, suteikia ateities perspektyvas [(M2) *Jie moka dvi kalbas be savo gimtosios. Susišnekėti jau galės. Aš manau, kad gerai, jog moka daug kalbų, gyvenime viskas pravers.*]

Kad kalbiniai gebėjimai vystytųsi sistemingai, reikia, kad juos lydėtų skatinantys veiksniai. Logopedai pažymi, kad labai svarbu sudaryti tinkamą komunikacinę aplinką namie, tam, kad mokykloje išmokti įgūdžiai geriau įsitvirtintų [(Log2) *Tai, kokia komunikacinė aplinka bus sudaryta vaikui namie. Ar jis turės su kuo bendrauti naujai išmokta kalba.*]. Taip pat dėmesys turi būti kreipiamas į pagalbos vaikui namie teikimą. Labai svarbus ir pačių vaikų požiūris į lietuvių kalbos vartojimą. Tyrime dalyvavę vaikai teigia, kad su draugais stengiasi kalbėtis lietuviškai [(I4) *Draugai irgi iš ivairių šeimų, bet stengiames šnekėti lietuviškai.*]. Tai patvirtina ir mamytės, kurios girdi, kaip dukros, grįžusios iš lietuviškos aplinkos, stengiasi ir toliau bendrauti ne savo gimtąja kalba, o lietuvių kalba. [(M6) *Kai vyresnė dukra išmoko lietuviškai, tai jos žaidė mokyklą ir jaunesnė išmoko, o kadangi dabar vaikšto į lietuvišką mokyklą, tai, matyt, joms įprotis tiesiog.*]. Tyrime dalyvavę respondentai taip pat pažymėjo, jog vienas svarbiausių veiksnių, skatinančių lietuvių kalbos gebėjimus, knygų skaitymas, lietuviškos televizijos žiūrėjimas. [(Dar nuo mažų dienų pripratynom prie knygų. Skaitome iki šiol. Dabar, kai vyresnė skaito pati, tai skaito mums. Mažoji dar nemoka skaityti, tai nakčiai tėvelis pas mus skaito pasakas.)]

3.5. Vaikų sunkumai ugdymo procese. Mokslinėje literatūroje dvikalbystė apibūdinama kaip gebėjimu beveik vienodai kalbėti ir mąstyti abiem kalbomis Hintas (1989). Panašios nuomonės laikosi ir Daukšytė (1998). Tačiau dėl stiprios multikultūrinės aplinkos žmogus nepajėgus gerai operuoti vienu metu skirtingomis kalbomis. Jacikevičiaus (1970) teigimu, dvikalbiai žmonės naudoja vienakalbiams nebūdingus kalbos vartojimo elementus, todėl, vartojant svetimą kalbą, atsiranda suvokimo, kalbų sąveikos, gramatinės struktūros ir kitos problemos. Logopedai teigia, kad tai, jog mokiniai nuolat bendrauja keliomis kalbomis, sudaro nepalankias sąlygas kalbinių gebėjimų formavimuisi ateityje. Vaikai nuolat girdi kelių kalbų mišinį, jie neatsirenka kalboms būdingas tarties savybes ir taip formuojasi netaisyklingas tarimas ir girdimasis suvokimas, jiems sunkiau yra pritaikyti vieno ar kito žodžio tarimo įgūdžius kalbant, o vėliau ir rašant.

Analizuojant literatūrą, paaiškėjo, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos dažnai pasireiškia skaitymo ir rašymo sutrikimai (disleksija, disgrafija), įvairūs kalbos defektai, netinkamas gramatinės sandaros naudojimas. Taip pat pastebima interferencija.

Tyrimo metu logopedų, mamų ir vaikų buvo klausama, su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria vaikai. Respondentai nurodė penkias sunkumų grupes: skaitymo ir rašymo; rišliosios kalbos neišsivystymas; tarties klaidos; lietuvių kalbos nemokėjimas; kalbos interferencija.

Daugiausiai respondentų minėjo, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos būdinga kalbos interferencija. Tai pažymėjo net 9 logopedai, 7 mamos ir 5 tyrime dalyvavę vaikai. Taip pat nemaža dalis respondentų nurodė, jog vaikai susiduria su skaitymo ir rašymo sunkumais. Taip teigė 7 logopedai, 5 apklaustos mamų ir 2 vaikai pripažino, kad rašydami ir skaitydami susiduria su tam tikrais sunkumais. Tiriamieji logopedai dar įvardino gana dažną sunkumą – rišliosios kalbos neišlavėjimą dėl žodyno skurdumo. Net 8 iš 10 logopedų ir 1 mama įvardino kaip kliūtį, su kuria vaikai susiduria ugdomajame procese. 4 tyrime dalyvavę respondentų paminėjo, jog vaikai turi tarties problemų ir 3 respondentai pabrėžė, kad vaikai tiesiog nemoka lietuvių kalbos, dėl ko ir atsiranda visi sunkumai.

3.6. Tėvai multikultūrinėje aplinkoje. Vaikas nuo pat pirmųjų dienų girdi tėvų kalbą. Todėl kas, jeigu ne tėvai, turi didžiausią įtaką savo vaikų kalbinių gebėjimų formavimuisi.

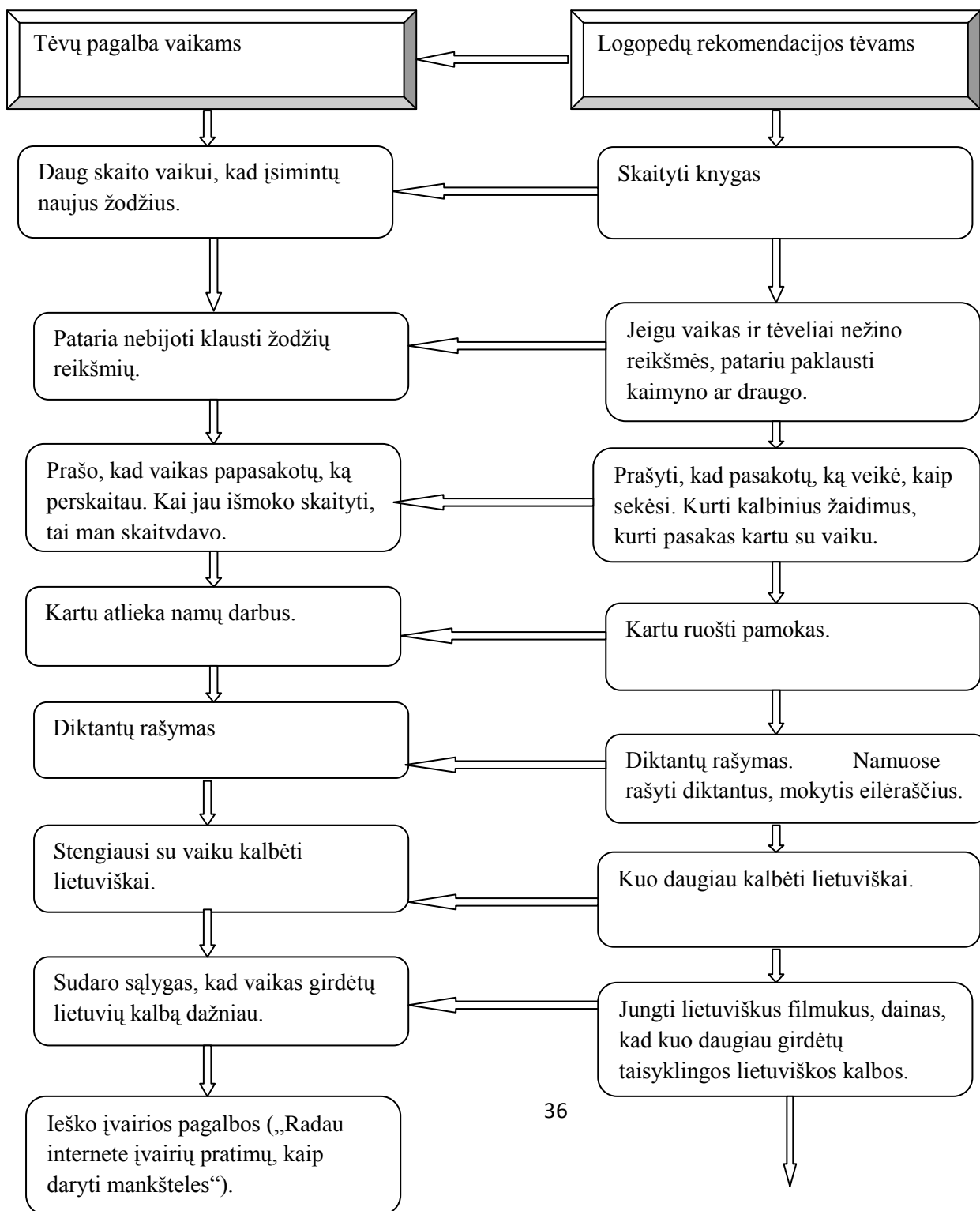
Tyrimo metu buvo svarbu atskleisti, kokį poveikį vaikų kalbiniams gebėjimams turi tėvų dalyvavimas ugdymo procese. Logopedų pateikti atsakymai leidžia teigti, kad ugdant kalbą labai svarbi tėvų atsakomybė. Tyrime dalyvavę logopedai teigia, kad tėvai yra pagrindiniai kalbos ugdytojai, būtent jie turi sudaryti palankias kalbos ugdymo sąlygas namuose. Nuo to, kiek tėvai skiria dėmesio vaikų kalbos ugdymui namuose priklauso ar vaikas turės papildomų sunkumų mokykloje. *[(Log4) viskas priklauso nuo tėvų požiūrio ir kiek jie prisiima atsakomybės už vaiko kalbos ugdymą. Jeigu tėveliai atsakingai planuoja vaiko ateitį, palengva įveda jį į lietuvišką aplinką, patys domisi ir „pirmose gretose“ dalyvauja jo kalbos ugdyme, tuomet poveikis kalbiniams gebėjimams bus tikrai minimalus ir laikui bėgant jo nesijaus.]*

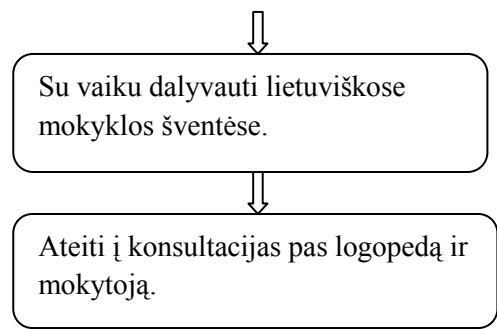
Artimiausios aplinkos poveikis vaikų kalbiniams gebėjimams yra ypatingai svarbus kalbos formavimosi periodu. Mazolevskienė (2010) išskyrė tokias kategorijas: kai tėvų gimtosios kalbos skirtingos, vaikas pratinamas ir prie daugumai gyventojų priimtinos kalbos; kai tėvų gimtosios kalbos skirtingos, šeimoje įsitvirtina vieno iš tėvų gimtoji kalba; kai tėvų gimtosios kalbos vienodos, dėl atitinkamų aplinkybių šeimoje bendraujama daugumos gyventojų kalba. Literatūroje teigiama, kad labai svarbūs yra tėvų vidiniai ir išoriniai motyvai ugdyti vaiko kalbos gebėjimus. Tyrimo metu logopedai taip pat paminėjo, jog vaikų kalbinių gebėjimų formavimuisi labai svarbu, kad tėvai jaustų, jog jie yra pirminiai kalbos ugdytojai. Jų atsakomybę turi jausti ir

vaikas, nes tik tuomet, kai kalbos ugdymo procesas nebus nutrūkęs nei vienoje grandyje, vaiko rezultatai pasikeis. Respondentai nurodė, jog dėl tėvelių atsakomybės stokos prastėjo vaikų pasiekimai, kadangi savarankiškai jiems per sudėtinga išmokyti. Logopedai teigia, kad vaikai, kuriems tėvai padeda mokytis, skaito knygas, dalyvauja lietuviškumo ugdyme, jau trečioje, ketvirtoje klasėje nesusiduria su sunkumais. Taip pat mamytės pažymi, kad labai svarbus tėvų indėlis į vaiko kalbos formavimąsi, kalbos kultūrą, kalbėjimo manierų, tono parinkimą. Taip pat pabrėžia, jog svarbu, kad tėvai neatstumtų vaikų, kai tie klausia.

6 lentelė

Tėvų pagalba vaikams ir logopedų rekomendacijų lyginimas

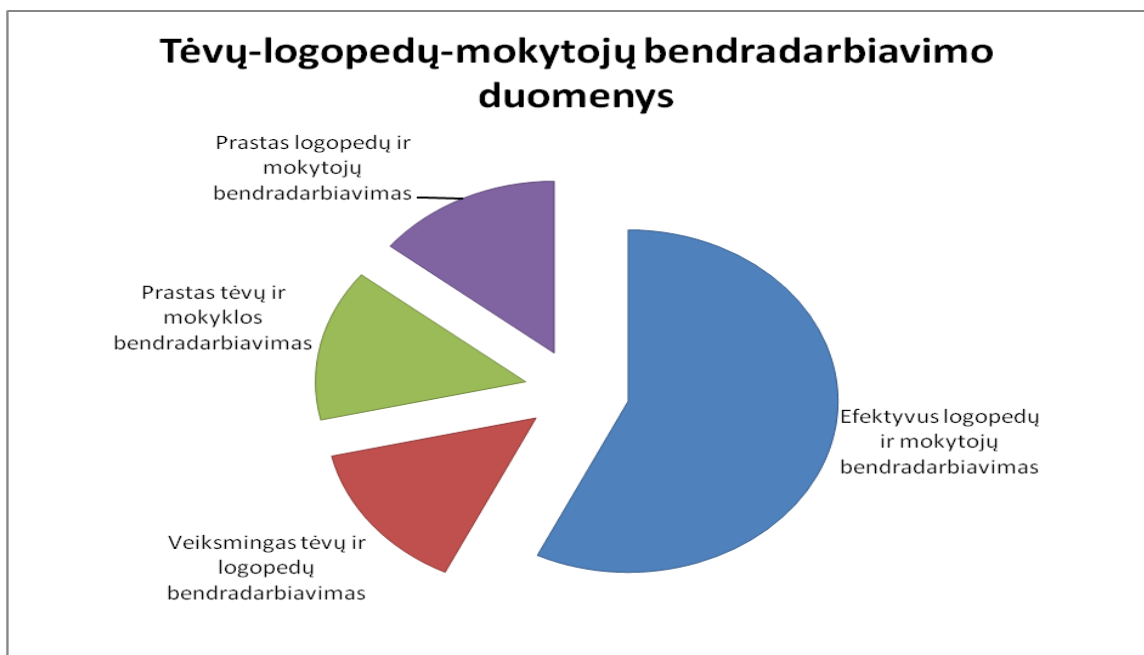

Pateiktoje lentelėje duomenys rodo, jog tėvų ir logopedų požiūris į knygų skaitymą sutampa. Mamos tikina, jog vaikams skaito knygas, kad tie išsimintų naujus žodžius [(M4) *Anksčiau skaitydavom kartu pasakas, aš prašydavau, kad jos papasakotų, ką aš perskaitau. Kai jau išmoko skaityti, tai man skaitydavo.*]. Taip pat tėveliai savarankiškai ieško informacijos, kad galėtų visapusiškai ugdyti vaiko kalbinius gebėjimus. Viena mama minėjo, jog stengiasi su vaiku kalbėti lietuviškai [(M6) *Taip, stengiausi su ja kalbėti lietuviškai, nes darželyje patarė, kad kuo daugiau ji girdėtų lietuvių kalbą.*]. Prie minėtos tėvų pagalbos vaikams, logopedai rekomenduoja, kad būtų įtrauktas tėvų bendradarbiavimas su mokykla. Taip pat labai svarbus tėvų lankymasis mokyklos šventėse. Specialistai teigia, jog vaikas, nematydamas savo tėvų mokyklinėse šventėse, nenoriai dalyvauja popamokinėje veikloje, o tai labai svarbu, kadangi praplečia vaiko žodyną, atsiranda naujų draugų, ugdomi jo socialiniai įgūdžiai. Dėl to labai svarbus visapusiškas tėvų dalyvavimas vaiko kalbinių gebėjimų ugdyme.

3.7. Bendradarbiavimo svarba ugdant vaikus. Mokslinė literatūra teigia, kad tarpkultūrinė sąveika, skatinanti multikultūrinio ugdymo atsiradimą, pasireiškia sėkmingai bendradarbiaujant pedagogams, mokiniams ir tėvams.

Tyrimo metu logopedai buvo klausiami apie bendradarbiavimą. Atsakymai pateikti prieduose šeštoje kategorijoje: bendradarbiavimas multikultūriniu aspektu

7 pav. Tėvų- logopedų- mokytojų bendradarbiavimo duomenys (N=20)

Pavaizduotoje diagramoje matyti, jog 8 logopedai gali pasidžiaugti efektyvia bendradarbiavimo sistema su mokytojais. Respondentai teigia, kad jų bendradarbiavimas su kolegomis yra labai tamprus. Diskusijų metu atsirenkamas tinkamiausias ugdymo metodas. Atsižvelgiama į individualius vaiko gebėjimus *[(Log10) Mūsų mokykloje aš sakydama „mes“ turiu omeny save ir pradinių klasių mokytojus. Iš tikrųjų bendradarbiavimas yra labai tamprus. Negaliu pasakyti, kad tik mokytojos ateina konsultuotis, tikrai ne. Mes tariamės, diskutuojame, bandome įvairius būdus, kaip galėtume padėti konkrečiam vaikui. Deriname, ką efektyviau atlikti pratybų metu, o ką mokytoja galės ugdyti pamokoje. Tai tiesiog nenutrūkstama grandinė.]*

Kiti rodikliai pasiskirstė vienodai: 2 tyrime dalyvavusios mamytės teigia, jog nėra poreikio bendradarbiauti su logopedais. Esami sunkumai laikui bėgant išnyks. Kiti 2 respondentai pažymi, kad ne visi tėveliai yra abejingi bendradarbiavimui. Tikrai yra tokių, kurie ateina į konsultacijas, tėvų susirinkimus. Likę 2 apklaustieji logopedai teigė, jog mokykloje prastai susiformavusi bendradarbiavimo sistema tarp mokytojų ir logopedų.

Tokią nesusiformavusią bendradarbiavimo tendenciją logopedai sieja su tuo, jog mokyklose, darželiuose nėra pakankamai įsteigtų logopedų etatų. Mokytojai pripratę su sunkumais tvarkytis savarankiškai. Tėveliai nežino, kokiais atvejais reikia kreiptis į logopedus.

Logopedai pažymi, jog kalbos ugdymas turi vykti sistemingai. Jis turi prasidėti namuose, tęstis mokykloje ir, esant poreikiui, padedant logopedui. Kuo daugiau šio proceso dalyvių bus įtraukti į sistemingą veiklą, tuo efektyvesnė pagalba bus teikiama. Nuoširdus vaiko, mokytojo, logopedo ir tėvų bendradarbiavimas gali padėti įveikti sunkumus.

3.8. Logopedinis darbas su vaikais iš multikultūrinės aplinkos. Mokslinė literatūra teigia, kad Lietuvoje sudarytos tinkamos sąlygos multikultūriniam ugdymui. Tačiau pati LR Švietimo ministerija pažymi, jog įgyvendinti šias sąlygas yra sudėtinga. Pedagogai turėtų gebėti dirbti multikultūrinėje aplinkoje, tačiau labai dažnai yra priešingai.

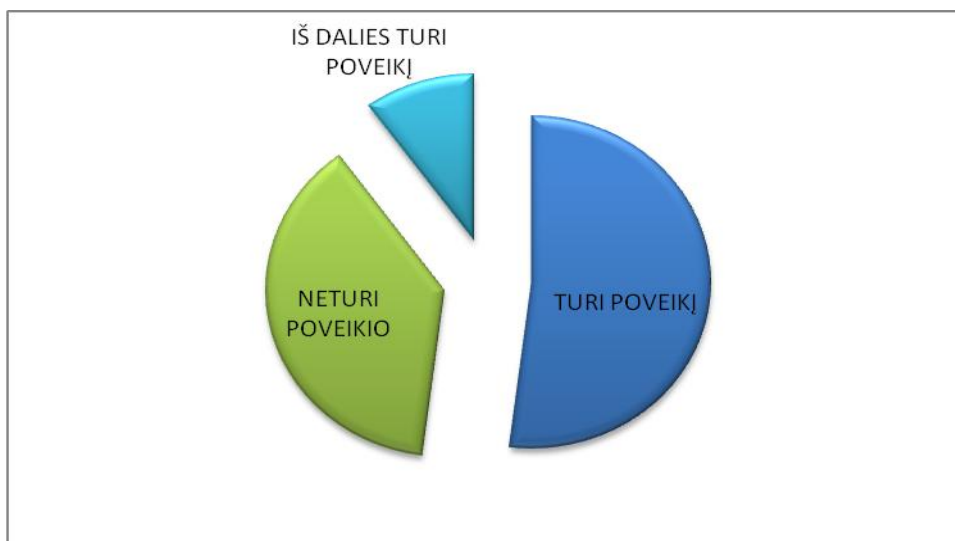
Tyrimo dalyvavę respondantai tvirtina, jog trūko žinių, kaip dirbti su vaikais iš multikultūrinės aplinkos *[(Log6) Susidūriau su tuo, kad nebuvau mokyta jokių technikų, metodų, kaip dirbti su vaikais iš kitokios, nelietuviškos aplinkos. Galbūt aš ir turėjau pranašumą, nes ir pati augau trikalbėje aplinkoje ir dar nebuvau pamiršusi rusų ir lenkų kalbos, tačiau kokius metodus taikyti, nežinojau.]*. Logopedai minėjo, jog kreipėsi pagalbos į jau dirbančias ir patirties turinčias specialistes. Viena respondentė teigė, jog neišsivaizduoja, kaip dirbtų logopedas multikultūrinėje aplinkoje, nežinodamas papildomų, tam regionui būdingų kalbų, tokių kaip lenkų arba rusų. *[(Log6) Nedaug specialistų gali dirbti su vaikais iš multikultūrinės aplinkos. Aš neišsivaizduoju, kaip dirbtų logopedas, patekęs į tokią margą aplinką, nežinodamas dar papildomai mūsų valstybėje taip dažnai vartojamų kalbų]*. Labai dažnai logopedas pats nesupranta tos kalbos, kuria kalba vaikas. *[(Log1) Ir manęs nesuprasdavo ir aš jų.]*. Todėl

mokosi dominuojančios kalbos, kad galėtų efektyviau ugdyti vaikų iš multikultūrinės aplinkos lietuvių kalbos gebėjimus.

Mokslinėje literatūroje atskleista, kad siekiant minimaliausio dvikalbystės ar daugiakalbystės neigiamo poveikio vaiko kalbiniams gebėjimams, turi būti organizuojamas atitinkamas ugdymas. Logopedai nurodė, jog naudoja įvairius ugdymo metodus. Didžioji dalis respondentų pažymi, jog stengiasi sukurti patrauklią kalbinę aplinką, kad vaikas būtų suinteresuotas išsakyti mintis *[(Log2) Stengiuosi sukurti įdomią ir patrauklią kalbinę aplinką. Kaip minėjau, šie vaikai turi menką kalbinę patirtį, tad mano užduotis - praturtinti kalbą, sudominti kalbėti, klausti, pasakoti.]*. Taip pat logopedės mini, jog pratybose naudoja menines technikas, t.y. vaidinimai, pasakų kūrimas, įvairių garsajuosčių klausymas. Rengiamos šventės, kuriose vaikai iš multikultūrinės aplinkos pažindinami su lietuviškomis tradicijomis, papročiais. Taip pat šokami lietuvių tautiniai šokiai. Viena respondentė teigė, jog dažnai sodina vaikus iš multikultūrinės aplinkos su lietuviais vaikais, kad jie galėtų tarpusavyje komunikuoti ir vystyti savo kalbinius gebėjimus. *[(Log1)Pratybose stengiuosi susodinti vaikus taip, kad vaikas iš daugiakalbės aplinkos sėdėtų su lietuviu. Stengiamės ugdyti kalbą per vaidinimus, papročius, valstybines šventes. Įtraukti į kuo platesnę veiklą, kad vaikai kuo daugiau galėtų parodyti save.]*. Šis metodas rekomenduojamas ir mokslininkų. Autoriai teigia, kad metodas turėtų skatinti toleranciją ir pagarbą vieni kitiems.

3.9. Multikultūrinės aplinkos poveikio atskleidimas virtualioje erdvėje. Siekiant sustiprinti interviu metodu atliktą apklausą ir iširti multikultūrinės aplinkos poveikį pradinių klasių mokinių kalbiniams gebėjimams bei atskleisti dvikalbystės atsiradimo ypatumus, pasirinktas kiekybinis apklausos metodas. Tyrimo imtis – atsitiktinė, tyrimo metu buvo apklausti 50 žmonių. Respondentų buvo prašoma atsakyti į pateiktus internetinėje erdvėje klausimus. Atviri klausimai buvo grupuojami į teiginių kategorijas ir analizuojami kokybiniam tyrimui būdingu interpretacijos būdu.

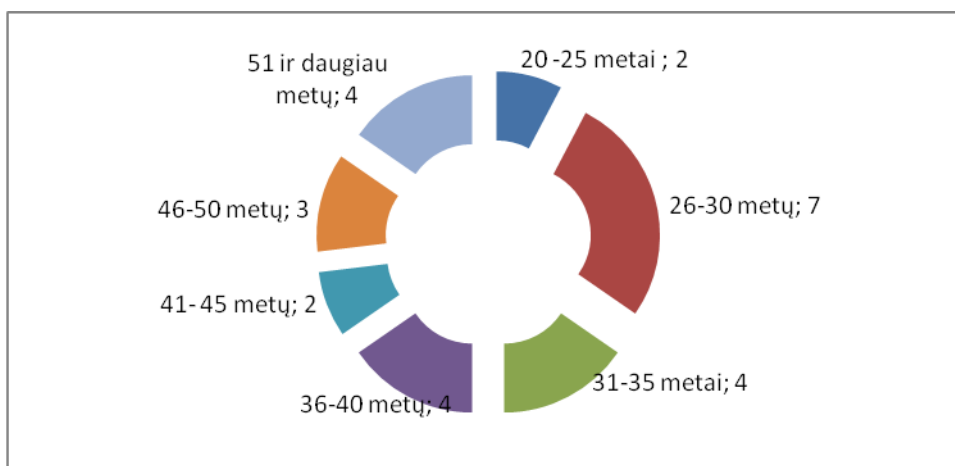
Pastaraisiais metais daugiakalbystė artimoje aplinkoje tapo itin diskutuojama tema, nėra išreikštos vieningos nuomonės, kaip ji veikia vaiką jo ankstyvajame brandos etape. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad dvikalbystė/daugiakalbystė šeimoje ar artimoje aplinkoje turi tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį vaiko gimtosios kalbos kalbinių gebėjimų formavimuisi. Respondentams buvo užduotas klausimas, kaip jie vertina dvikalbystę/daugiakalbystę šeimoje, artimoje aplinkoje, t.y. ar jų nuomone ji turi poveikį vaiko gimtosios kalbos kalbinių gebėjimų formavimuisi (8 pav)

8 pav. Dvikalbystės/daugiakalbystės poveikis vaiko gimtosios kalbos kalbinių gebėjimų formavimuisi

Tyrimo rezultatai parodė, kad ir apklaustųjų tarpe nėra vieningos nuomonės. 52% respondentų mano, kad daugiakalbystė turi įtakos gimtosios kalbos gebėjimų formavimuisi, tačiau net 38% apklaustųjų atsakė, kad daugiakalbystė nelemia jokių neigiamų faktorių, 10% respondentų teigia, kad daugiakalbystė gali iš dalies turėti poveikį.

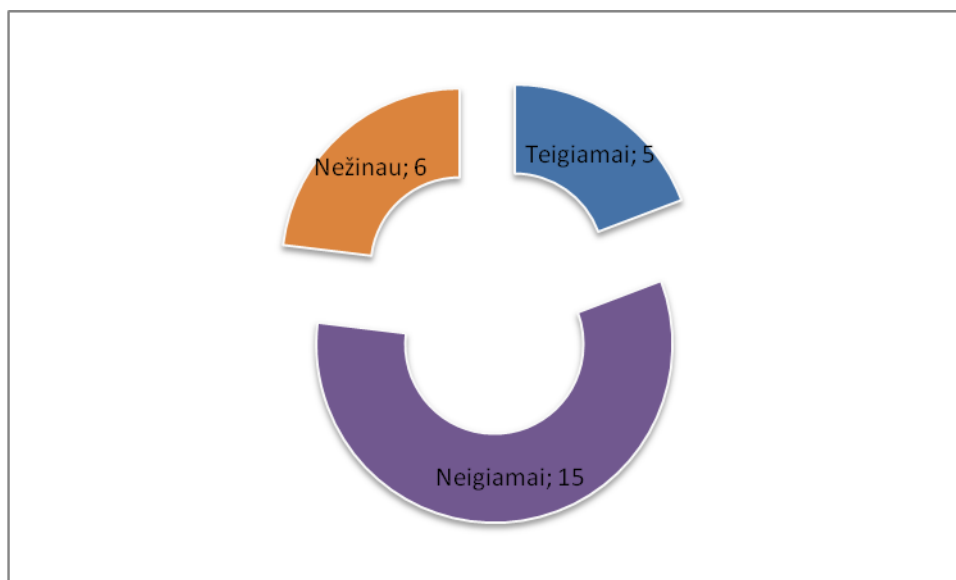
Iš 52% respondentų, atsakiusių, kad daugiakalbystė turi poveikį gimtosios kalbos formavimuisi daugiausiai buvo moterų 77% ir 13% vyrų, kurių amžius pasiskirstė taip (9 pav.):

9 pav. Turi poveikį pagal amžiaus grupes

Kaip matyti iš 9 pav., daugiausiai respondentų, manančių, jog poveikis egzistuoja yra 26-30 metų žmonės.

Tikslinga būtų išskirti, kaip respondentai įvertino daugiakalbystės poveikį gimtosios kalbos gebėjimų formavimuisi, t.y. teigiamai ar neigiamai (žr. 10 pav.):

10 pav. Kokį poveikį daugiakalbystė turi gimtosios kalbos kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Atsakymai parodė, kad ne visi respondentai, pažymėję, kad daugiakalbystė turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi, galėjo tvirtai įvertinti, koks gi poveiki yra daromas. Tačiau dauguma apklaustųjų mano, kad daugiakalbystė daro neigiamą poveikį, kuris gali pasireikšti įvairiomis formomis:

- Ilgiau formuojasi suvokimas (vaikas dar neturi kritinio mąstymo ir negali laisvai atskirti teisingai ar klaidingai formuluojamos sakinio struktūros);
- Vėlyvas kalbėjimas (daug sunkiau (lėčiau) formuojasi gimtosios kalbos kalbiniai gebėjimai);
- Kalbų painiojimas (ilgiau formuojasi kiekvienos kalbos tarties supratimas ir daugeliu atveju dikcija lieka neteisinga, klaidingai tariami žodžiai bei „šlubuojanti" rašyba);
- Svetimybių naudojimas (žodžių painiojimas, tai yra kalbėdamas viena kalba, vartoja kitos kalbos žodžius, bandymas linksniuoti taip kaip tai yra daroma kitoje kalboje, tiesioginis žodžių vertimas);
 - Svetimos kalbos tarmė (dikcija/akcentas);
 - Netaisyklinga gramatika.

Apklausa parodė, kad 10% respondentų mano, kad daugiakalbystė gali turėti dalinį poveikį gimtosios kalbos gebėjimui, t.y.:

- priklausomai nuo to, kuri kalba šeimoje yra pagrindinė, kadangi kalbų sudėtingumas tam taip pat turi įtakos;
- nuo vaiko gebėjimų, kadangi vieni vaikai - ekstravertai, t.y. gabūs kalboms ir jie gali organiškai sintezuoti tris ar dvi kalbas, kiti vaikai – introvertai, dažniausiai skiriantys kalbas, ilgai galvoajntys prieš pasakant frazę, jaučiantys kitos kalbos įtaką savo gimtajai kalbai. Yra

vaikai, kurie bijo kalbėti svetima kalba arba savo kalba – kita kalba kalbančioje grupėje. Tai priklauso nuo aplinkos, nuo šeimos ir nuo auklėjimo.

- Nuo bendravimo su kitais žmonėmis - bendraujant gali atsirasti gimtojoje kalboje kitos kalbos tarmė (akcentas).

Ši apklausa sustiprina prieš tai aprašytos interviu metodu atliktos analizės duomenis, jog nėra vieningos nuomonės nei tarp mokslininkų, nei tarp tiriamųjų. Multikultūrinės aplinkos poveikis gali būti tiek teigiamas, tiek neigiamas.

3.10. Atvejo analizė taikant etnografinio tyrimo elementus. Norint giliau pažvelgti į problemos svarbą ir aktualumą, nuspręsta ištirti konkretų atvejį. Šiuo metodu buvo siekiama parodyti kaip atvejo savininkas patyrė kultūrinius skirtumus, su kokiais sunkumais susidūrė, kokia buvo tėvų įtaka formuojantis kalbai.

Šio metodo atlikimas nesudarė sunkumų ieškant respondento. Atliekant prieš tai apibūdintus metodus, bendraujant su žmonėmis, gilinantis į jų gyvenimo ypatybes bei turint teorinių žinių ir supratimą apie esamą situaciją, tyriamasis iš karto sutiko papasakoti savo gyvenimo istoriją ir iššūkius, su kuriais teko susidurti.

28 metų moteris, šiuo metu auginanti 2 metų dukrelę, sutiko papasakoti, kaip ji susidūrė su daugiakalbyste savo gyvenime.

Respondentė augo mišrioje šeimoje: mama rusų tautybės, tėvas-lietuvis. Daugiausiai šeimoje kalbėdavo rusiškai, kadangi ir kaime gyveno daugiau šia kalba šnekančių žmonių. Tyrimo dalyvė darželį pradėjo lankyti nuo 1,3 metų, grupė buvo rusiška, tačiau joje buvo šnekančių vaikų tiek lietuvių, tiek rusų, net lenkų kalbomis. Taigi jau nuo darželio prasidėjo susidurimas su daugiakalbyste. Tačiau, kaip minėjo respondentė, maži vaikai susikalba tarpusavyje, net nemokėdami vienos ar kitos kalbos, o laikui bėgant, girdint skirtingas kalbas, jas pamažu pradėdi įsisąmoninti.

Kadangi mama dirbo rusų mokykloje mokytoja, buvo nuspręsta, kad mergaitė eis būtent į rusišką mokyklą. Šiam sprendimui taip pat įtakos turėjo mamos darbdavys, kadangi mokykloje trūko vaikų, tai mamai „liepė“ vėsti savo vaiką būtent į rusišką mokyklą. „*Tuo metu, tai atrodė visai normalu, juk šeimoje šnekėjome taip pat rusiškai*“ - teigia respondentė.

Pradėjusi lankyti pradinę mokyklą mergaitė suprato, kad jai trūksta bendravimo būtent lietuvių kalba. Bendraamžiai lankė lietuvių mokyklą, kieme vaikai žaisdami kalbėjo tik lietuviškai, todėl respondentė jautė „diskomfortą“ būdama su jais kieme. „*Nors viską supratau, ką jie kalba, tačiau nemokėjau, negalėjau reikšti savo minčių lietuviškai taip taisyklingai kaip tai darė jie. Mano kalba buvo nerišli, sunkiai dėliojau sakinius, mintyse verčiau žodžius iš rusų kalbos į lietuvių, tas tiesioginis žodžių vertimas iš vienos kalbos į kitą kartais apversdavo mano mintis aukštyn kojom ir pasakydavau visai ne tai, ką iš tikrųjų norėjau pasakyti*“. Moteris

prisimena iki šiol skaudžius vaikų įžeidimus. Tvirtas charakteris ir užbręžto tikslo siekimas neleido respondentei palūžti sunkiomis akimirkomis. Jos teigimu, įžeidimai jai tik padėjo. „*Aš stengiausi nepasiduoti, turbūt tai ir buvo pagrindinė priežastis, kodėl pabaigus pradinę mokyklą, t.y. 4 klases, aš pareiškiau norą lankyti lietuvišką mokyklą, t.y. pereiti iš rusų mokyklos į lietuvių*“. Nors respondentės tėvams nepatiko ši mintis, jie ilgai svarstė dėl sprendimo priėmimo, tačiau sutiko.

Kaip minėjo respondentė, rusų mokykloje jai sekėsi puikiai, mokytojai net siūlė pereiti į vyresnę klasę, tačiau pakeitus mokyklą, jai teko susidurti su daugybe iššūkių. Iš pirmūnės ir gabios mokinės, tapo vidutinioke, vos spėjanti pasivyti savo klasės draugus. Vasaros atostogų metu mergaitė ėjo papildomai pasimokyti su lietuvių kalbos mokytoja, kadangi trūko elementarių žinių. Respondentė teigė, kad buvo nepaprastai sunku. Daugiausiai problemų turėjo su gramatika, „nosinės“ raidės, „y“ ilgosios, raidės painiojosi, darė nemažai kirčiavimo klaidų, jautėsi akcentas. Lietuvių kalbos mokytoja darė jai nuolaidų, ji tikėjo, kad mergaitė gali įveikti visus sunkumus. Tačiau ne visi mokytojai buvo tokie nuolankūs. Daugiausiai sunkumų kildavo per pamokas, kuriose reikėdavo ką nors pasakoti, atpasakoti. Nemokėdama rišliai kalbėti lietuviškai, respondentė jautė baimę ir negalėjo drąsiai atsistoti prieš klasę papasakoti kokią nors pasaką ar įvykį. Geografijos, istorijos pamokų labiausiai nemėgo, nes viską reikėjo atsakinėti žodžiu.

Namuose respondentė stengėsi kuo daugiau pasakoti lietuviškai. Su mama ir tėčiu pradėjo šnekėti lietuviškai. Respondentė pasakojo, jog iš pradžių skambėjo keistai, tačiau laikui bėgant visai patiko. Šeimoje buvo sudarytos situacijos, kuriomis kalbėdavo lietuviškai ir kuriomis rusiškai. „*Pavyzdžiui, jeigu šnekam apie mokyklą, tuomet lietuvių kalba, o jei apie kažkokius kitus reikalus, tai rusiškai. Buvo visai smagu ir tėvai žinodavo iš anksto, jei pradėdu šnekėt lietuviškai, vadinasi kalba eis apie mokyklą arba draugus*“. Tėvai daug dėmesio skyrė lietuvių kalbos ugdymui. Respondentė minėjo, jog abu tėvai puikiai šnekėjo lietuviškai ir galėjo taisyklinga lietuvių kalba bendrauti su ja. Kadangi mama buvo rusų kalbos ir literatūros mokytoja, ji puikiai žinojo į ką reikia atkreipti dėmesį ir kaip taisyklingai ugdyti kalbą. Kol pašnekovė dar mokėsi rusų mokykloje, jau tuomet buvo skiepijama meilė knygoms, tačiau perėjus į lietuvių mokyklą, skaitomų knygų nesumažėjo, o atvirkščiai- padaugėjo. Pradėjusi lankyti lietuvišką mokyklą, respondentė minėjo, jog kai kuriam laikui buvo sustabdytas jos rusų kalbos ugdymas ir visos „pajėgos“ perkeltos į lietuvių kalbos kalbinių gebėjimų formavimą. Mama iš pradžių kartu skaitydavo, kol mergaitė nustojo daryti klaidas. Prie to prisidėjo ir tėtis. Kartu eidavo į kaimo biblioteką. Su mama dažnai rašydavo diktantus, analizuodavo klaidas. Kaip teigia respondentė, tai nebuvo daroma prievarta, „*matyt aš pati supratau, kad man to reikia. Nesu žinovė, bet manau, kad knygų skaitymas, diktantų rašymas, pasakojimas įvairių istorijų*

buvo tikri pagalbininkai, kurių dėka sugebėjau įveikti visus kalbinius ir gramatinius sunkumus. Be abejoj, tėvų noras man padėti buvo pagrindinis sėkmės rodiklis“.

Prie patirtų sunkumų respondentė mini kultūrinius skirtumus. Nors rusų ir lietuvių tradicijos bei šventės nėra labai skirtingos, tačiau vis gi skirtumų yra. Pradėjusi mokytis lietuviškoje mokykloje respondentė pajuto skirtumą tarp didžiųjų švenčių. Senis Šaltis dovanas jai atnešdavo naujų metų naktį, o kalsiokai vis sakydavo, kad jie sulaukia dovanų savaite anksčiau. Tai pašnekovei atrodė labai keista ir nesuprantama. Taip pat Vėlykų šventė nesutapdavo. „*Prisimenu, visi ateidavo po atostogų jau atšventę vėlykas, o mano šventės būdavo dar neprasadėjusios. Man buvo keista ir nelabai malonu, tai darė mane kažkokia išskirtine, o aš tokia nenorėjau būti“.* Respondentė mini, jog jai pasisekė, jog turėjo protingus tėvus, kurie labai greitai „sutvarkė“ šią problemą. Kadangi tėtis buvo lietuvis, tai šeimoje įvedė tradiciją švęsti ir tėčio ir mamos šventes. Tėvai pasakodavo apie lietuviškas tradicijas ir papročius. Tėtis pasakodavo įvairias lietuviškas pasakas, padavimus. Tėvai stengėsi, kad pašnekovė kuo arčiau susipažintų su lietuviška aplinka „*Vieną kartą nusprendėm, kad reikia iš arčiau susipažinti su lietuviškais patiekalais. Visą mėnesį mama gamino tik tradicinius lietuviškus patiekalus, o aš galėjau per darbų pamoką pasigirti, kad moku gaminti cepelinus“.*

Laikui bėgant rašant diktantus, rašinėlius respondentės padarytų klaidų skaičius vis mažėjo, kol iš viso jos dingo. Rašiniai buvo siunčiami į literatūrinius konkursus. Palaipsniui lietuvių kalba tapo jai gimtąja. Respondentė suprato, kad kalbant rusiškai nevisada taip sklandžiai formuoja sakinius. Kadangi nenorėjo prarasti šios kalbos gebėjimų, pradėjo skaityti ir domėtis rusų literatūra. Ją vasada žavėjo Tolstojaus, Puškino, Dostojevskio kūriniai. Respondentė pradėjo skaityti rusų rašytojų romanus originalo kalba. „*Buvo sudėtinga, tačiau labai norėjau išsaugoti savo prigimtine, mamos dovanotą kalbą. Daug dirbau ta linkme ir man pavyko“.*

Mokyklą respondentė baigė su pagyrimu, įstojo į universitetą, kurį taip pat užbaigė puikiai, todėl šiandien labai džiaugiasi, kad tėvai pritarė jos norui pereiti į lietuvišką mokyklą. Šiandien ji puikiai kalba ir rašo abiem kalbomis. Lietuvių kalba kalba be akcento, ir teigia, kad tai labai didelis plusas jos gyvenime. Po studijų baigimo, jai tai padėjo susirasti gerą darbą ir realizuoti save.

Šiuo metu ji drąsiai teigia, kad yra Lietuvos pilietė su dviem gimtosiom kalbom, kurias žino vienodai gerai. Jos manymu, svarbiausia buvo tai, kad ją palaikė šeima, mokytojai, kurie tikėjo, jog ji gali susitvarkyti. Taip ir buvo.

Šiuo metu jos beveik dviejų metų dukrelė taip pat yra auginama dvikalbėje šeimoje. „*Stengiamės su ja kalbėti dviem kalbomis, tačiau namuose ji daugiausiai girdi rusų kalbą (vyras*

rusų tautybės), pagrinde vartoja rusiškus žodžius, tačiau aš stengiuosi ją supažindinti ir su lietuvių kalba“.

Respondentė teigia, jog dvikalbystė šeimoje ar artimoje aplinkoje yra tik teigiamas dalykas. Svarbu neklaidinti vaiko, ir kalbėti taisyklinga kalba. Vaikas gali ir geba pats atskirti kalbas, tik kartais jam reikia padėti. Žinoma yra įvairių niuansų, būna skirtingų vaikų, kurie ne visada sugeba atskirti ankstyvajame amžiuje kalbas ir tai trukdo jų kalbiniams gebėjimams, tačiau, respondentės atveju tai neatsitiko.

Šis atvejis įrodo kad tėvų atsakomybė ugdant vaiko kalbinius gebėjimus, pedagogų pagalba bei pačio vaiko gebėjimai ir pastangos yra svarbiausi veiksniai veikiantys kalbinių gebėjimų formavimąsi.

Išvados

1. Mokslinės literatūros duomenimis, multikultūriškumas suvokiamas labai skirtingai. Jo atsiradimas siejamas su švietimu ir sudaro sąlygas skirtingų tautybių, tradicijų, kultūrų žmonėms pažinti vienas kitą. Šiandien dėl įvairių priežasčių atsirado puikios sąlygos pažinti kiek įmanoma daugiau kultūrų. Vykstant sparčiai globalizacijai, praplečiamas bendravimo akiratis. Kontakto metu atsiradęs bendrumo jausmas tik dar stipriau skatina įvairiausių kultūros elementų sklaidą ir kuria multikultūrinę visuomenę. Kadangi visuomenė susideda iš grupių, todėl ir multikultūriškumas suvokiamas pakankamai plačiai.
2. Išnagrinėjus teorinės ir empirinės medžiagos duomenis galima teigti, kad multikultūrinė aplinka gali turėti dvejopą: teigiamą ir neigiamą poveikį mokinių kalbiniam gebėjimams. Mokslininkų ir tyrimo duomenys patvirtina, kad poveikis priklauso nuo to kokių veiksnių yra veikiamas vaikas, kokios yra jo individualios savybės ir kokia tėvų atsakomybė ugdant vaiko kalbinius gebėjimus.
3. Empirinės dalies analizė leidžia teigti, kad mokiniai, nuolat susiduriantys su multikultūrine aplinka, vartojantys svetimą kalbą, turi suvokimo, kalbų sąveikos, gramatinės struktūros problemų. Logopedai teigia, kad tai, jog mokiniai nuolat bendrauja keliomis kalbomis, sudaro nepalankias sąlygas kalbinių gebėjimų formavimuisi ateityje. Tiriamieji išskyrė skaitymo ir rašymo sunkumus, rišliosios kalbos neišlavėjimą, tarties problemas, atsiradusią kalbos interferenciją bei lietuvių kalbos nesupratimą.
4. Įgyvendinti sėkmingą multikultūrinį ugdymą yra sudėtinga. Tai patvirtina tyrime dalyvavę respondentai. Pagrindiniai iššūkiai, kuriuos įvardina logopedai dirbantys su vaikais iš multikultūrinės aplinkos: žinių ir įgūdžių stoka; minimali tėvų pagalba (arba jos nebuvimas) ugdant vaikų kalbinius gebėjimus; vaiko nemokėjimas lietuvių kalbos; logopedo nesupratimas vaiko gimtosios kalbos; minimalus mokytojų bendradarbiavimas su logopedu.
5. Tėvų pagalba ugdant vaikų kalbinius gebėjimus yra ypatingai svarbi kalbos formavimosi metu. Šiuo periodu labai svarbu, kad tėvai jaustų, jog jie yra pirminiai kalbos ugdytojai. Jų atsakomybę turi jausti ir vaikas, nes tik tuomet, kai kalbos ugdymo procesas nebus nutrūkęs nei vienoje grandyje (mokykloje, namuose), vaiko rezultatai pradės gerėti. Tyrimo metu paaiškėjo, jog dėl tėvelių atsakomybės stokos prastėjo vaikų pasiekimai, kadangi savarankiškai vaikams sudėtinga išmokti. Logopedai teigia, kad vaikai, kuriems tėvai padeda mokytis, skaito knygas, dalyvauja lietuviškumo ugdyme, jau trečioje, ketvirtoje klasėje nesusiduria su sunkumais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Abu- Rabia S. (1998). The Learning of Hebrew by Israeli Arab Students in Israel. *Journal of Social Psychology*. June 1998. vol.138. Issue 3.
2. Aidukienė T. (2003). Dvikalbis ugdymas: prielaidos, tyrimai. *Pedagogika*. Prieiga internetu <http://www.pedagogika.lt/puslapis/naujienos/prielaids.pdf>
3. Aidukienė T. (2004). Reikšmingi suaugusieji. Dvikalbis ugdymas. Vilnius.
4. Ambrukaitis Jonas. (2006). Vaikų, turinčių mokymosi sunkumų, kalbinis ugdymas I- IV klasėse. VŠĮ: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Annick De Houwer (1999). Two or More Languages in Early Childhood: Some General Points and Practical Recommendations. Prieiga internetu <http://www.cal.org/resources/digest/earlychild.html> (žiūrėta 2011 12 03).
6. Azad A., R., L., Azad M., S. (2005). Interlanguage Subjectivity. *Journal of Language and Linguistics*. T. 4, Nr. 2. Prieiga internetu http://www.jllonline.co.uk/journal/4_2/lotfi_shahrokhi.pdf (žiūrėta 2012 03 31).
7. Baker C. (2006). *Foundation of Bilingual Education and Bilingualism*. New York: Multilingual Matters.
8. Bent T., Bradlow A., R., (2003). The Interlanguage Speech Intelligibility benefit. *Acoustical Society of America*. Prieiga internetu <http://www.tessabent.com/interlanguage.pdf> (žiūrėta 2012 03 31).
9. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. II d. Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
10. Bhatia T. K., Richie W., C. (2006). *The Handbook of Bilingualism*. Prieiga internetu http://books.google.lt/books?id=pNqVaUk4dM0C&printsec=frontcover&dq=Handbook+of+Bilingualism&source=bl&ots=3djbMXK8As&sig=IHvV4aWOvZA1uc6FrozpNKWTI_8&hl=lt&ei=LyyWS_esJsL-_AbU5NzACw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CBAQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false (žiūrėta 2011 12 03).
11. Botting N., Adams C. (2005). Semantic and Inferencing Abilities in Children with Communication Disorders. *International Journal of Language & Communication Disorders*. Vol. 40 Issue 1.
12. Bulajeva T. (2007). Ankstyvojo užsienio kalbos mokymosi kokybė Lietuvos mokyklose. *Acta Pedagogica Vilnensia*. Nr. 19. Prieiga internetu http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/26-41.pdf (žiūrėta 2011 12 03).

13. Chorney H. (2008). Lessons in Learning. The Advantages of Bilingualism in Canada. Canadian Council of Learning. Prieiga internetu <http://www.ccl-cca.ca/pdfs/LessonsInLearning/Oct-16-08-The-advantages-of-bilingualism.pdf> (žiūrėta 2012 04 01).
14. Czykwin E., Miesiejuk D. (2002). Dwujęzyczność i dwukulturowość. Warszawa: Trans Humana.
15. Čepulkauskienė V., Vosyliūtė A. Kalbų mokymasis daugiakalbystės iššūkių kontekste. Kauno kolegija. Prieiga internetu http://lkpa.lhosting.info/straipsniai/st_17.pdf (žiūrėta 2012 04 01).
16. Čiužaitė M. (2007). Studentų tautinės savivokos bruožai. Tautiškas ir pilietiškumas. Vilnius: VPU leidykla.
17. Daugiabalsė Europa. Kalbos Europos Sąjungoje.(2008). Europos Komisija. Prieiga internetu https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:0NEbZhxpyGkJ:ec.europa.eu/publications/booklets/move/74/lt.doc+daugiakalbystes+privalumai&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESgF8rMevD2r-S3LsYzVcZoIwVql4mnOXrNPTPDDTMh7JrTfFYKpu_SfjHi4wSLVip6at4tZFA7Uo94dZjPkGzyJ0ZYk-Yn2mLBU0AxCl5tP1HNpfhpTME7VPVBy7MTJwHa8Squ5&sig=AHIEtbRkasL2Lie8z5459S9YvrwiQtGpPw (žiūrėta 2012 04 01).
18. Daukšytė J. (1987). Organizuoto dvikalbystės formavimo pradinėse klasėse psichologiniai ir pedagoginiai pagrindai: metodinės rekomendacijos. Vilnius: RMTI.
19. Daukšytė J. (1998). Psichologiniai- pedagoginiai dvikalbystės formavimosi ypatumai. Pedagogika. t. 36.
20. Dewaele, Jean- Marc (2007). Predicting Language Learners' Grades in the L1, L2, L3 and L4: the Effect of some psychological and Sociocognitive Variables. International Journal of Multilingualism. Nr. 4 (3). Prieiga internetu <http://eprints.bbk.ac.uk/531/1/531.pdf> (žiūrėta 2012 01 15).
21. Dewaele, Jean- Marc, Petrides, Furnham (2008). The Effects of Trait Emotional Intelligence and Sociobiographical Variables on Communicative Anxiety and Foreign Language Anxiety Among Adult Multilinguals: a Review and Empirical Investigation. Language Learning. Nr. 58 (4). Prieiga internetu <http://eprints.bbk.ac.uk/765/1/765.pdf> (žiūrėta 2012 01 17).
22. Diskienė D. (1998). Kultūriniai valdymo aspektai. Vilnius: VU leidykla.
23. Duncan G. (2003). Bilingualism: Benefits and Frustration. The Bilingual Family Newsletter. t. 20, Nr. 4.

24. Edwards, Malcolm, Dewaele, Jean- Marc (2007). Trilingual Conversations: a Window into Multicompetence. *International Journal of Bilingualism*. Nr 11 (2). Prieiga internetu <http://eprints.bbk.ac.uk/594/1/594.pdf> (žiūrėta 2012 01 20).
25. Giddens A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
26. Giedrienė R.(1986). *Pradinukų kalbėjimo sutrikimai*. Kaunas: Šviesa.
27. Gudynas P. (2001). *Dvikalbis mokymas kaip atsakas į tautinių mažumų moksleivių ugdymosi poreikių kaitą. Dvikalbis ugdymas*. Vilnius: ŠPC.
28. Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists. American Psychological Association (APA). Prieiga internetu <http://www.apa.org/pi/oema/resources/policy/multicultural-guideline.pdf> (žiūrėta 2012 03 20).
29. Young, D.J. (1991). Creating a Low-Anxiety Classroom Environment: What Does Language Anxiety Research Suggest? *The Modern Language Journal*, t. 75, Nr 4. Prieiga internetu <http://www.jstor.org/discover/10.2307/329492?uid=3738480&uid=2134&uid=2&uid=70&uid=4&sid=55909237103> (žiūrėta 2012 01 15).
30. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J., (2002). *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*. Vilnius: Margi raštai.
31. Hintas M. (1989). *Be rožinių akinių žvelgiant į dvikalbystę. Mintys apie gimtąją kalbą*. Vilnius: Mokslas.
32. Hofman Ch. (2008). *An Introduction to Bilingualism*. London & New York: Longman.
33. Jacikevičius A. (1970). *Daugiakalbystės psichologija*. Vilnius: Mintis.
34. Jacikevičius A. (1994) *Psichologinės daugiakalbystės problemos keičiantis kalbų statusams Lietuvoje. Socialiniai mokslai. Edukologija*. Kaunas.
35. Jacikevičius A. (1995) *Svetimų kalbų mokymas ir daugiakalbystė vaikystėje. Žvirblių takas*. Nr 2.
36. Kaffemanas R. (2001). *Mąstymo psichologija*. Šiauliai.
37. *Kalbų mokymo politikos aprašas* (2005). Prieiga internetu http://www.smm.lt/ugdymas/docs/lkmp/kalbu_politika_internetui.pdf (žiūrėta 2012 02 02).
38. Karaliūtė E. (2003). *Kultūrinis šokas: kokį jį patiria skirtingų kultūrų atstovai*. Vilnius: VPU leidykla.
39. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
40. Kasatkina N., Leončikas T. (2003). *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius. Eugrimas.
41. Kornakov P.K.(1997). *Bilingualism in Children: Classifications, Questions and Problems. Bilinguals and Bilingual Interpreters*: Glasgow.

42. Lewi- Strauss C. (1992). Rasė ir istorija. Vilnius: Baltos lankos.
43. Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida (2006). Vilnius. http://www.stat.gov.lt/uploads/42_Lietuvos_gyventojai.pdf (žiūrėta 2011 10 20).
44. Lightbown P., Spada N. (1993). How Languages are learned. Oxford: University Press.
45. Mazolevskienė A. (2000). Dvikalbystė Lietuvos šeimose. *Pedagogika*. t.42
46. Mazolevskienė A (2010). Šeimoje- dvikalbis vaikas. Prieiga internetu <http://www.ikimokyklinis.lt/straipsnis/779> (žiūrėta 2012 02 02).
47. Mazolevskienė A. (2003) Dvikalbių vaikų lietuvių kalbos mokėjimo ypatumai. *Mano vaikai: priešmokyklinio vaiko ugdymas*. Kaunas: Šviesa.
48. Mazolevskienė A., Montvilaitė S. (2007). Ikimokyklinio amžiaus dvikalbių vaikų kalbų ugdymo realijos: Lietuvos patirtis pasauliniame kontekste. *Pedagogika*. Nr. 87.
49. Newsletter Education (2001). Council of Europe. Nr. 11. Prieiga internetu http://www.coe.int/t/dg4/education/Newsletter/Bulletin11_EN.pdf (žiūrėta 2012 02 02).
50. Mazolevskienė, A., Montvilaitė, S. (2010). Ankstyvojo amžiaus dvikalbių vaikų ugdymo realijos: Lietuvos patirtis pasauliniame kontekste. *Ikimokyklinis. It pažinkime vaikystę*. [žiūrėta 2010-11-05]. Prieiga internetu: <<http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/ankstyvojo-amziaus-dvikalbiu-vaiku-ugdymo-realijos-lietuvos-patirtis-pasauliniame-kontekste-/4899> (žiūrėta 2012 02 02).
51. Montvilaitė S. (2004). Vaikų ugdymo praktikos raiška svetimos kultūros kontekste: situacija ir vertinimas. *Pedagogika*. t. 74. Prieiga internetu <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/74/Montvilaite.pdf> (žiūrėta 2012 02 02).
52. Nordber L., Rydelius P.,A., Nylander I., Aurelius G. Zetterström R. (1991) Psychomotor and Mental Development During Infancy. *Acta Pa-ediatri Scand Supplement 378*.t.80. Prieiga internetu <http://www.actapediatrica/supplement378.pdf> (žiūrėta 2012 03 03).
53. Patackaitės J., Žemaitienės V. (2010). Užsienio kalbos mokymo(si) tęstinumas. Iššūkis kalbų pedagogams. Prieiga internetu <http://www.viko.lt/uploads/files/2010/Straipsniai/21%20straipsnis.pdf> (žiūrėta 2012 04 01).
54. Pradinio ugdymo bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Prieiga internetu <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/Kalbos.pdf> (žiūrėta 2011 10 25).
55. Prunskus V. (2004). Multikultūrinė komunikacija ir vadyba. Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija.
56. *Psichologijos žodynas* (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
57. Reingardė J., Vasiliauskaitė N., Erentaitė R. (2010). Tolerancija ir multikulūrinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje. Vilnius: VŠĮ Sorre.

58. Saugėnienė Nijolė, Liaudanskienė Audra. Multikultūrinių ir tarpkultūrinės sąveikos veiksnių įtaka pedagogų ir vaikų tėvų bendradarbiavimui demokratėjančios šalies kontekste. *Socialiniai mokslai*. Nr.2 (39). Prieiga internetu [http://info.smf.ktu.lt/edukin/zurnalas/old_lt/2003%20-%202%20\(39\)-visatekstis/Multikulturiniu%20ir%20tarpkulturines%20saveikos%20veiksniu%20itaka%20pedagogu%20ir%20vaiku%20tevv%20bendradarbiavimui%20demokratejancios%20salies%20kontekste.pdf](http://info.smf.ktu.lt/edukin/zurnalas/old_lt/2003%20-%202%20(39)-visatekstis/Multikulturiniu%20ir%20tarpkulturines%20saveikos%20veiksniu%20itaka%20pedagogu%20ir%20vaiku%20tevv%20bendradarbiavimui%20demokratejancios%20salies%20kontekste.pdf) (žiūrėta 2011 12 15).
59. Saugėnienė Nijolė, Jakavičius Vytautas. Lietuviškoji mokykla multikultūriškumo akivaizdoje. *Socialiniai mokslai*. 2000. Nr.3 (24). Prieiga internetu [http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2000%203%20\(24\)/6%20Saugeniene,Jakavicius.pdf](http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2000%203%20(24)/6%20Saugeniene,Jakavicius.pdf) (žiūrėta 2011 12 15).
60. Skripkienė R. (1997). Dvikalbystės problema. Ugdymo problemos. Vilnius.
61. Skripkienė R. (2001) Lietuvių kalbos gebėjimų lygmenys: nelietuvių mokyklų pradinukų kalbinės raiškos valstybinė kalba tyrimai. *Pedagogika*. t.36
62. Skripkienė R. (2004). *Pradinių klasių moksleivių sociokultūrinės ir kalbinės aplinkos tyrimų rezultatai*. Dvikalbis ugdymas. Vilnius: Kronta.
63. Stasiūnaitė J.(2000). *Dvikalbystė ir jos problemos ikimokykliniame amžiuje*. Žvirblių takas. Nr. 5 (33).
64. Švietimo naujienos (2011). *Tautinių mažumų švietimo politika: kur einama?* Nr. 11 (311).
65. Tamošiūnas T. *Multikultūrinio švietimo prielaidos. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Humanizmas, demokratija ir pilietiškumas mokykloje. Mokslinė konferencija*. 1997. Prieiga internetu <http://www.biblioteka.vpu.lt/elvpu/7282.pdf> (žiūrėta 2011 12 17).
66. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (2003). *Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
67. Toth Z. (2010). Foreign Language Anxiety and the Advanced Language Learner: A Study of Hungarian Students of English as a Foreign Language. Prieiga internetu <http://www.c-s-p.org/flyers/978-1-4438-2377-7-sample.pdf> (žiūrėta 2012 03 02).
68. Rosenthal J.W., (1996). *Teaching Science to Language Minority Students, Multilingual Matters LTD, Clevedon, Philadelphia, Adelaide*.
69. Veugelers W. (2011). *Education and Humanism. Linking Autonomy and Humanity*. 2011 Sense Publishers.
70. Vilkienė L. (2011). *Ar dvikalbystė- dvikultūrinės tapatybės laidas?* *Kalbotyra*. Nr. 63 (3).
71. Žukauskienė R. (2007). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

72. Протасова Е.Ю., Родина Н.М. Многоязычие в детском возрасте. Санкт-Петербург. Златоуст.2005

Rima Rybakova

**MULTICULTURAL ENVIRONMENTAL IMPACT OF PRIMARY SCHOOL PUPILS
IN LANGUAGE SKILLS**

The Master's Degree Thesis

Summary

The paper analyzes the environmental impact of multicultural primary classes' pupils in language skills. The aim of paper is to identify multicultural environmental forms for the children language skills.

National minorities living in Lithuania, Lithuanian emigrants living abroad face a native and state language relationship needs. These groups do not usually have suitable conditions for native language education. Providing educational support is important to know the cultural, language and communication identities.

The study was conducted using the principle of triangulation combining qualitative and quantitative methods. The study included 77 respondents.

The difficulties faced by bilingual children were studied, the developments of their language skills were studied and any form of common speech disorders and the means by which they seek to overcome them. Parents and speech therapists were analyzed for the circumstances and prospects of cooperation.

Study participants revealed that children are exposed to these language problems: writing, reading, coherent languages absent, pronunciations errors, the non Lithuanian language, and language interference.

This research shows that the multicultural environment in any case have an impact on primary classes language skills formation. The same effects can be positive or negative. It all depends on the child's active internal or external factors. The research participants recognized that a formed bilingualism influence is difficult to overcome. Parents, speech therapists, children admitted that are facing a variety of internal and external problems. In order to overcome and implement good quality multicultural education, the help of parents, speech therapists and children is needed.

PRIEDAI

1 priedas

Interviu protokolai (logopedų, šeimos narių)

Pirmas interviu protokolas {LOG1}

1:Kiek laiko dirbate logopede?

Log: Logopede dirbu trečius metus.

2:Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Aš dirbu rytinėje Lietuvos dalyje, o šis regionas žymus daugiakalbe, daugiakultūrine specifika. Taigi, tik atėjusi dirbti į mokyklą iš karto ir pradėjau savo darbą su vaikais iš multikultūrinės aplinkos.

3:Su kokiais sutrikimais susiduriate dažniausiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Dažnas mokinys turi labai skurdų lietuvių kalbos žodyną, sulėtėjusią kalbos raidą. Disleksija, disgrafija lydi dažną mokinį. Labai dažnai mokiniai tiesiog painioja ilgusius ir trumpuosius balsius. Pastebiu kirčiavimo klaidų.

4:Ar tie sutrikimai būdingi tik daugiakalbiam vaikam, ar pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?

Log:Na, daugelis mano „klientų“ yra vaikai, vis gi, iš dvikalbės ir net trikalbės aplinkos, tačiau yra ir mokinių iš vienakalbių lietuvių šeimų, bet tokių labai mažai.

5: Kaip manot, kas sąlygoja, kad vaikai iš multikultūrinės aplinkos turi didesnę poreikį kreiptis į jus?

Log: Visų pirma, tai mūsų, kad ir valstybinėje mokykloje, mokosi net 70procentų vaikų, kurių tautybė yra lenkų, rusų ir baltarusių. Tik nedidelė dalis yra lietuviai. Manau, jau tie skaičiai daug ką pasako. Be abejo, tie sunkumai su kuriais reikia susidurti vaikams iš daugiakalbės aplinkos yra didesni, kadangi vaikas ateina į valstybinę mokyklą, jiems reikia bendrauti ne gimtąja kalba, kurią jie dažniausiai ir girdi tik per pamokas. Iš čia seka rašybos, kirčiavimo ir kitos klaidos. Jūs įsivaizduokite, kad būtų, jeigu jums dabar reikėtų rašyti ir kalbėti užsienio kalba. Juk natūralu, kad iš karto prireiktų pagalbos. Tas pats ir čia.

6: Ar nemanot, kad tėvai padaro „meškos paslaugą“ savo vaikui leisdami į mokyklą ne gimtąja kalba dėstomais dalykais.

Log: Kaip bebūtų, mes gyvename Lietuvoje ir tėvai, kurie sieja vaiko ateitį su šia Valstybe ir renkasi valstybinę mokyklą. Tik, dažnas tėvas išleisdamas vaiką į pirmą klasę nusiima nuo savęs atsakomybę, kad ir jis pats, o ne tik jo vaikas turi mokytis lietuvių kalbos. Priėmus tokį svarbų sprendimą, turiu omeny, leidus vaiką į ne gimtosios kalbos mokyklą, tėvai turėtų dalyvauti vaiko kalbos ugdymo procese. O dažnai yra priešingai. Visa atsakomybė paliekama mokytojui ir logopedui.

7:Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų dėl darbo organizavimo?

Log: Na, iš tikrųjų, labai retai.

8: Bet kodėl? Ar mokytojai yra tokie kompetentingi, kad gali dirbti ir be rekomendacijų?

Log: Šioje mokykloje ilgą laiko tarpą nebuvo logopedo etato, gal būt tas įprotis, kad su visais sunkumais mokytojai stengėsi tvarkytis patys dar išlikęs ir iki šiol. Galėčiau tik pasidžiaugti, kad šiais mokslo metais bendradarbiavimas yra tikrai gaudesnis. Mokytojai pradėjo skatinti tėvus, kad tie ateitu pasikonsultuoti rūpimais klausimais.

9: Kokius metodus taikote dirbdama su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Na, visų pirma, mano užduotis yra kuo labiau turtinti lietuvių kalbos žodyną. Dirbame pasakojant ir kartais vaidinant įvairias situacijas. Kuo daugiau šnekinu vaikus, kad jie turėtų progos kalbėti ir girdėti lietuvių kalbos.

10: Ar darbo metodai su vaikais iš daugiakalbės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Log: Taip, iš tikrųjų skiriasi, jeigu vaikai iš daugiakalbės aplinkos nežino, nesupranta žodžių, nemoka rišliai papasakoti, tai vaikai iš vienakalbės, lietuviškos aplinkos visą tai atlieka. Tiesiog atsižvelgiant ko tam konkrečiam vaikui reikia, taip ir dirbam.

11: Ar susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų ką jūs sakote? O gal nesupranta atskirų žodžių?

Log: Taip, ypač anksčiau su tuo susidurdavau labai dažnai. Ir manęs nesuprasdavo ir aš jų nesuprasdavau. Buvo tikrai įvairių kurioziškų atsitikimų. Bet vieni iš kitų mokėmės ir ne tik vaikai, bet ir aš padariau pažangą.

12: Tai kaip susikalbėdavot su tais vaikais, kurie jūsų nesuprato?

Log: Išbandėm įvairius būdus: kaip minėjau anksčiau, kad vaidindavom, piešdavom, gestais bandydavom apibūdinti vieną ar kitą daiktą, objektą. Taip pat, tikri pagalbininkai buvo tie vaikai, kurie mokėjo ir lietuviškai ir lenkiškai arba rusiškai. Vertėmės kaip tik sugalvodavom. Ir aš manau, kad tai davė teigiamą rezultatą.

13: Ar vaikai drąsiai pasako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?

Log: Kai tik atėjau dirbti, tai buvo košmaras. Naujas žmogus, juk vaikams visuomet yra iššūkis, o pradinių klasių mokiniai dažnai būna nedrąsūs, užsidarę savyje. Užduodu kokį nors klausimą, o jie tyli. Ir nežinai, ar tyli šiaip, nes nenori šnekėti, ar tyli, nes manęs nesupranta. Tik retas vaikas pats pasakydavo, kad nesupranta.

14: Tai kaip susitvarkėt tokioje, sakyčiau, sudėtingoje situacijoje.

Log: Na, šitoje vietoje man teko kreiptis rekomendacijų. Klausiau mokytojų apskritai apie tuos mokinius, prašiau, kad apibūdintų kiekvieną vaiką. Socialinis pedagogas daug padėjo, kadangi žino ir šeimas ir pačius vaikus. Taip pat naudojausi psichologo rekomendacijom, kaip prašnekinti vaikus, susidraugauti, rasti bendrą kalbą.

15: Ar dėl to, kad nesupranta žodžių reikšmės, vaikai nejaučia psichologinio diskomforto?

Log: Taip, tikrai kai kurie jaučia ir dėl to neklausia patys, laukia, kol kas nors paklaus arba aš kol nepaaiškinsiu. Stengiuosi, kad vaikai nepatirtų streso ir stengiuosi sudėtingesnius žodžius iš karto paaiškinti. Kartais net ir jų gimtąja kalba, nes jau tikrai pramokau šiek tiek.

16:Ar savo darbo praktikos metu, nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log:Tikrai būdinga ir labai dažnai. Be to ne tik interferencija, bet ir skoliniai. Dar ir esu girdėjusi, kad vaikai pradeda žodį, ne sakinį, o žodį lietuvių kalba, o pabaigia lenkų arba rusų kalba arba atvirkščiai. Sulenkina arba sulietuvina žodžius.

17:Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienakalbių šeimų?Log:Iš multikultūrinės aplinkos, nes jų iš esmės pas mus yra daugiau.18:Kaip vaikai kalba tarpusavyje, savo gimtąja kalba ar valstybine?

Log: Na, taip, būna tikra „kalbos košė“. Nors pratybų metu prašau vaikų kalbėti lietuviškai, bet jie įpratę tarpusavyje bendrauti gimtąja kalba, dėl to tai sunku sukontroliuoti. O ypač, kai kalba vienas žodis lietuviškas, kitas lenkiškas, o trečias rusiškas...

18:Kokiu būdu/ metodais jūs įtraukiate vaikus iš multikultūrinės aplinkos į lietuviškąją aplinką?

Log: Pratybose stengiuosi, susodinti vaikus taip, kad vaikas iš daugiakalbės aplinkos sėdėtų su lietuvių. Stengiamės ugdyti kalbą per vaidinimus, papročius, valstybines šventes. Įtraukti į kuo platesnę veiklą, kad vaikai kuo daugiau galėtų reikštis.

19:Ar tėvai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?

Log:Kaip jau minėjau anksčiau, dažnai tėvai atsiriboja ir palieka visą atsakomybę mokytojams. Žinoma yra ir tokių tėvelių, kurie kartu su savo vaikais stengiasi. Mokosi kartu tam, kad galėtų padėti savo vaikui. Bet tokių tėvelių tikrai vienetai.

20:Ar tėvai patys ateina konsultuotis pas jus dėl kalbos ugdymo?

Log: Šiais mokslo metais tikrai sulaukiau tėvelių. Tai yra mūsų pradinių klasių nuopelnas. Tačiau anksčiau neateidavo.

21: Kaip manot, kodėl tėvai nenoriai ateina pas specialistus?

Log: Kiek pastebėjau, šiame krašte nėra populiaru logopedo specialybė. Tėveliams siejasi su baime, kad jeigu eini pas logopedą, tai tavo vaikui jau labai didelis kažkoks sutrikimas. Dirbu nedideliame miestelyje, kur tėvai, matyt, nėra labai daug skaitę ar girdėję apie logopedus. Net vietinėje poliklinikoje nėra logopedo. Tai stengiuosi savo darbą reklamuoti, kad apie mus sužinotų žmonės. Savo lankstinukus palikau ir poliklinikoje ir seniūnijoje.

22:Ar jus rengiate rekomendacijas tėvams mokytojams dėl darbo su mokiniais iš multikultūrinės aplinkos.

Log: taip, esu parengusi lankstinukus tėveliams ir mokytojams. Pradinių klasių mokytojai dažniausiai perduoda tuos lankstinukus tėveliams.

23:Kaip rekomenduojate tėvams ugdyti mokinius namuose, kad jų kalbiniai gebėjimai būtų geresni?.

Log: Tai visų pirma, jei yra tokia galimybė, sukurti vaikui tokias sąlygas, kad jis girdėtų kuo daugiau lietuviškos kalbos.

24: Bet jei tėveliai nekalba lietuviškai, ar jie nepakenks su savo padarytom klaidom.

Log: Taip, tokiems tėveliams patariu jungti lietuviškus filmukus, laidas per televiziją, taip pat klausytis lietuviškos muzikos. Kartu su vaiku dalyvauti mokyklinėse šventėse. Dažniau ateiti konsultuotis pas mokytojus ir logopedą.

25:Ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė (multikultūrinė) aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log:Sakyčiau, kad turi, bet vis gi yra tokių pavyzdžių, kurie paneigtų mano tokį atsakymą. Yra tokių mokinių, kurie kilę iš daugiakalbės aplinkos, bet neturi sunkumų. Manau, kad viskas priklauso nuo individualių vaiko savybių ir be abejo tėvų požiūrio į vaiko kalbos ugdymą.

26:Kaip jūs manote, ar individualios mokinio savybės ir laiko tarpas, kada vaikas buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką, turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Taip, šitos savybės ir turi didžiausią poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi. Manau kuo anksčiau vaikas pradės girdėti kalbą, tuo anksčiau ir geriau ją įsisavins.

27:Kaip jūs manote ar skirtingų tipų vaikai (pvz. vieni mėgsta dirbti individualiai, kitiems patinka grupinis darbas, tretieji nemėgsta atsakinėti žodžiu, atpasakoti, ketvirtieji ir t.t.) turi būti ugdomi vienodai ar jiems turi būti parenkami metodai pagal jų sugebėjimus?

Log: Žinoma, geriau būtų jeigu jie būtų ugdomi pagal individualius sugebėjimus, bet mes esame įsprausti į laiką, per kurį reikia skirti kiekvienam vienodai žinių ir dėmesio. Todėl dažnai, tai tiesiog neįmanoma.

Antras interviu protokolas {LOG2}

1: Kiek laiko dirbate logopede?

Log: Logopede dirbu penkis metus.

2: Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Kiekvienais metais pasitaiko vaikų iš multikultūrinės aplinkos. Jų nėra daug, tačiau vistiek dirbti tenka. Jau pirmais savo darbo praktikos metais susidūriau su jais.

3:Su kokiais sunkumais vaikai iš multikultūrinės aplinkos susiduria dažniausiai?

Log: Labai skurdus žodynas, dėl to nukenčia rišlioji kalba, kuri dažnu atveju yra neišplėtotą. Taip pat tarties klaidos, painioja fonemas, dvibalsių uo, ie tarimas, ilgųjų ir trumpųjų balsių tarimas. Iš netaisyklingo tarimo atsiranda gramatinės klaidos.

4:Ar išvardyti sunkumai dažniausiai būdingi vaikams iš multikultūrinės aplinkos ar pasitaiko ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?

Log:Na, pas mane neateina gabūs ir taisyklingai tarti ir rašyti mokantys vaikai. Tokių pačių klaidų padaro ir iš vienakalbės aplinkos vaikai. Nenorėčiau sakyti, kad būtent iš multikultūrinės aplinkos jų yra daugiau. Bet žinoma, jiems reikia daugiau įdėti pastangų.

5:Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų arba patarimų dėl darbo metodų dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Taip, mes glaudžiai bendradarbiaujam su pradinių klasių mokytojais. Jos ir pačios kreipiasi ir tėvelius nukreipia pas mokyklos specialistus.

6: Kokius metodus taikote dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Na, visų pirma stengiuosi sukurti įdomią ir patrauklią kalbinę aplinką. Kaip minėjau šie vaikai turi menką kalbinę patirtį, tai mano užduotis praturtinti kalbą, sudominti kalbėti, klausiti, pasakoti.

7:Kokiais būdais tai darote?

Log: Dažniausiai iš tėvų sužinau kuom vaikai domisi, kokius filmukus žiūri. Išsiaiškinu domėjimosi objektus, kad galėčiau lengviau surasti bendrą kalbą, bendrus interesus. Kai užmezgame glaudesnę ryšį, tuomet pereinam prie konkretesnių dalykų. Dažnai taikome vaidybinius elementus.

8:Ar darbo metodai su vaikais iš multikultūrinės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Log: Viskas priklauso nuo to, ko vaikui iš manęs reikia. Jeigu turtinti žodyną, lavinti rišliąją kalbą, tai metodai panašūs. Jeigu mokiniui reikia „tvarkyti“ gramatinį taisyklingumą, leksiką, semantiką tai akcentuojama garsinė kalbos pusė tartis. Nors tartis didelės įtakos bendravimui, sakinio reikšmei neturi, tačiau blogai tardamas vaikas tuos garsus blogai ir parašo.

9:Ar jūs savo darbo praktikoje susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų, ką jūs sakote?O gal tiesiog nesupranta atskirų žodžių?

Log:Taip, tikrai pasitaiko. Tokių mokinių nėra daug. Būna, kad nesupranta ką aš sakau, o kartais tik atskirų žodžių.

10:O ar vaikai drąsiai pasisako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?

Log: Viskas priklauso nuo individualių mokinio savybių. Mano mokiniai paklausdavo patys, bet tikiu, kad gali būti mokinių, kuriems būtų nejauku klausiti.

11:Ar savo darbo praktikos metu nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log: Labai dažnai. Ne tik šnekamojoje kalboje, bet ir rašant. Pastebėjau, kad jautresni, atidesni mokiniai kalba lėčiau, atrodo, kad jie kiekvieną žodį apgalvoja, daro daug pauzių. Tie, kurie kalba greičiau, tiesiog spontaniškai įterpia kitos kalbos žodį.

12: O kaip pasireiškia interferencija rašant?

Log: Irgi panašiai, painiojamos raidės, dėl interferencijos ir netaisyklingos tarties atsiranda klaidos, o ir ie dvibalsiuose taip pat ilgųjų ir trumpųjų balsių rašyboje.

13: Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos, ar iš vienkaltųjų šeimų?

Log: Viskas priklauso nuo to, ko tos pratybos reikalauja. Būna kartais taip, kad daugiau vaikų iš vienkaltųjų aplinkos, kad dvikalbis mokinys daugiau turėtų su kuo bendrauti lietuvių kalba. Jeigu turinam žodyną, tai dirbam su grupe iš multikultūrinės aplinkos.

14: O kaip jie kalba tarpusavyje: gimtąja kalba ar valstybine?

Log: Prieš pratybas mes susitariam, kad šnekėsime tik valstybine kalba. Tačiau pasitaiko atveju, kai šneka tarpusavyje ir gimtąja kalba.

15: Kokiais metodais jūs įtraukiate vaiką į lietuviškąją aplinką iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Rengiam pratybas taip, kad vaikas kuo daugiau girdėtų lietuviškos kalbos, vaidinam, žaidžiam. Aptariam lietuviškas šventes, lyginam su analogiškoms jų gimtosiom šventėm. Pažindinam su lietuviškom tradicijom.

16: Ar kiti mokytojai prisideda prie lietuviškumo ugdymo ir kaip tai vyksta?

Log: Taip, būtinai. Dažniausiai per tas pačias veiklas, kurias aš jau minėjau. Dažniausiai prisideda prie valstybinių švenčių.

17: Ar tėveliai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?

Log: Taip, tėveliai domisi, kaip galėtų prisidėti prie kalbos ugdymo.

18: Kokias rekomendacijas duodate tėveliams? Ką patariat atlikti namie, kad kalbiniai gebėjimai būtų ugdomi ne tik mokykloje, bet ir namų sąlygomis?

Log: Su tėveliais šnekame ir ieškom optimaliausio varianto. Kartais būna taip, kad tėvelių lietuvių kalbos įgūdžiai nėra pakankamai geri, tuomet aš nerekomenduoju skaityti vaikui knygų, kad nepadarytų daugiau žalos. Jeigu su kalba tėveliams viskas gerai, tuomet kuo daugiau naudoti lietuviškos kalbos namie. Tai ir skaitant, dainuojant, žiūrint filmukus...

19: Ar vaiko individualios savybės ir laiko tarpas kada jis buvo „įtrauktas“ į multikultūrinę aplinką turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Taip, manau, kad didelį poveikį turi amžius, kada buvo pradėta naudoti antroji kalba. Kuo anksčiau vaikas išgirs antrą kalbą, manau, tuo mažiau sunkumų patirs besimokant. Jam ta kalba tiesiog bus atroji gimtoji kalba.

20:Ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė, multikultūrinė aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi, o gal jums atrodo kitaip, gal būt kalbinių gebėjimų formavimuisi neturi didelės įtakos iš kokios kalbinės aplinkos vaikas ateina?

Log: Taip, manau, kad turi poveikį. Koks gabus mokinys bebūtų, vis tiek bent jau minimalus poveikis bus. Vis tiek jis susidurs su interferencija, su tarties problemom. Žinoma, tas poveikis didele dalimi dar priklauso ir nuo kitų faktorių, tai kokia komunikacinė aplinka bus sudaryta vaikui namie. Ar jis turės su kuo bendrauti naujai išmokta kalba. Taip pat, kaip jau minėjau, didelį poveikį turi vaiko amžius, kelių metų jis pradėjo girdėti antrą ar trečią kalbas.

Trečias interviu protokolas {LOG3}

1:Kiek laiko dirbate logopede?

Log: Logopede dirbu penktus metus.

2:Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Kiekvienai metais pasitaiko vaikų ir iš multikultūrinės aplinkos. Galėčiau sakyti, kad visus penkis savo darbo praktikos metus vis prisiliečiu prie šios opios ir kartais net skaudžios temos.

3:Kodėl ši tema opi ir skaudi?

Log: Žinoma, ne visais atvejais, bet tikrai pasitaiko tokių „klientų“, su kuriais labai sunku dirbti. Vaikas nesupranta, tėvai visiškai nereaguoja į rekomendacijas. Būna ir tokių, kad dėl to kad nesupranta pradeda triukšmauti, neadekvačiai elgtis, žodžiu, prisideda dar ir elgesio problemos.

4:Su kokiais sunkumais susiduriate dažniausiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Visų pirmą, žodyno ribotumas. Žino tik pagrindinius žodžius, išsireiškimus. Jiems labai sunku pasakoti, reikšti mintis. Taip pat neatsiejama disleksija ir disgrafija. Kirčiavimo klaidos. Painioja uo dvibalsį su balsiu o, taip pat ie ir è, ai ir ei. Sunkumai atskiriant ilguosius ir trumpuosius balsius.

5:Ar tie sunkumai būdingi tik vaikams iš multikultūrinės aplinkos, ar pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?

Log:Visgi vaikai iš vienakalbės aplinkos susiduria su šiek tiek kitokiais sunkumais.O šie daugiau būdingi vaikams iš multikultūrinės aplinkos.

6: Kaip manot, kas sąlygoja, kad vaikai iš multikultūrinės aplinkos turi didesnę poreikį kreiptis į jus?

Log: Tas faktas, kad jie savo kasdieninėje aplinkoje, išskyrus mokyklos, praktiškai negirdi lietuviškos kalbos, jau daug ką pasako. Namuose jie kalba lenkiškai arba rusiškai, kieme su draugais irgi viena iš minėtų kalbų arba kaip patys vaikai minėjo sugeba su vienu draugu kalbėti lenkiškai, su kitu rusiškai. Jie neturi to peno iš kurio galėtų pasisemti lietuviybės. Visos viltys pakabintos ant mokyklos „pečių“. Žinoma, yra vaikų, su kuriais tėveliai tikrai daug dirba, bet

tokie vaikai ir neturi poreikio ateiti pas logopedą. Šioje vietoje, vis gi didesnę atsakomybę turėtų nešti tų vaikų tėveliai, kurie privalo kartu ugdyti kalbinius gebėjimus, o nestebėti vaiko nesėkmes.

7: Ar nemanot, kad tėvai padaro „meškos paslaugą“ savo vaikui leisdami į mokyklą ne gimtąją kalbą dėstomais dalykais.

Log: Na, tai tikrai labai svarstytinas klausimas. Iš vienos pusės gyvenant Lietuvoje, manau, kad reiktų mokytis valstybinėje mokykloje, pažvelgus iš kitos pusės, tiems vaikučiams tikrai labai sunku, jie psichologiškai yra nesaugūs, išsigandę. Vis gi aš grįžčiau prie tėvų atsakomybės. Jeigu tu mąstai apie vaiko ateitį, tai pradėk nuo dabarties. Ryžaisi leisti vaiką į valstybinę mokyklą, tai būk geras, sudaryk vaikui atitinkamas sąlygas ir namuose. Pats stenkis kuo daugiau šnekėti lietuviškai, dalyvauk renginiuose, atėik konsultuotis pas mokytojus, pas specialistus. Juk, tų tėvų, kurie taip elgiasi, vaikai tikrai greitai susitvarko ir jau trečioje, ketvirtoje klasėje, praktiškai, nesusiduria su sunkumais.

8: Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų dėl darbo organizavimo?

Log: Man pasisekė, mūsų mokykloje labai aktyvios pradinė klasių mokytojos. Jos ne tik pačios ateina, bet ir tėvelius atveda. Tai taip, drąsiai sakau, kad kreipiasi ir jeigu pačios kažko nežino, tai klausia. Stengiamės bendrai surasti sprendimus. Juk jos savo mokinius geriau pažįsta nei aš. Žino jų silpnąsias ir stipriąsias puses. Žino

9: Kokius metodus taikote dirbdama su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Na, kokius čia metodus betaikysi, stengiuosi sukurti kalbinę aplinką, kad vaikams būtų stimulus klausyti, pasakoti. Dirbame ties rišliąja kalba. Žinoma ir rašymo sutrikimų šalinimas yra labai svarbus. Su mokytojom stengiamės derinti į ką man atkreipti didesnę dėmesį.

10: Ar darbo metodai su vaikais iš multikultūrinės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Log: Taip, beabejonės, su vienakalbiais vaikais dirbame visai kita linkme, jų poreikiai visai kitokie. Dažniausiai dirbame ties tarties lavinimu, o vaikams iš multikultūrinės aplinkos prie tarties sunkumų prisideda dar daug kitų taisytinių dalykų.

11: Ar susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų ką jūs sakote? O gal nesupranta atskirų žodžių?

Log: Taip, dabar dirbu su tokiu vaiku, kuris, kaip man atrodo, manęs nesupranta.

12: Kodėl sakot, kad jums taip atrodo, ar nesate tuo tikra?

Log: taip, žinokit, ne visada suprantu ar jis mane nesupranta, ar tiesiog nenori šnekėti. Kreipiausi į koleges pagalbos, kviečiausi tėvus. Bendrom jėgom kartais pavyksta susišnekėti, bet ne visada. Mama irgi sakė, kad namuose jis būna irgi labai tylus ir ramus, kad dažnai jo balso ir nesigirdi.

13: Tai kaip susikalbėdavot su tais vaikais, kurie jūsų nesupranta?

Log: Jei visiškai nesupranta, tai bandau paaiškinti vaiko gimtąja kalba tuos žodžius, kuriuos vaikas nesuprato. Bandom vaidinti, per žaidimus susikalbam. Surandam užsiėmimą, kuris sudomintų kalbinei veiklai.

14: Ar vaikai drąsiai pasako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?

Log: Priklauso nuo vaiko individualių savybių. Vienas gali paklausti, kitas gali iki pamėlynavimo užsispyręs sėdėti ir nei klaus, nei atsakinės. Nuo nuotaikos irgi priklauso. Juk mes dirbame su vaikais, turime būti pasiruošusios įvairiems iššūkiams.

15: Tai kaip susitvarkėt tokioje, sakyčiau, sudėtingoje situacijoje. Kai vaikas pyksta ir nenori atsakinėti?

Log: Žinot, manau, su kiekvienu reikia rasti bendrą kalbą. Jei matau, kad vaikui ne ta nuotaika, tai aš ir nesiveliu į konfliktą. Juk mums visiems būna sunkių akimirkų ir kartais norisi tiesiog patylėti. Manau, vaikai ne išimtis.

16: Tai tiesiog leidžiat patylėti?

Log: taip, bet patikėkit, kad vaikas mato, kad tu reaguoji į jo prastą savijautą ir parodai susirūpinimą tai tas tylėjimas netrunka ilgai.

17: Ar dėl to, kad nesupranta žodžių reikšmės, vaikai nejaučia psichologinio diskomforto?

Log: Taip, kai kurie manau jaučia ir netgi išgyvena dėl to. Kai tik pastebiu, kad nesupranta vaikas, tai bandau aiškinti įvairias būdais. Ir vaidinu

18: Ar savo darbo praktikos metu, nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log: Taip, pastebėjau. Manau, be to neapsieina nei vienas dvikalbis daugiakalbis. Taip pat ir vaikai. Jie kalba namie viena kalba, mokykloje kita kalba. Natūralu, kad kalbos susipainioja. Tik man džiugu, kad metams bėgant galiu stebėti, interferencijos mažėjimą. Lietuviška mokyklos atmosfera padaro savo.

19: Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienkaltųjų šeimų?

Log: Na, būna pratybų, kur būna tik vaikai iš multikultūrinės aplinkos, o būna, kad ir iš vienkaltųjų lietuviškos aplinkos. Jeigu pagal planą man koreguoti tartį, tai mes dirbame visi kartu. Jeigu pratybos suplanuotos rišliajai kalbai lavinti, tai vaikai praktiškai iš multikultūrinės aplinkos būna.

20: Kaip vaikai kalba tarpusavyje, savo gimtąja kalba ar valstybine?

Log: Mes tariamės, kad kalbėsime lietuviškai bet žinoma, išgirstų ir kalbant gimtąja kalba.

21: Kokiu būdu/ metodais jūs įtraukiate vaikus iš multikultūrinės aplinkos į lietuviškąją aplinką?

Log: Per pasakas, lietuviškus padavimus, mūsų tradicijas ir papročius. Per lietuviškas šventes, šokius. Mes turime tikrai gražių tradicijų, kurias ir stengiamės skiepyti savo mokiniams.

22:Ar tėvai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?

Log: Tai skaudus klausymas. Ypač skaudu, jog tėvai nesupranta, jog nuo jų dalyvavimo kalbos ugdyme priklauso vaiko kalbiniai gebėjimai. Dažnai vaikai nematydami savo tėvelių tradicinėse mokyklos šventėse net nenori ir patys dalyvauti.

23:Ar tėvai patys ateina konsultuotis pas jus dėl kalbos ugdymo?

Log: Yra tėvelių, kurie mielai ateina, yra tokių, kuriuos atveda mokytojos, o yra ir tokių, kurių nesu mačiusi. Tai dar viena skaudi tema.

24: Kaip manot, kodėl tėvai nenoriai ateina pas specialistus?

Log: Taip, mes su socialine pedagoge pas vienus tėvelius važiuojame pasikalbėti, nes labai reikėjo pasitarti ir apskritai pašnekėti apie vaiko gebėjimus. Tai mums tėveliai atsakė, kad tai ne jų reikalas mokyti vaiką. Logopedas, mokytojas už tai gauna atlyginimą ir tegul jie mokina. O tėvai neturi sau liežuvio laužyti ir kalbėti lietuviškai kai jų gimtoji kalba lankų.

25:Ar jus rengiate rekomendacijas tėvams mokytojams dėl darbo su mokiniais iš multikultūrinės aplinkos.

Log: taip, turiu lankstinukų skirtų ir mokytojams ir tėveliams. Taip pat tėvų susirinkimo metu dažnai pakalbu apie kalbos ugdymą.

26:Kaip rekomenduojate tėvams ugdyti mokinius namuose, kad jų kalbiniai gebėjimai būtų geresni?

Log: Ir gi priklauso nuo tėvų lietuvių kalbos sugebėjimų. Jeigu bent vienas iš tėvelių šneka lietuviškai, rekomenduoju skaityti vaikui. Taip pat leisti žiūrėti lietuvišką televiziją, klausytis lietuviškos muzikos. Mokyti eilėraštkus.

27:Ar galėtumėte teigti, kad multikultūrinė aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log:Manau, kad turi bet koku atveju. Kad ir gabus vaikas, bet vis vien jam iš pradžių būna sunkumų. Vėliau jų gali ir nebūti, bet pirmais mokslo metais tai tikrai turi.

28:Kaip jūs manote, ar individualios mokinio savybės ir laiko tarpas, kada vaikas buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką, turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Taip, kuo anksčiau vaikas pradeda girdėti antrą kalbą, tuo greičiau ta kalba yra įsisavinama. Ir nuo individualių savybių, žinoma, irgi priklauso, nes vieni geba „persijungti“ į kitos kalbos bangą lėčiau, kiti greičiau.

1:Kiek laiko dirbate logopede?

Log: Logopede dirbu penktus metus.

2:Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Mūsų regione vyrauja įvairios kultūros, tai nuo savo darbinės praktikos pradžios vis susiduriu su vaikais iš multikultūrinės aplinkos. Nors dirbu lietuviškoje mokykloje, tačiau galėčiau pasakyti, kad lietuvių vaikų čia yra mažuma.

3: Kokias klaidas dažniausiai daro vaikai iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Tai linksnių derinimo klaidos, tarties klaidos, ilgųjų ir trumpųjų balsių painiojimas, dvibalsių painiojimas. Žinoma, labai skurdus žodynas. Turi traukte traukti po vieną žodį iš vaiko, o ką ten be ištrauksi, jeigu žodžių mažai žino. Kirčiavimas taip pat prisideda. Disgrafija, disleksija. Visą puokštę galima surinkti.

4:Ar tie sutrikimai būdingi tik daugiakalbiam vaikam, ar pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?

Log:Na, tų vaikų, kurie nuo mažens girdi lietuvių kalbą, šneka lietuviškai tikrai žodynas daug turtingesnis, išskyrus tuos atvejus, kai yra neišsivysčiusi kalba. Bet su neišsivysčiusia kalba vienetai vaikų. Tačiau jiems būdinga disgrafija, disleksija. Vaikams iš multikultūrinės aplinkos dažnai reikia lavinti rišliąją kalbą ir kitus papildomus gebėjimus. Taigi, sunkumų turi ir tie vaikai ir anie.

5: Kaip manot, kas sąlygoja, kad vaikai iš multikultūrinės aplinkos turi didesnę poreikį kreiptis į jus?

Log: Manau, kad pagrindinė priežastis, dėl ko vaikų iš multikultūrinės aplinkos yra daugiau ta, kad jie mažai girdi lietuviškos kalbos. Mūsų mokykla valstybinė, ugdymo procesas vyksta lietuvių kalba, o dažnas vaikas tik atėjęs į mokyklą girdi lietuviškus žodžius. Žinoma, to neužtenka sėkmingam kalbos ugdymui. Vaikai, kurių tėvai daugiau dėmesio skiria valstybinei kalbai ir papildomai užsiima su jais namuose, turi mažiau sunkumų, o laikui bėgant jie tampa tik minimalūs. Manau, labai didelį poveikį turi tėvų įsikišimas. Be jų mes, mokytojai bejėgiai. Reikia kalbą ugdyti ne tik mokykloje, bet ir namuose.

6: Ar nemanot, kad tėvai padaro „meškos paslaugą“ savo vaikui leisdami į mokyklą ne gimtąja kalba dėstomais dalykais.

Log: Ne, nemanau. Tuo labiau, kai šiais metais buvo priimtas įstatymas, kad ir tautinių mažumų mokyklose vienuoliktoje ir dvyliktoje klasėse turi būti dėstoma valstybine kalba, tai vaikams daug lengviau suprasti terminus bei specifinius išsireiškimus kai jie nuolat mokykloje girdi valstybinę kalbą. Juk, bet koku atveju, dvyliktoje klasėje reikia laikyti valstybinės kalbos egzaminą. O tai padaryti daug lengviau einant palaipsniui nuo pirmos klasės iki dvyliktos. Ir

vėliau studijuojant aukštesnio statuso mokyklose bus tikrai lengviau. Bet tėvai turi irgi prisijungti prie kalbos ugdymo. Šis procesas turi būti nenutrūkstamas, tik tuomet mes pastebėsime rezultatą.

7: Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų dėl darbo organizavimo?

Log: Tik pradėjus man dirbti mokykloje, mokytojai praktiškai nesikreipė, bet laikui bėgant vis dažniau ir dažniau sulaukdavau jų su klausimais ką daryti vienu ar kitu atveju.

8: Kaip manot, kodėl pirmais darbo metais mokytojai neateidavo pas jus? Gal nepasitikėjo ar abejojo jūsų kaip jauno specialisto kompetencija?

Log: Ne, nemanau. Tiesiog mokykloje ilgą laiką nebuvo logopedo, tiksliau pasakius iš vis nebuvo skiriamas logopedo etatas, tad mokytojai per ilgus metus išmoko tvarkytis patys ir be papildomų rekomendacijų. Labai džiaugiuosi, kad dabar mes glaudžiai bendradarbiaujam.

9: O kaip pasireiškia jūsų bendradarbiavimas?

Log: Na, kadangi pradinių klasių mokytojai labai gerai pažįsta savo mokinius, jų tėvelius, tai aš kreipiuosi dėl vieno ar kito mokinio. Prašau savotiškų charakteristikų, kad ir aš geriau galėčiau pažinti vaiką ir jo šeimą. Taip pat derinu su mokytojoms savo pratybas, renkamės vaikui palankesnę ir efektyvesnę metodą. Iš mokytojų sužinau kurioje srityje gebėjimus reikia „patempti“.

10: Kokius metodus taikote dirbdama su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Turtinam lietuvių kalbos žodyną. Pasirenkam vaikams patrauklias temas, kuriose jie jaustųsi laisviau ir patogiau. Po truputį išmokstame naujesnių žodžių. Bandom pasakoti.

11: Ar darbo metodai su vaikais iš daugiakalbės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Log: Viskas priklauso nuo sutrikimo. Jeigu mokiniui iš vienakalbės aplinkos reikia turtinti žodyną, lavinti rišliąją kalbą, tai tuomet tinka. Tiesiog yra atsižvelgiama į tai ko konkrečiam vaikui reikia, taip ir dirbam.

12: Ar susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų ką jūs sakote? O gal nesupranta atskirų žodžių?

Log: Kad visiškai nesuprastų, tai tokių nebuvo, bet atskirų žodžių, frazių dažnai nesupranta vaikai. Ypač kai skaitome grožinės literatūros tekstus.

13: Ar vaikai drąsiai pasako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?

Log: Ne visada. Dažniausiai aš pati pastebiu, kad vaikas nežino žodžio, tai paaiškinu.

14: Kaip manote, kodėl vaikai patys neklausia?

Log: Manau, kad nejaukiai jaučiasi nežinodami žodžių. Spėju, kad gali bijoti, kad kiti vaikai juoksis. Gal bijo išsiskirti iš kitų: „niekas neklausia, tai ir aš neklausiu“.

15: Ar savo darbo praktikos metu, nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log: Taip, pastebėjau. Tai dažnas reiškinys.

16: Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienakalbių šeimų?

Log: Priklauso nuo to, kokios pratybos yra suplanuotos. Kaip jau minėjau anksčiau, jeigu tinka ir vienakalbiui vaikui, tai būna ir iš vienakalbės aplinkos.

17: Kaip vaikai kalba tarpusavyje, savo gimtąja kalba ar valstybine?

Log: Tarpusavyje jie kalba gimtąja kalba, o jeigu kreipiasi į lietuvių vaiką, tuomet lietuviškai.

18: Kokiu būdu/ metodais jūs įtraukiate vaikus iš multikultūrinės aplinkos į lietuviškąją aplinką?

Log: Kartu su pradinių klasių mokytojais ieškome temų, kurios sudomintų vaikus. Rengiame spektakliukus, kur pagrindinius vaidmenis atlieka būtent vaikai iš multikultūrinės aplinkos.

19: Ar tėvai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?

Log: Kai kurie tėveliai tikrai dalyvauja, ateina į konsultacijas, dalyvauja mūsų surengtose teminėse popietėse. Bet tų tėvelių, kurie „neturi laiko“ vis gi yra daugiau.

20: Ar tėvai patys ateina konsultuotis pas jus dėl kalbos ugdymo?

Log: Vėl gi, tokius tėvelius galiu suskaičiuoti ant pirštų.

21: Kaip manot, kodėl tėvai nenoriai ateina pas specialistus?

Log: Dažno tėvelio nuomonė, kad logopedas savo pratybose turi atlikti visą darbą. Kažkodėl labai sunku suvokti, kad jų vaidmuo vaiko kalbos ugdyme yra toks pats svarbus kaip ir logopedo darbas pratybose. Juk logopedas dirba su vaiku tik per vieną pamoką, o tėveliai gali bendrauti su juo ištisas valandas.

22: Ar jūs rengiate rekomendacijas tėvams mokytojams dėl darbo su mokiniais iš multikultūrinės aplinkos.

Log: taip, rengiu. Kviečiu į konsultacijas. Tikrai džiugu, kai tėveliai ateina. Tuomet ir vaikai jaučiasi kitaip.

23: Kaip rekomenduojate tėvams ugdyti mokinius namuose, kad jų kalbiniai gebėjimai būtų geresni?

Log: Jeigu tėveliai geba kalbėti lietuviškai, tuomet rekomenduoju kartu skaityti knygas, aiškinti nesuprantamus žodžius. Taip pat labai gerai, jeigu namuose praktikuoja diktantu rašymą, mokosi eilėraštkus, nepriklausomai nuo to ar uždavė mokytojas išmokti ar ne. Bet jeigu tėvelių lietuvių kalbos gebėjimai nėra pakankami, tuomet rekomenduoju tiesiog žiūrėti kuo daugiau lietuviškos televizijos, klausytis lietuviškos muzikos, ateidinėti į mokyklą stebėti vaikų renginius.

24: Ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė (multikultūrinė) aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Manau, kad viskas priklauso nuo tėvų požiūrio ir kiek jie prisiima atsakomybės už vaiko kalbos ugdymą. Jeigu tėveliai atsakingai planuoja vaiko ateitį, palengva įveda jį į lietuvišką

aplinką, patys domisi ir pirmose gretose dalyvauja jo kalbos ugdyme, tuomet poveikis kalbiniams gebėjimams bus tikrai minimalus ir laikui bėgant jo nesijaus.

25:Kaip jūs manote, ar individualios mokinio savybės ir laiko tarpas, kada vaikas buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką, turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Manau, kad kuo anksčiau tėveliai nuspręš vaiką įtraukti į lietuvišką aplinką, tuo lengviau jam seksis mokykloje.

Penktas interviu protokolas {LOG5}

1:Kiek laiko dirbate logopede?

Log: Logopede dirbu ketvirtus metus.

2:Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Su šiais vaikai susidūriau jau pirmais savo darbo praktikos metais. Iš pradžių dirbau lenkų mokykloje. O po dviejų metų pradėjau dirbti valstybinėje mokykloje. Turėjau tokios skirtingos praktikos.

3:Labai įdomu. O dirbdama lenkų mokykloje, su kokiais sunkumais vaikai ateidavo pas jus?

Log: Lygiai taip pat, kaip ir valstybinėje mokykloje susidurdavau su tais pačiais sunkumais. Vaikai netaisyklingai tardavo garsus, turėjo skurdų žodyną. Noriu pridurti, kad ten vaikai daugiau buvo iš lenkų-rusų šeimų, todėl vietoj lenkiškų žodžių jie sakydavo rusiškus ir jeigu lietuviškoje mokykloje besimokantis lenkas supranta, kad pasako netaisyklingai, tai lenkų mokykloje susidūriau su tuo, kad vaikai nesuprasdavo, kodėl aš vis „kabinėjuosi“. Tokia kalba kalba jų tėvai namie, o kažkokia logopedė sako, kad neteisingai.

2: Tai kokias klaidas dažniausiai daro vaikai iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Kaip ir minėjau, tai labai skurdus žodynas. Tarties klaidos. Automatiškai jei blogai taria, tai netaisyklingai ir parašo (pagrinde ilgųjų ir trumpųjų balsių rašyba). Tokiems vaikams labai sunku pasakoti, jų rišlioji kalba neišplėtota, jiems tiesiog trūksta žodžių. Dažnai pasitaiko linksnių derinimo klaidos.

5:Ar tie sutrikimai būdingi tik daugiakalbiam vaikam, ar pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?

Log:Pas mane ateina daugiau vaikų iš multikultūrinės aplinkos, bet yra ir vienakalbių vaikų.

6: Kaip manot, kas sąlygoja, kad vaikai iš multikultūrinės aplinkos turi didesnę poreikį kreiptis į jus?

Log: Manau, kad pagrindinė priežastis ta, jog vaikams trūksta bendravimo būtent ta kalba kuri reikalinga mokykloje. Valstybinėje mokykloje besimokantys rusų ir lenkų tautybės vaikai

nepakankamai girdi lietuvių kalbos namuose. Dėl to yra skurdus būtent lietuvių kalbos žodynas. Ta pati priežastis ir lenkų kalba besimokinantiems mokiniams. Namuose jie kalba netaisyklingai susiformavusia tėvų gimtąja lenkų kalba, kuri yra nei rusų nei lenkų. Šitoje vietoje daugiau iniciatyvos turėtų reikšti tėvai. Juk jie nusprendė būtent taip. Aš nesakau, kad tas sprendimas netinkamas, tačiau, jeigu jau žengei tokį žingsnį, tai prisiimk atsakomybę ir dėk visas pastangas, kad vaiko kalbiniai gebėjimai būtų kuo geresni. Kad vaikas nejaustų diskomforto.

7: O dėl ko jaučia diskomfortą?

Log: Būna tokių atvejų, kad nesupranta kokio nors žodžio, kas yra normalu, juk tas vaikas išskyrus mokyklos daugiau niekur negirdi lietuvių kalbos. Būna, kad ir kiti vaikai pasišaipę dėl to. Visko pasitaiko. Būna ir taip, kad nesupranta, bet ir neklausia reikšmės. Na, dabar tai aš ir nelaukiu, kol paklaus, matau sudėtingesnį žodį, tai ir aiškinu iš karto.

8: Ar nemanot, kad tėvai padaro „meškos paslauga“ savo vaikui leisdami į mokyklą ne gimtąja kalba dėstomais dalykais.

Log: Aš pasikartosiu, kad vis tik problema yra ne kalbos nemokėjime, o tame, kad tėvai nenori savo vaikams padėti. Visą atsakomybę perduoda mokyklai ir patiems vaikams. O savarankiškai vaikai tikrai nesugebės išmokti. O tie vaikai, kurie sugeba, tai pas mane neateina, jiems nereikia pagalbos.

9: Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų dėl darbo organizavimo?

Log: Kreipiasi ir mokytojai į mane ir aš į mokytojus. Pas mus tikrai gražus bendradarbiavimas.

10: O dėl ko jūs kreipiatės į mokytojus?

Log: Klausiu informacijos apie vaikus, jų šeimas. Dažnai deriname į ką aš turėčiau atkreipti dėmesį, ką mokytojai turėtų įtvirtinti pamokose.

11: Kokius metodus taikote dirbdama su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Dirbame žodyno turtinime. Iš pradžių, prisipažinsiu, nežinojau kaip dirbti su tokiais vaikais. Pradėjau klausinėti kolegijų, kurios jau buvo susidūrusios su panašiais atvejais.

12: Ką patarė jums kolegės?

Log: Pasidomėti kuom domisi vaikai. Pratybas pritaikyti pagal pomėgius. Sukurti jaukią, saugią aplinką, kad vaikams norėtusi klausti, kalbėti, ieškoti ir mokytis naujų žodžių.

13: Ar darbo metodai su vaikais iš daugiakalbės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Log: Taip, skiriasi. Vaikams iš vienakalbės aplinkos dažniausiai nereikia turtinti žodyno (bent jau man nepasitaikė tokių „klientų“).

14: Ar savo darbo praktikos metu, nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log: Taip, dažnai tai girdžiu. Vaikai kartais net spontaniškai kalbėdami patys nejaučia, kad lietuviškame sakinyje įterpia kitos kalbos žodį. O kartais susimąsto ir neprisimindami tinkamo žodžio lietuviškai pasako jį savo gimtąja kalba.

15: Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienakalbių šeimų?

Log: Iš multikultūrinės aplinkos būna daugiau, bet yra ir vienakalbių vaikų.

16: Kaip vaikai kalba tarpusavyje, savo gimtąja kalba ar valstybine?

Log: Pas mus griežta taisyklė, kurią priėmėm kartu su vaikais, kad pratybų metu kalbam tik lietuviškai, net ir tarpusavyje.

17: Ar vaikai taip sąžiningai ir klauso?

Log: Žinoma, iš pradžių buvo sunku, nes vaikai kartais iš inercijos pradėdavo kalbėti vienas su kitu savo gimtąja kalba. Bet mes taikėme įvairius paskatinimus tiems, kas sugebėdavo kalbėti tik valstybine kalba. Todėl šiuo metu galiu pasidžiaugti, kad tarpusavyje jie kalba lietuviškai, bent jau pratybų metu.

18: Kokiu būdu/ metodais jūs įtraukiate vaikus iš multikultūrinės aplinkos į lietuviškąją aplinką?

Log: Kaip jau minėjau, tai stengiuosi sudominti vaikus, kad jiems būtų įdomu, kad neužsisklęstų savyje, o galėtų bendrauti. Kalbam ne tik apie vaikų hobių ir pomėgių, bet ir apie nacionalinius dalykus, bet, žinoma, vaikams suprantama paprasta kalba. Mokomės lietuviškus eilėraštingus, daineles. Šnekam apie lietuviškas tradicijas, nacionalinius patiekalus.

19: Ar tėvai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?

Log: Dalyvauja tik labai maža dalis. Daugelis tėvelių atsiriboja nuo vaikų kalbos ugdymo.

20: Ar tėvai patys ateina konsultuotis pas jus dėl kalbos ugdymo?

Log: Aš jau pripratau, kad tėveliai neateina konsultuotis. Visą pagrindinę informaciją surašiau lankstinukuose, kuriuos prašiau, kad klasės vadovai išdalintų tėveliams.

21: Kaip manot, kodėl tėvai nenoriai ateina pas specialistus?

Log: Iš tikrųjų nežinau. Gal būt turi įtakos tai, kad Vilniaus apylinkėse ne kiekvienoje mokykloje yra įsteigtas logopedo etatas. Taip pat retas darželis turi šį specialistą, gal būt tėveliams tiesiog trūksta informacijos apie kalbos ugdymą ir kaip apskritai tas procesas turi būti vykdomas.

22: Kaip rekomenduojate tėvams ugdyti mokinius namuose, kad jų kalbiniai gebėjimai būtų geresni?

Log: Apskritai, siūlau daugiau dėmesio skirti vaikams. Kartais susidaro toks įspūdis, kad mes pažįstame geriau savo mokiniu negu tėvai savo vaikus. Siūlau kuo daugiau šnekėtis apie viską, juk kalba taip ir ugdoma. Taip pat svarbu turėti šeimos tradicijas, kad ir savaitės aptarimas prie bendro stalo. Mūsų visuomenė nebendruoja su vaikais. Tai aš ir rekomenduoju kuo daugiau tai daryti.

23: Bet jei tėveliai nekalba lietuviškai, ar jie nepakenks su savo padarytom klaidom.

Log: Gali susitarti taip, kad klaus vaiko savo gimtąja kalba, o vaikas atsako lietuviškai. Manau, kad esant norui, galima viską padaryti ir suderinti.

24:Ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė (multikultūrinė) aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Manau, kad viskas priklauso nuo to kaip mes ugdysime tuos gebėjimus ir kada pradėsime. Jeigu nedėsime jokių pastangų, tai kalbiniai gebėjimai susiformuos netinkamai. Tačiau, jeigu mes tikslingai dirbsime, kad padėti vaikui, tai kalba susiformuos taip kaip reikia.

25:Kaip jūs manote, ar individualios mokinio savybės ir laiko tarpas, kada vaikas buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką, turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Be abejonės, vienas vaikas gabesnis, kitas gal būt gabus ne kalbai, o kitoje srityje. Individualios savybės turi labai didelį poveikį. Taip pat, manau, kad kokios savybės vaiko bebūtų, kuo anksčiau tėvai pradės ugdyti kalbinius gebėjimus, tuo didesnė sėkmė laukia vaiko mokykloje.

Šeštas interviu protokolas {LOG6}

1:Kiek laiko dirbate logopede?

Log: Logopede dirbu jau aštuntus metus.

2:Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Praktiškai kiekvienais metais pasitaikydavo tokių vaikų. Iš pradžių dirbau darželyje, tai ten vienoks kontingentas, kai atėjau į mokyklą, susidūriau su kitokiais vaikais.

3:Ar darželio ir mokyklos logopedinio darbo specifika yra panaši ar skiriasi?

Log: Na taip, darželyje daugiau taikomi žaidybiniai kalbos ugdymo elementai, o mokykloje jau viskas rimčiau.

4:Ar buvote pasiruošusi, ar turėjote žinių kaip dirbti su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log:Savo praktikos pradžioje susidūriau su tuo, kad nebuvo mokytą jokių technikų, metodų kaip dirbti su vaikais iš kitokios, ne lietuviškos aplinkos. Gal būt aš ir turėjau pranašumą, nes ir pati augau trikalbėje aplinkoje ir dar nebuvo pamiršusi rusų ir lenkų kalbos, tačiau kokius metodus taikyti nežinojau.

5:Tai kaip vertėtės patekusi į sudėtingą situaciją?

Log: Bandžiau įvairius būdus, kol nesupratau, kad vaikas nedarys to, kas jam nepatinka ne prie širdies, arba tiesiog nenorės kitą kartą ateiti pas mane. Šnekėjom apie pomėgius. Leisdavau, kad jie papasakotu savo gimtąja kalba, tuomet išversdavau, užrašydavau tėvams ir liepdavau, kad kartu su vaiku mokytųsi ir kitą kartą mokėtu jau lietuviškai. Žinoma ir per pačias pratybas

bandydavom išmokti kuo daugiau nauju žodžių. Intensyviai dirbant per pirmus metus tikrai pastebėdavom žymų postūmį.

6: Ar tėvai vykdavo jūsų nurodymus?

Log: Iš tikrųjų, tai ne visada, bet man kažkaip sąžiningi vaikai vis tekdavo. Jie išmokdavo kol sėdėdavo pailgintos dienos grupėse. Kartais ir aš ten dirbdavau su vaikais papildomai, tai kartu ir išmokdavom.

7: Su kokiais vaikais jums patinka labiau dirbti: vienakalbiais ar iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Įdomiau yra su vaikais iš multikultūrinės aplinkos, o lengviau su vienakalbiais. Su daugiakalbiais vaikais rezultatai gali greičiau pamatyti, nes jie, matyt, nuo gimimo yra išmokyti kovoti su sunkumais. Jie stengiasi labiau, daugiau pastangų įdeda per pratybas, nes žino, kad namuose nelabai kas gali padėti.

8: Su kokiais sutrikimais susiduriate dažniausiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: kalbos nemokėjimas. Galėčiau sakyti neišsivysčiusi kalba, bet jeigu paklausiu vaiko jo gimtąją kalbą tai jis puikiai atsako. Ir su intelektu viskas ten gerai ir kalbos raida nesulėtėjusi. Tiesiog nemokėjimas kalbos. O ką tu gali rašyti ir skaityti, kai žodžių nežinai. Bet taip būna tik pirmuosius metus, jau antrokėliai pakankamai gerai skaito ir žodynas būna daug platesnis, turtingesnis. Tuomet dirbam su tarimu, rašymu ir panašiais dalykais.

9: Ar tie sutrikimai būdingi tik daugiakalbiam vaikam, ar pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?

Log: tarties klaidos pasitaiko ir vienakalbiams, taip pat rašymo, skaitymo, linksnių derinimo klaidos. Tačiau žymiai daugiau vaikų iš multikultūrinės aplinkos susiduria su šiais sunkumais.

10: Kaip manot, kas sąlygoja, kad vaikai iš multikultūrinės aplinkos turi didesnę poreikį kreiptis į jus?

Log: Dėl kalbų skirtumų atsiranda netaisyklinga tartis. Automatiškai ir rašybos klaidos.

11: Ar nemanot, kad tėvai padaro „meškos paslaugą“ savo vaikui leisdami į mokyklą ne gimtąją kalbą dėstomais dalykais.

Log: Manau, čia daugiau ta problema, kad nedaug specialistų gali dirbti su vaikais iš multikultūrinės aplinkos. Aš neišivaizduoju kaip dirbtų logopedas patekęs į tokią margą aplinką nežinodamas dar papildomai mūsų valstybėje taip dažnai naudojamų kalbų. Nemanau, kad vaikams yra labai blogai, kad tėvai leidžia juos mokytis į valstybinę mokyklą. Žinoma, pedagogui ir tėvams tai iššūkis, tačiau vaikui tai dar viena kalba, kuria jis galės kokybiškai susikalbėti ateityje. Vaikas turės daugiau galimybių.

12: Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų dėl darbo organizavimo?

Log: Aš net nepasakyčiau, kad kreipiasi rekomendacijų, aš pavadinčiau tai tiesioginiu bendradarbiavimu. Mes su pradinių klasių mokytojais, ypač pirmos ir antros klasės, glaudžiai dirbame.

13:Ar vaikai drąsiai pasako, jeigu pratybų metu nesupranta vieno ar kito žodžio?

Log:Taip, pasako drąsiai. Nuo pat savo darbo praktikos pradžios mes kartu su vaikais įvedėm tokią taisyklę, kad jeigu nesuprantam, tai klausia. Pas mus nėra kvailų ir neteisingų klausimų. Tai galioja ir man, aš galiu drąsiai irgi klausti, jeigi kažkas man neaišku. Kartai, kad vaikai pasijūstu svarbūs, aš vis užklausu jų kokių nors žodžių jų gimtąja kalba arba paprašau, kad man išverstų sakinį, nes aš nesuprantu. Versti vaikams labai patinka.

14:Ar savo darbo praktikos metu, nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log:Tikrai būdinga ir labai dažna pradinių klasių mokiniams. Tik čia nuo vaiko individualių savybių, matyt, dar priklauso. Jeigu moka valdyti save, tai kalbėdamas padaro pauzę pagalvoja ir dažnai pasako lietuvišką žodį. O jeigu greitai vaikas spontaniškai šneka, net negalvodamas nei apie ką, tai tikrai išgirstų įterpimų, painiojimų.

15:Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienakalbių šeimų?

Log:Iš multikultūrinės aplinkos.

16:Kaip vaikai kalba tarpusavyje, savo gimtąja kalba ar valstybine?

Log: Jeigu vaikas dar negali šnekėti (o taip atsitinka pirmais mokslo metais), tai leidžiame pasisakyti ir gimtąja kalba. O pramokusiems jau taikoma lietuvių kalbos taikymo taisyklė.

17:O jeigu taisyklės nesilaiko, kas tuomet?

Log:Negauna paskatinamojo lipduko.

18:Kokiu būdu/ metodais jūs įtraukiate vaikus iš multikultūrinės aplinkos į lietuviškąją aplinką?

Log: Sėmiausi patirtis iš turkų mokykloje dirbančios logopedės. Ji papasakojo, kad vaikus pažindina su lietuviškais papročiais, švenčių tradicijom, mokinasi lietuvių liaudies dainų. Tą patį ir mes taikome kartu su pradinių klasių mokytojais. Rengiame šventes, kurių metu minimos ne tik lietuvių tradicijos, bet ir vienakalbiai mokiniai pažindinami su gretimų šalių papročiais. Į šventes ir renginius būtinai pasikviečiam tėvelius.

19:Ar tėvai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?

Log:Kadangi pastebėjome, kad tėveliai vis dažniau ir dažniau neturi laiko dėl darbo ar panašiai, tai mes didelių vilčių į juos ir nededam.

20:Ar tėvai patys ateina konsultuotis pas jus dėl kalbos ugdymo?

Log: Tikrai retai ateina

21: Kaip manot, kodėl tėvai nenoriai ateina pas specialistus?

Log: Norėčiau tikėti, kad ateitų dažniau, bet daugelis tėvelių iš tikrųjų dirba ir negali ištrūkti iš darbo. Netikiu, kad tėvai yra abejingi savo vaikams. Mes irgi turime suprasti, kad darbdaviai nenoriai išleidžia juos iš darbo arba atskaičiuoja už tą dieną iš atlyginimo.

22:Kaip rekomenduojate tėvams ugdyti mokinius namuose, kad jų kalbiniai gebėjimai būtų geresni?

Log: Gerai būtų, kad kuo daugiau girdėtų lietuviškos kalbos. Pagrindė prašau, kad bent jau laidas lietuviškas ir filmukus jungtu per lietuviškus kanalus. Juk neprašysiu aš lenkų ar rusų tautybės tėvelių, kad jie dabar imtu ir pradētu kalbėti lietuviškai, na, nežinau, juokingai skambētu visa tai. Ir su savo netaisyklinga tartim dar blogiau padarytų.

23:Ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė (multikultūrinė) aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi tikrai turi, bet, kad susiformuoja anksčiau ar vėliau, tai faktas.

24:Kaip jūs manote, ar individualios mokinio savybės ir laiko tarpas, kada vaikas buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką, turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Taip, manau šios savybės turi didžiausią įtaką. Be abejo, kuo anksčiau vaikas girdės kalbą, tuo greičiau išmoks. O nuo individualių savybių irgi priklauso ar turės mažiau sunkumų ar daugiau. Juk vaikų gabumai skirtingi.

Septintas interviu protokolas {LOG7}

1.Kiek laiko dirbate logopede?

Baigusi bakalauro studijas įsidarbinau, tai dabar jau treči metai dirbu šioje bendrojo lavinimo mokykloje.

2.Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Ši darbovietė yra pirmoji, taigi taip pat treči metai dirbu su vaikais iš multikultūrinės aplinkos.

3.Su kokiais sutrikimais susiduriate dažniausiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Dažniausiai sutinkamas sutrikimas yra akustinė disgrafija, taip pat nemažai pasitaiko įvairaus pobūdžio disleksijos sutrikimų bei kalbos neišsivystymas.

4.Ar tie sutrikimai būdingi tik daugiakalbiam vaikam, ar pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?

Šie sutrikimai pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos. Mano manymu, tik kalbos neišsivystymas rečiau pastebimas vaikams iš vienakalbės aplinkos, nes šis sutrikimas būdingesnis daugiakalbiams mokiniams.

5.Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų dėl darbo organizavimo?

Kalbant apie visą mokyklos bendruomenę, su pradinių klasių mokytojais bendrauju daugiausiai, tačiau mes labiau kalbame apie mokiniams kylančius sunkumus kalbėjimo ir mokymosi srityse, apie pasiekimus pusmečių pabaigoje, o apie darbo organizavimą nėra tekę mokytojų konsultuoti, nes jie šiuo klausimu nėra kreipęsi į mane.

Galiu pateikti vieną atvejį, kurį atsimenu, kai pradinių klasių mokytoja paprašė paruošti 3kl. mokiniui lietuvių kalbos testą, pagal individualų mokinio kalbos supratimo ir mokymosi lygį, nes tos būtent klasės bendrojo ugdymo programos lygis jam tiesiog buvo per sunkus. Testą paruošiau, tačiau daugiau mokytojai konkrečios pagalbos ar rekomendacijų, kas liečia dėl jų darbo organizavimo neprašė.

6.Kokius metodus taikote dirbdama su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Kalbos turtinimui dažniausiai yra naudojamos kortelės su paveikslėliais, rodomas paveikslėlis klausama mokinio „kas čia?“ mokinys pasako savo gimtąją kalbą, tada aš pasakau valstybine kalba (lietuvių kalba), prašau, kad vaikas pakartotų, taip plečiamas vaiko žodynas. Klausomės įvairių vaizdajuosčių, kuriuose pateikiami paukščių, gyvūnų garsai. Mokinys girdi garsą ir turi įvardinti paukščio ar gyvūno pavadinimą, kas skleidžia vieną ar kitą atitinkamą garsą. Taip pat pasirinktomis temomis mokiniai piešia, o po to įvardija nupiešto piešinio (objekto) požymius ir savybes. Taikau įvairius muzikinius metodus, vaikai dainuoja ištardami įvairius garsus, pakartoja dainą ar eilėraštį, išmoksta atmintinai, atliepian judesiais. Taikau sensorinius metodus, mokiniai užsimerkia, paliečia daiktą ir jį įvardija, pasako kokia šio daikto paskirtis. Lanksto iš vielos raideles ir iš tos raidės pasako kuo daugiau sugalvotų žodžių ir t.t.

7.Ar darbo metodai su vaikais iš daugiakalbės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Kadangi dauguma mano ugdomų vaikų yra iš dvikalbės aplinkos, tai darbo metodai nesiskiria.

8.Ar susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų ką jūs sakote? O gal nesupranta atskirų žodžių?

Taip, esu susidūrusi. Priešmokyklinio ugdymo grupėje yra mokinys, kuris šių mokslo metų pradžioje visiškai nesuprato ką aš jam sakau. Artikuliacinio aparato mankštos metu, mokinys nesuprasdavo, ko aš jo prašau padaryti, nors aš jam ir konkrečiais liežuvio judesiais rodydavau.

Šiuo atveju mokinys nesuprasdavo visiškai lietuvių kalbos, o ne tik kad atskirų žodžių. Va dabar, praėjus jau daugiau nei pusmečiui, kai ugdymo procesas vyksta lietuvių kalba, mokinys jau supranta kai kuriuos pavienius lietuviškus žodžius, tačiau, jei lietuviškai paprašau atlikti vieną ar kitą užduotį jis ne visada supranta, tada išverčiu rusų kalba.

9.Ar vaikai drąsiai pasako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?

Vaikai patys nepasako, kad nesuprato, tik iš veido mimikos ar vaiko judesio suprantu, kad kažkas ne taip, nes mokinys sėdi ir žiūri įsmeigęs išsigandusias akis į mane. Abejodama ar tikrai mokinys nesuprato, paklausu jo suprantama kalba „Ar supratai ką pasakiau“ tik tada vaikas tyliai pasako „Ne...“. Tada stengiuosi iš naujo paaiškinti jo suprantama kalba □

10. Ar dėl to, kad nesupranta žodžių reikšmės, vaikai nejaučia psichologinio diskomforto?

Manau, kad jaučia. Tokie vaikai labai mažai bendrauja, jie atrodo uždaresni, nedrąsiai elgiasi užsiėmimų metu, lyg jaučiama baimė iš jų pusės.

11. Ar savo darbo praktikos metu, nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Pastebėjau, ir ne kartą. Vaikai užmiršta žodį lietuviškai ir tada tą žodį pavartoja jiems žinoma kalba.

12. Ar dažnai pasitaiko kalbos interferencija?

Gan dažnai. Ypač mokiniams, kurie šeimoje bendrauja ne lietuvių kalba. Tada jiems daug dažniau stringa lietuviški žodžiai ir dažniau vartojamame sakinyje pasitaiko įvairių kalbos žodžių kratinys.

13. Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienakalbių šeimų?

Grupinių pratybų metu dažniausiai vaikai būna iš multikultūrinės aplinkos. Vienoje ar keliose grupėse pasitaiko vienas ar keli vaikai iš vienakalbės šeimos, nes mokyklos didžiąją dalį sudaro mokiniai iš multikultūrinės aplinkos.

14. Kaip vaikai kalba tarpusavyje, savo gimtąja kalba ar valstybine?

Savo darbo praktikos metu pastebėjau, kad vaikai tarpusavyje dažniau kalba savo gimtąja kalba.

15. Kokiu būdu/ metodais jūs įtraukiate vaikus iš multikultūrinės aplinkos į lietuviškąją aplinką?

Dalyvaujame ekskursijose po įžymias Lietuvos vietas, mokomės nusipelnusių Lietuvos poetų eilėraščių, pildome kalendorių, kuriame žymime svarbiausius Lietuvos įvykius, datas, kuriame žurnalus, plakatus tam tikra tema (pvz.: Lietuviškos šventės, bei joms būdingos tradicijos). Sukurę vaizdinę medžiagą ją pristatome. Užsiėmimų metu rodu Lietuviškoms šventėms būdingus simbolius, mokiniai juos gali realiai matyti, paliesti, taip jiems lengviau sekasi įsiminti.

16. Ar tėvai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?

Labai maža dalis tėvų dalyvauja savo vaikų lietuviškumo ugdyme. Dauguma tėvų su vaikais namuose bendrauja savo gimtąja kalba, nesistengdami praturtinti savo lietuvišką kalbą. Tėvai tik retkarčiais ateina pasiteirauti, kaip jų vaikui sekasi mokykloje. O klasės tėvų susirinkimų metu dalyvauja taip pat gana maža dalis. Mokykloje organizuojamuose renginiuose, mugėse, įvairiose šventėse pamatyti galima vos kelis tėvelius. Organizuojamos valandėlės tėvams kartu su mokiniais, kurių metu pasakojama apie lietuviškas tradicijas, tikėjimą, tačiau tėvus sunku atvilioti į mokyklą tokiais būdais.

17. Ar tėvai patys ateina konsultuotis pas jus dėl kalbos ugdymo?

Retai. Per tris darbo metus vos keli tėvai atėjo. Norėdama, kad ir tėvai ištrauktų į jų vaikų kalbos ugdymą gaminiu lankstinukus, kuriuose pateikta informacija, kaip lengviau įveikti vienokį ar kitokį kalbos sutrikimą. Skatinu tėvus padėti vaikams taisyklingai atlikti artikuliacinio aparato mankštos judesius namuose, kad su lankstinukų pagalba skirtų daugiau dėmesio netaisyklingai vaikų kalbai.

18. Ar jus rengiate rekomendacijas tėvams mokytojams dėl darbo su mokiniais iš multikultūrinės aplinkos.

Kaip ir minėjau ankstesniame klausime, kad tėvams rengiu lankstinukus, kuriuose pateikiamos rekomendacijos apie kalbos ugdymą. Mokytojams taip pat kiekvienais metais išdalinu patobulintus vokelius, kuriuose pateikiamos informacija ir rekomendacijos apie vaikų kalbos ugdymą. Organizuoju trumpas paskaitėles, diskusijas, kuriose su mokytojais aptariame iškilusius sunkumus, susijusius su vaikų kalba ugdymo procese.

19. Kaip rekomenduojate tėvams ugdyti mokinius namuose, kad jų kalbiniai gebėjimai būtų geresni?

Dominuojanti kalba namuose turi būti lietuvių kalba, o norint ją stiprinti tiesiog tik pasitelkti gimtąja kalba. Lavinti vaikų girdimąjį suvokimą rašant diktantus, analizuojant žodžius gramatiškai. Aiškinantis klaidą, stengiantis konkrečiuose atvejuose pritaikyti lietuvių kalbos taisykles.

20. Ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė (multikultūrinė) aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Taip turi, nes mokiniai nuolat bendrauja ne viena pagrindine kalba, o keliomis ir tai sudaro nepalankias sąlygas kalbinių gebėjimų formavimuisi ateityje. Vaikai nuolat girdi kelių kalbų mišinį, jie neatsirenka vienos ir kitos kalbos būdingas tarties savybes ir taip formuojasi netaisyklingas tarimas ir girdimasis suvokimas, jiems sunkiau yra pritaikyti vieno ar kito žodžių tarimo įgūdžius kalbant, o vėliau ir rašant.

21. Kaip jūs manote ar skirtingų tipų vaikai (pvz. vieni mėgsta dirbti individualiai, kitiems patinka grupinis darbas, tretieji nemėgsta atsakinėti žodžiu, atpasakoti, ketvirtieji ir t.t.) turi būti ugdomi vienodai ar jiems turi būti parenkami metodai pagal jų sugebėjimus?

Aš manau, kad jeigu yra dirbama su vaikų pogrupiu ar grupe, tai ugdantysis pedagogas turi pagal tos grupės specifinius bruožus, kokiais metodais dauguma pogrupio ar grupės vaikų lengviausiai įsisavina pateikiamą medžiagą, tokius metodus ir reikia naudoti, nes norint pritaikyti atitinkamą metodą kiekvienam vaikui pagal jo tipą pratybų metu išsikeltus uždavinius sunku įgyvendinti.

O kalbant apie individualius užsiėmimus, tai manau, kad kiekvienam vaikui turi būti parenkami metodai pagal jo sugebėjimus, nes vaikui lengviau atlikti pateikiamą užduotį, įsisavinti reikiamą informaciją ir greičiau pasiekti norimą rezultatą.

22. Kaip jūs manote, ar individualios mokinio savybės ir laiko tarpas, kada vaikas buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką, turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Taip turi įtakos. Manau, kad kuo anksčiau vaikas yra įtraukiamas į multikultūrinę aplinką, tuo jo kalbiniai gebėjimai formuojasi prasčiau, nes jaunesnio vaiko kalba ir taip nėra visiškai taisyklingai susiformavusi, o jei jis dar įtraukiamas į daugiakalbę aplinką, tai jo kalbinių gebėjimų formavimasis suprastėja (kalbos gramatinis taisyklingumas, linksniai, laikai pradeda plaktis tarpusavyje, nes kiekvienoje kalboje jie skiriasi). O individualios vaiko savybės, mano manymu, turi didžiausią įtaką kalbinių gebėjimų formavimuisi, nes nuo vaiko intelektualinių savybių, socialinių įgūdžių ir t.t. priklauso tolimesnis kalbinių gebėjimų vystymasis.

Aštuntas interviu protokolas {LOG8}

1: Laba diena.

Log: Sveiki.

2: Ačiū, kad sutikote dalyvauti tyrime. Mano tyrimo tema Multikultūrinės aplinkos poveikis pradinių klasių mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi. Norėčiau užduoti jums keletą klausimų ta tema. Tai kiek laiko dirbate jau logopede?

Log: Mokykloje dirbu pirmus metus, prieš tai metus dirbau darželyje.

3: Ar senai dirbate su vaikais būtent iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Na, kaip čia pasakius. Kadangi tik šiais metais pradėjau dirbti mokykloje, tai patirties neturiu labai daug. Bet su multikultūrine aplinka tenka nuolat susidurti gyvenant šiame mieste. Darželyje taip pat turėjau vaikų iš dvikalbės šeimos.

4: Su kokiais sutrikimais susiduriate dažniausiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Pirmiausia ausis rėžia labai skurdus žodynas, netikslūs žodžiai, žargonas. Iš to seka disleksija, bei disgrafija. Manau, kad multikultūrinė aplinka gali lemti kalbos raidos sulėtėjimą jau nuo vaikystės.

5:Aha, supratau, ar tie, ar tuos sutrikimus, kuriuos išvardinate, ar tie sutrikimai dažniausiai būdingi vaikams iš daugiakalbės, multikultūrinės aplinkos ar pasitaiko ir vaikams iš vienakalbės aplinkos, kaip jūs pastebėjot?

Log: Manau, kad vis tik labiau būdinga vaikams iš multikultūrinės aplinkos.

6: O ar pradinių klasių mokytojai, kadangi mano tyrimo tikslas išsiaiškinti pradinių klasių mokinių kalbinius gebėjimus, tai ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus galbūt rekomendacijų arba darbo metodų, kaip jie galėtų efektyviau dirbti su vaikais būtent iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Na, į mane konkrečiai dėl darbo metodų, kol kas, nesikreipė. Dažniausiai aptariame skaitymo, rašymo sunkumus, deriname užduotis.

7: O kokius jūs metodus savo darbe taikote dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos? Gal būt ne metodus, o tiesiog kaip jūs dirbate su vaikais?

Log: Stengiuosi, kad vaikai tiesiog norėtų išmokti lietuvių kalbą. Mano nuomone, šie vaikai tarsi neturi gimtosios kalbos. Mama šneka vienaip, tėtis kitaip, bendravimui tarpusavyje gali būti vartojama trečia kalba, tai iš ko vaikui belieka mokytis? Jei jau pasirinko gyventi Lietuvoje, turi mokytis valstybinės kalbos.

8: O ar darbo metodai su vaikais iš multikultūrinės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Log: Taip, skiriasi. Vaikas iš multikultūrinės aplinkos pirmiausia turi suprasti ką jam sakai, o tik po to gali vykdyti nurodymus.

9:Aha, supratau. Dar toks klausimas, ar jūs savo darbo praktikoje susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų, ką jūs sakote? O gal tiesiog nesupranta atskirų žodžių, gal būt supranta frazę, bet atskirų žodžių nesupranta?

Log: Na taip, buvo (juokiasi). Vienam vaikui net įtarinėjau kalbos neišsivystymą, o jis pasirodė iš dvikalbės šeimos.

10: O ar vaikai drąsiai pasisako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?

Log: Aš stengiuosi sudaryti draugišką atmosferą pratybų metu. Skatinu vaikus drąsiai kalbėti, nesigėdyti savo nežinojimo ar nemokėjimo, juk viską galima išmokti. Jei nežino kažko lietuviškai, sako ta kalba, kurią žino. Taip verčiam žodžius ir mokomės kalbų drauge.

11: Ar savo darbo praktikos metu nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log: Taip. Ir tas kalbų painiojimas trukdo sklandžiai reikšti mintis.

12: O jūs bandote su tuo kažkaip „kovoti“, kad išvengtumėte šito ar tiesiog pataisote, pasakot kaip turi būti?

Log: Kartais pataisau, bet negali gi vaiko pertraukinėti kiekvienam sakinyje. Plečiantis žodynui ši problema po truputėlį mažėja.

13: o kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos, ar iš vienakalbių šeimų. Ar jūs, tiesiog, na, nėra taip, kad skirstytume, kad pavyzdžiui būtų vien iš multikultūrinės aplinkos ar vien iš vienakalbės?

Log: Vaikai iš daugiakalbių šeimų tarpusavyje dažniausiai kalba savo kalba, todėl stengiuosi, kad pratybų metu jie būtų priversti girdėti ir kalbėti tik lietuvių kalba.

14: Tai būna ir šitų ir šitų vaikų?

Log: Taip, vaikai mokosi vieni iš kitų.

15: Aišku, o, koku būdu, kokiais metodais jūs įtraukiate vaiką į lietuviškąją aplinką iš multikultūrinės aplinkos, jeigu taip galima būtų išsireikšti?

Log: Na, jei jis jau pateko į lietuvių mokyklą tai nori nenori turi taikytis, t.y. stengtis suprasti kalbą, mokytis, skaityti, rašyti. O tai tikrai nelengva.

16: Aha, ir prie to, matyt prisideda ir kiti mokytojai, pradinių klasių mokytojai.

Log: Taip, mokytojo požiūris į šią problemą labai svarbus. Tik nuoširdus vaiko, mokytojo ir logopedo bendradarbiavimas gali padėti įveikti sunkumus.

17: Vaikui teikiama tuomet efektyvesnė pagalba. Jūs mokykloje labai gražiai įtraukiate vaikus į tą aplinką, bet ar tėveliai dalyvauja tame būtent įtraukime, vat kaip, na kaip čia pasakyti, ar lietuviškumo ugdyme ar domisi ir ar dalyvauja?

Log: Tėvai daro didžiausią įtaką savo vaikų kalbai. Tai jie vaikams didžiausias autoritetas, iš jų vaikai perima visas tradicijas, kalbą taip pat. Pastebėjau, kad jei tėvai domisi vaiko kalba, problema buna mažesnė, vaikas imlesnis mokymui. O jei tėvams nėra kada, tai ir vaikui vis vien, kaip kalba taip ir gerai.

18: Taip, bet galbūt jie ateina konsultuotis dėl jų vaikų kalbos ugdymo, ar kitaip būna?

Log: Taip, kai kurie ateina pas mane, kai kurie konsultuojasi su mokytoja. O kai kas ateina tik į tėvų susirinkimus. Bendravimas vyksta. Stengiuosi būti pasiekiamas, tėvai žino mano el. pašta, telefoną.

19: Aha, na ir kokius būdus, kaip jūs rekomenduojate tėveliams, kad ir per auklėtojus, bet ką jūs perduodat, kaip tėveliams reikėtų dirbti su tais vaikais namuose?

Log: Pagal galimybes. Jei nors vienas iš tėvų lietuvis, tai patariu kalbėti su vaiku tik lietuviškai, skaityti knygas, žiūrėti lietuviškai igarsintus filmukus, prašyti vaiko pasakoti ką veikė, ką perskaitė, žaisti kalbinius žaidimus, prašyti pavadinti įvairius daiktus. Svarbu kuo daugiau girdėti taisyklingą lietuvių kalbą ir kalbėti, pavyzdžiui susirasti lietuviškai kalbantį draugą.

20: o kaip jūs manote, ar skirtingų tipų vaikai turi būti ugdomi vienodai? Ar jiems turi būti parenkami metodai pagal jų sugebėjimus? Skirtingus tipus aš turiu omeny, kad, galbūt vieni mėgsta dirbti individualiai, kiti namuose, treči grupėse, klasėse. Vat kaip jūs į tai žiūrite?

Log: Taip, metodai turėtų atitikti vaiko gebėjimus ir poreikius, kai užsiėmimas individualus. O jei pogruginis, visiems reikia truputiuką prisitaikyti.

21 O ar vaiko individualios savybės ir laikas, laiko tarpas kada jis buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką ar turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Taip, turi nemažą poveikį. Ypač jei kalbos buvo sumaišytos nuo kūdikystės ir vaikas neturėjo kada įsisavinti vienos kalbos.

22: tai pabaigai, tiesiog ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė multikultūrinė aplinka turi vistiek poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi, o gal jums atrodo kitaip, gal būt jokio skirtumo iš kokios kalbinės aplinkos vaikas ateina?

Log: Tas daugiakalbės multikultūrinės aplinkos poveikis tikrai akivaizdus. Žinoma, jei vaikas gabus kalboms ir tėvai protingai tai skatino problemos nebus, jis puikiausiai kalbės trimis kalbomis ir mokysis ketvirtos. Bet, jei tėvai laiku neįvertino kalbos supratimo bei kalbėjimo svarbos, tai vaikui tenka gerokai pavargti ir, žinoma, logopedui.

Devintas interviu protokolas {LOG 9}

Kiek laiko dirbate logopede?

Log: Logopede dirbu jau ketvirtus metus.

3: Ar senai dirbate su vaikais būtent iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Savo darbą pradėjau kaip tik tokioj aplinkoj, taigi jau keturis metus dirbau su tokiais vaikais.

4: Su kokiais sutrikimais susiduriate dažniausiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Dažniausiai tai būna rišliosios kalbos neišsivystymas, ilgųjų, trumpųjų balsių, nosinių rašyba. Visa tai tiesiog skurdus žodynas ir tai lemia tuos sutrikimus. Taip pat pastebiu, kad vaikai dažnai naudoja bendratį.

5: Aha, supratau, ar tie, ar tuos sutrikimus, kuriuos išvardinote, ar tie sutrikimai dažniausiai būdingi vaikams iš daugiakalbės, multikultūrinės aplinkos ar pasitaiko ir vaikams iš vienakalbės aplinkos, kaip jūs pastebėjot?

Log: Hmm, aš esu tikra, aš manau, kad dažniausiai tai pasitaiko iš daugiakultūrinės aplinkos vaikams, bet, žinoma, tai ne išimtis ir tokių problemų turi ir vaikai iš vienakalbių šeimų.

6: O ar pradinių klasių mokytojai, kadangi mano tyrimo tikslas išsiaiškinti pradinių klasių mokinių kalbinius gebėjimus, tai ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus galbūt

rekomendacijų arba darbo metodų, kaip jie galėtų efektyviau dirbti su vaikais būtent iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Gaila, bet nedažnai kreipiasi, nebent jau susiduria su labai didele problema. Dažniausiai jos pačios bando spręsti tokius klausymus.

7: O kaip jūs manot, gal nepasitiki jumis, kad jaunas specialistas, ar... Na, kodėl nesikreipia, ar jiems atrodo, kad patys gerai išsiaiškins?

Log: Manau, kad jie, visų pirma, kad prieš tai nebuvo specialisto ir jos pačios, mokytojos pačios priprato tokias problemas spręsti ir labai džiaugiasi kai padedu, bet nedrąsiai prieina paprašyti pagalbos.

8: O kokius jūs metodus savo darbe taikote dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos? Gal būt ne metodus, o tiesiog kaip jūs dirbate su vaikais?

Log: Mh, kaip ir sakiau, kad visos problemos kyla iš to, kad vaikai turi skurdų žodyną, tad labai daug stengiuosi atkreipti dėmesį į žodyno plėtimą ir turtinimą ir tai yra svarbiausias punktas į kurį aš atkreipiu dėmesį.

9: O ar darbo metodai su vaikais iš multikultūrinės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?

Log: Dažniausiai, stengiuosi, dažniausiai skiriasi, turiu, kaip ir sakiau, labai daug dėmesio skiriu žodyno turtinimui, bet dėl to, kad pamoka trunka tik keturiasdešimt penkias minutes, tai nėra laiko, tiek laiko, kad teikti individualias užduotis ir dėl to tie metodai būna pritaikyti ir vieniems ir kitiems. Kad tiktu ir vieniems ir kitiems.

10: Aha, supratau. Dar toks klausymas, ar jūs savo darbo praktikoje susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų, ką jūs sakote? O gal tiesiog nesupranta atskirų žodžių, gal būt supranta frazę, bet atskirų žodžių nesupranta?

Log: Dažniausiai taip ir būna, kad vaikai nesupranta kai kurių žodžių, kai kurių frazių, bet, žinoma, pasitaiko ir tokie vaikai, kurie visiškai nesupranta valstybinės kalbos, nes namuose kalba savo gimtąja kalba, o čia jau, čia jau turi problemų dėl to.

11: O ar vaikai drąsiai pasisako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?

Log: Taigi, vyresni truputį gėdinasi, bet pasako vistiek, individualiai priena pasako, o jau mažesni vaikai tai jie nesigėdina šito ir pasako tiesiai šviesiai, kad nesuprato ir prašo kažkaip paaiškinti kitaip jiems.

12: Tai dėl to, kad nesupranta, jie tokio psichologinio diskomforto nejaučia?

Log: Ne, mažesni nejaučia.

13: Vyresniems tiktai?

Log: Taip.

14:Ar savo darbo praktikos metu nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?

Log: Tai labai dažnas reiškinys, nes kartais kas antras žodis yra ne valst., ne lietuvių kalbos, taip, tai labai pastebima.

15: O jūs bandote su tuo kažkaip „kovoti“, kad išvengtumėte šito ar tiesiog pataisote, pasakot kaip turi būti?

Log: Dažniausiai pataisau ir pasakau kaip turi būti, bandau kažkaip, kad vaikas susietu tą žodį su savo gimtosios kalbos žodžiu, jeigu, žinoma, moku tą kalbą. Bet po kelių kartų jiems užtenka, jie atsimena šitą žodį.

16: o kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos, ar iš vienakalbių šeimų. Ar jūs, tiesiog, na, nėra taip, kad skirstytume, kad pavyzdžiui būtų vien iš multikultūrinės aplinkos ar vien iš vienakalbės?

Log: Mmm, tikrai neskiirstau į tokias grupes vaikų, nes manau, kad dirbdami kartu jie daugiau mokosi, bendrauja, bando bendrauti valstybine kalba.

17: Tai būna ir šitų ir šitų vaikų?

Log: Taip, bet norėčiau dar pabrėžti, kad iš multikultūrinės aplinkos tose grupėse būna daugiau vaikų. Nes jie turi daugiau problemų.

18: O kaip jie kalba tarpusavyje, tie vaikai, ar gimtąja kalba, ar valstybine?

Log: taigi, vaikai iš dvikalbės aplinkos arba iš daugiakalbės aplinkos jie tarpusavyje, žinoma, kalba savo gimtąja kalba, tačiau, jeigu sėdi vaikas, kuris visą laiką bendrauja valstybine kalba, tai vaikai stengiasi irgi ta kalba bendrauti.

19: tai ir galima būtų sakyti, kad jie taip ir išmoksta.

Log: Taip, taip. Taip jie vienas iš kito ir išmoksta daugiau. Tai padeda jiems labai.

20: Aišku, o, kokių būdu, kokiais metodais jūs įtraukiate vaiką į lietuviškąją aplinką iš multikultūrinės aplinkos, jeigu taip galima būtų išsireikšti?

Log: Taigi, vienas iš mano eksperimentų buvo paskirstyti grupes taip, kad vaikai dirbtų poromis: vienas vaikas iš daugiakultūrės, daugiakalbės aplinkos ir vienas vaikas iš vienakalbės aplinkos. Tai buvo darbas grupėmis. Va toks jų bendravimas tarpusavyje, aš manau, labai didelį plusą duoda. Dar mes stengiamės tokius vaikus įtraukti į įvairiausių vaidinimus, švenčių minėjimus, buvo toks pasiūlymas, kad vaikai papasakotų apie savo papročius lietuvių kalba. Visa tai priartina juos, taip jie plečia, turtina savo žodyną.

21: Aha, ir prie to, matyt prisideda ir kiti mokytojai, pradinių klasių mokytojai.

Log: Žinoma, tai svarbu, įtraukti ir juos.

22: Vaikui teikiama tuomet efektyvesnė pagalba. Jūs mokykloje labai gražiai įtraukiate vaikus į tą aplinką, bet ar tėveliai dalyvauja tame būtent įtraukime, vat kaip, na kaip čia pasakyti, ar lietuviškumo ugdyme ar domisi ir ar dalyvauja?

Log: Mhh, dažniausiai tai juos reikia „priversti“ Aš: pačius įtraukti. Log: Taip, pačius įtraukti. Na, žinoma, yra tėvų, kurie domisi tuo, jiems svarbu, jie rūpinasi, bet dažniausiai tėvai yra pasyvūs.

23: Taip, bet galbūt jie ateina konsultuotis dėl jų vaikų kalbos ugdymo, ar kitaip būna?

Log: dažniausiai jie eina pas klasės auklėtojus konsultuotis, o jau klasės auklėtojai ateina pas mane. Taigi, ta informacija perduodama.

24: Aha, na ir kokius būdus, kaip jūs rekomenduojate tėveliams, kad ir per auklėtojus, bet ką jūs perduodat, kaip tėveliams reikėtų dirbti su tais vaikais namuose?

Log: Taigi, dažniausiai aš rekomenduoju taip, jeigu, pavyzdžiui, vienas iš tėvų kalba valstybine kalba tai būtinai su vaiku namuose turi taip kalbėti ir skaityti jam pasakas. Visokiariopai ugdyti kalbėdamas su juo. Tačiau, jeigu, pavyzdžiai, tėvai kalba ne valtybine kalba su vaiku šeimoje, tai dažniausiai patariu žiūrėti lietuvišką televiziją, eiti į lietuvišką kiną, žiūrėti lietuviškus filmukus, bendrauti su bendraamžiais lietuvių kalba. Tai čia tokie būtų svarbiausi punktai, kuriuos dažniausiai aš rekomenduoju.

25: o kaip jūs manote, ar skirtingų tipų vaikai turi būti ugdimi vienodai? Ar jiems turi būti parenkami metodai pagal jų sugebėjimus? Skirtingus tipus aš turiu omeny, kad, galbūt vieni mėgsta dirbti individualiai, kiti namuose, tretį grupėse, klasėse. Vat kaip jūs į tai žiūrite?

Log: Aš labai norėčiau ir stengiuosi atsižvelgti į tai, kad vaikai vienas nori dirbti individualiai, kitas nori grupėje, tačiau dėl laiko trūkumo dažniausiai taip neišėina, dažniausiai tas, kuris nori dirbti individualiai, vis ties dirba grupėje. Bet jeigu yra tik tokia galimybė, tai tikrai parenku užduotis ir darbą taip, kad vaikas būtų patenkintas ir tie rezultatai tada būna geresni.

26: O ar vaiko individualios savybės ir laikas, laiko tarpas kada jis buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką ar turi poveikį kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Log: Manychiau, kad taip, turi didelę įtaką, nes kuo anksčiau vaikas yra įtraukiamas į tokią aplinką tuo greičiau jis išmoksta kalbos ir mokykloje neturi tokių problemų, nes kai jau ateina koks ketvirtokas ar vyresnis vaikas, nes tėvai nusprendžią pakeisti mokyklą (kalbą), žinoma, iš karto pastebimos problemos.

27: tai pabaigai, tiesiog ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė multikultūrinė aplinka turi vistik poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi, o gal jums atrodo kitaip, gal būt jokio skirtumo iš kokios kalbinės aplinkos vaikas ateina?

Log: Aš esu tikra ir manau, kad turi didelį poveikį, nes viena yra kalbėti visą laiką namuose viena kalba, mokykloje kita kalba. O tai iš karto jaučiasi ir matosi tos problemos, kalbos problemos su kuriomis susiduriame mokykloje kiekvieną dieną.

Dešimtas interviu protokolas {Log 10}

1: Koks jūsų logopedinio darbo stažas?

Log: Logopede dirbu penktus metus.

2:Kokia jūsų patirtis dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Kiekvienais metais pasitaiko vaikų iš multikultūrinės aplinkos. Tiesiog gyvenu ir dirbu tokioje aplinkoje, kur daugiakultūriškumas yra normalus reiškinys.

3:Su kokiais sutrikimais, sunkumais dažniausiai susiduria vaikai iš multikultūrinės aplinkos?

Log: Pagrindinius sunkumus, su kuriais dažniausiai susiduria vaikai tai netaisyklingas kirčiavimas, ilgųjų ir trumpųjų balsių rašyba. Jie tiesiog neskiria (pavyzdžiui sako ne mitas, o mytas, ne savo ,o sAvo ir panašiai). Taip pat veiksmažodžių rašyboje dažnai painioja –e ir –ia. Įvairių svetimybų vartojimas. Tiesiog dažnai būna neišlavėjusi, neišplėtota kalba.

4: Kaip manote, kodėl taip atsitinka, kad vaikai turi tiek daug sunkumų?

Log: Šiems vaikams lietuvių kalba yra ne gimtoji kalba, todėl jų artimiausioje aplinkoje dažniausiai kalbama lenkų arba rusų kalbomis. Todėl, manau, natūralu, kad vaikai daro klaidas pradinėse klasėse.

6:Ar tos klaidos ir sunkumai dingsta su laiku?

Log: Žinoma, labai daug kas priklauso nuo vaiko sugebėjimų, nuo to kiek jis įdeda pastangų. Jeigu vaikas per vasarą skaito lietuviškas knygas, atlieka papildomas užduotis, tai grįžus po atostogų jaučiama žymi pažanga. Arba priešingai, jeigu vaikas visiškai neskaito, tai visi kalbiniai įgūdžiai būna suprastėję.

7: O kokių vaikų pas jus ateina daugiau: iš daugiakalbės ar vienakalbės aplinkos?

Log: Iš daugiakalbės aplinkos pasitaiko daugiau vaikų. Šiaip tai mūsų mokykloje jų yra ir taip daugiau nei vaikų iš vienakalbių šeimų. Bet nesakau, kad nėra vaikų ir iš vienakalbės aplinkos jų yra tiesiog mažiau.

8: Ar skiriasi darbo metodai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos nuo metodų, kuriuos taikote dirbant su vienakalbiais vaikais.

Log: Jeigu mes kalbėsime apie pradinių klasių mokinius, tai metodai tikrai skiriasi, o vyresnėse klasėse (tai yra penktoje, šeštoje), kai vaikų iš multikultūrinės aplinkos kalbiniai gebėjimai būna tikrai pažengę, jie jau gerai supranta kalbą, ja kalba su klasės draugais tai darbas su jais panašus.

9: Minėjote, kad kol vaikas pradinėje klasėje, tai darbo metodai skiriasi. Gal galėtumėte plačiau pakomentuoti kuom būtent skiriasi?

Log: Į mokyklą vaikas iš multikultūrinės aplinkos ateina prastai mokėdamas lietuvių kalbą, o pasitaiko ir tokių atvejų, kad visiškai nekalba lietuviškai. Todėl prioritetai teikiami kalbos žodyno plėtimui, turtinimui. Kol kas mes net nekalbam apie taisyklingą rašybą arba skaitymą, ką jau sakykime galėtume daryti su vaikais iš vienakalbės aplinkos. Lygiagrečiai tie vaikai turi ir tarties problemų (ypač priešmokyklinio ugdymo grupėje).

10: Jūs vis sakote „mes dirbame“. Kas be jūsų dar prisideda prie kalbos ugdymo mokykloje?

Log: Be abejo, kalbos ugdymas yra ne vieno specialisto darbas. Ir kuo anksčiau tai supras mokytojai, auklėtojai, tuo sėkmingesnis bus ugdymo procesas. Mūsų mokykloje aš sakydama „mes“ turiu omeny save ir pradinių klasių mokytojus. Iš tikrųjų bendradarbiavimas yra labai tamprus. Negaliu pasakyti, kad tik mokytojos ateina konsultuotis, tikrai ne. Mes tariamės, diskutuojame, bandome įvairius būdus kaip galėtume padėti konkrečiam vaikui. Deriname, ką efektyviau atlikti pratybų metu, o ką mokytoja galės ugdyti pamokoje. Tai tiesiog nenutrūkstama grandinė.

11: Ar toks bendradarbiavimas buvo nuo pat pradžių?

Log: Ne, apskritai aš esu pirmoji logopedė dirbanti šioje mokykloje, nes ilgą laiką nebuvo specialisto. Todėl nelabai kas ir žinojo, ką tas logopedas turi daryti. Tas bendradarbiavimas kiekvienais metais vis tobulėjo ir dabar turime tikrai darnią komandą.

12: Tikrai jūsų pateiktas bendradarbiavimo modelis yra pagirtinas ir belieka pasidžiaugti, kad tokį turite. Jeigu kalbėtume apie tėvų bendradarbiavimą, ar turite irgi tokį puikų pavyzdį?

Log: Toli gražu. Su tėveliais manau kiekvienoje mokykloje yra savo istorija. Bet ką mes galime reikalauti, jeigu mes gyvename tokiomis sudėtingomis sąlygomis. Tėveliai dirba nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro ir į mokyklą jie prie geriausių norų negali ateiti. Tai, kai jau būna koks nors renginys ir tėveliai atsiprašydami iš darbo atleikia minutėlei, tai pradinių klasių mokytojai žino kuriuos tėvelius reikėtų pas mane atvesti, tuos ir atveda. Aš suprantu tėvelius, todėl ir nespaudžiu. Žinoma, visiškai kitas reikalas, kai tėveliai nedirba ir, tiesiog, nesidomi vaiko pasiekimais. Tai aš vertinu neigiamai.

13: O kokių tėvelių daugiau: ar tų kurie dirba ir neturi laiko, ar tų, kurie tiesiog nesidomi?

Log: Sakykim, kad yra ir tų ir tų.

14: O pratybų metu kokių vaikų būna daugiau: iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienakalbės aplinkos?

Log: Daugia būna iš multikultūrinės aplinkos.

15: O kokia kalba jie kalbasi tarpusavyje: gimtąja ar valstybine?

Log: Pirmoje klasėje, kai vaikai dar nelabai moka kalbėti lietuviškai, tai jie kalbasi tarpusavyje savo gimtąja kalba. Kadangi man nesvetimos ir lenkų ir rusų kalbos, tai aš jiems išverčiu kaip reikia pasakyti lietuviškai ir prašau pakartoti. Žinokit, kaip keistai beskambėtų, bet šie vaikai

atėję į mokyklą, kad ir visiškai lietuviškai nekalbėdami, jau pirmais mokslo metais tikrai pradeda šnekėti. O trečioje ir ketvirtoje klasėse nepasakytum, kad tas vaikas tik prieš keletą metų pradėjo šnekėti lietuviškai. Ir ką mes dar su mokytojoms pastebėjome, kad vaikai, kurie praleidžia daugiau laiko mokykloje (būna pailgintoje grupėje) ir auga mažai bendraujančiose, asocialiose šeimose, greičiau išmoksta šnekėti lietuviškai.

16: Kaip manote, dėl ko taip yra?

Log: Na, nedaug bendrauja savo gimtąja kalba namie, todėl labai gerai įsitvirtina lietuvių kalbos įgūdžiai. Jie praktiškai visą dieną praleidžia mokykloje. Gauna nemokamą maitinimą, jie net ir neskuba namo. Mokykloje jie turi draugų, su kuriais irgi bendrauja lietuviškai. Pailgintos grupės mokytojos padeda atlikti namų darbus, paskaito jiems pasakų. Taip pat lanko būrelius, kuriuose formuojasi jau kitokie kalbiniai įgūdžiai, išmoksta kitokių žodžių, susitinka su vyresniais vaikais. Prie kalbinių įgūdžių jiems prisideda ir socialiniai, kurių jie taip pat negauna namie.

17: Ar visi vaikai turi tokią galimybę pasilikti pailgintos dienos grupėje?

Log: Kadangi mūsų mokykloje ši grupė yra nemokama, tai visi norintys vaikai gali pasilikti, bet ne visi nori. Kai kurie gyvena arti mokyklos, todėl skuba namo. Praktiškai, pasilieka tie, kurie laukia autobuso ir kurių tėveliai yra parašę prašymus, kad norėtų, jog jų vaikas lankytų.

18: Ar jūsų mokiniams yra būdinga kalbos interferencija?

Log: Taip, ypač kai jau pramoksta lietuvių kalbos. Šnekėdami užsimiršta ir įterpia vieną kitą kitos kalbos žodį.

19: O ar būna taip, kad vaikas nesuprastų ką jūs sakote?

Log: Žinokit, visko čia pas mus būna. Pirmoje klasėje, jeigu ateina prieš tai nelankęs ugdymo įstaigos, tai tikrai jaučiasi ir dėl bendravimo įgūdžių stokos ir dėl lietuvių kalbos nežinojimo. Dažnai būna, kad nesupranta.

20: Ką tuomet darote?

Log: bandau visom kalbom kalbėti, kad susikalbėti su vaiku. O ką čia daugiau padarysi.

21: O jeigu vaikas nesupranta ar drąsiai pasako tai.

Log: Priklausomai nuo vaiko savybių, jeigu drąsesnis, tai paklausia, o jeigu daugiau uždaras, plus vaikui stresas, kad čia nauji žmonės, vaikai, kurių nepažįsta, gal ir gėda, kad nesupranta. Tai toks vaikas gali tylėti kiek tik jam norisi.

22: Tai ką jūs darote tuomet?

Log: Šiaip visus sudėtingesnius žodžius paaiškinu ir jų gimtąja kalba ir lietuviškai. Kartojam, tariam, bandom susieti su koku nors daiktu arba veiksmu.

23: Kaip manot, ar nepadaro tėveliai vaikams iš multikultūrinės aplinkos „meškos“ paslaugą savo vaikus leisdami į lietuvišką mokyklą?

Log: Na, sakyčiau atsakymas turėtų priklausyti nuo tėvelių. Su tais vaikais, kurie lankė darželius lietuvių kalba tai be abejonės gerai, kad tėveliai leido į valstybinę mokyklą, galvoja apie ateitį. O jau su tais, kurie ateina kaip aš sakau „iš namų“, nelankę jokių užsiėmimų ir tėveliai neturi tinkamų įgūdžių, kad užsiimtų ir padėtų vaikams, tuomet sakyčiau, kad jiems reikėtų lankyti mokyklą gimtąja kalba ir tik palaipsniui mokytis lietuvių kalbos.

24: Ar tėveliams rengiate rekomendacijas kaip ugdyti vaikų kalbą namuose?

Log: Taip rekomendacijas rengiu, tačiau ne visiems tėveliams jos tinka. Kai kurie skaityti nemoka lietuviškai, tai neversiu jų suaugusio žmogaus mokytis iš naujo kalbos, be to su netaisyklinga tartim gali padaryti dar daugiau žalos. Na, siūlau žiūrėti lietuviškas televizijos laidas, klausytis muziką lietuvišką.

25:Kaip manote, ar multikultūrinė aplinka turi poveikį pradinių klasių mokinių lietuvių kalbos gebėjimų formavimuisi?

Log: Manau, kad turi. Bet kokios kalbos įsiterpimas daro savo poveikį. O kai augi ir girdi įvairias kalbas, labai sunku susivokti kokią kalbą taikyti kokių metu. Dėl to atsiranda interferencija, o kartais ir pusiauikalbystė, kai vaikas nei viena kalba negali kokybiškai reikšti mintis.

26:Kaip manote, nuo kelių metų reikėtų įvedinėti naują kalbą, kad kalbos formavimuisi padaryti kuo mažiau žalos.

Log: Manau, kai vaikas jau atskiria savo gimtąją kalbą. Tai turėtų būti kokių 3-4 metų vaikas.

Pirmas interviu protokolas su šeima {M2}

1:Kokia jūsų tautybė?

Mama: Aš lenkė ir mano vyras lenkas.

2: Kokia kalba bendraujate su vyru?

Mama: Mes su vyru išsiskyre, tai dabar visai nebendraujam, o anksčiau bendravom lenkiškai.

3: O su vaikais kokia kalba bendraujate?

Mama: Su vaikais bendrauju lenkiškai. Kažkaip, nuo mažens pripratau kalbėti savo gimtąja kalba ir vaikai pripratę, tai automatiškai taip ir kalbame.

4: Kodėl pasirinkote lietuvišką mokyklą?

Mama: Mano vyriausias sūnus dabar yra devintokas, kai ruošiamės į mokyklą daug galvojome, kur bus geriau. Buvome nuvažiavę ir į lietuvišką mokyklą ir į lenkišką (jos šalia viena kitos). Lietuviškoj mokykloj labiau patiko aplinka, jaukiau.

5: O tavęs, Dariau, ar klausė mama į kokią mokyklą tu nori eiti?

Darius: Taip klausė, aš pasirinkau lietuvišką mokyklą.

6: O kodėl, juk namie bendraujate lenkiškai?

Darius: Mano visi draugai ruošėsi eiti į lietuvišką mokyklą, tai ir aš irgi norėjau kartu su jais.

Mama: Taip, čia buvo didžiausias rodiklis, nes pradėjo šaukti, kad noriu kartu su draugais.

7: O jums nebuvo baisu, kad susidursite su daugybe problemų, juk lietuvių kalbos gramatika tikrai nėra lengva, be to kalbos supratimas irgi labai svarbus?

Mama: Kažkaip nesusimąščiau tada, bet jau pradinėse klasėse taip, buvo problemų, daug labai klaidų darė. Buvo labai sunku, nes aš pati nelabai galėjau padėti, nes baigiau lenkišką mokyklą. Man ir dabar sunku lietuviškai rašyti. Šnekėti galiu, bet rašyti labai prastai.

8: Nebuvo minčių pereiti į lenkišką mokyklą?

Mama: Aš pagalvojau, kad vis dėl to gyvenam Lietuvoje, tai reikėtų gerai mokėti lietuviškai ne tik kalbėti, bet ir rašyti. Gal stos po mokyklos kur nors, tai bus lengviau kažkiek. Su savo jaunesniąja dukra, kuri dabar trečiokė, tai jau nebuvo tokių minčių, kad eis į lenkišką mokyklą. Ją leidau ir į lietuvišką darželį. Taip iš karto planavau, kad eis kartu su broliu į lietuvišką mokyklą.

9: Iš kur toks stiprus apsisprendimas? Juk broliui sekėsi sunkiai, tai neišsigandot, kad ir dukrai bus sunku?

Mama: Na, Darius visų pirmą, nelankė prieš tai darželio, jį seneliai prižiūrėdavo, kai aš dirbau, o Kamilei gerai sekėsi darželyje, ji greitai išmoko lietuviškai kalbėti. Gal dėl to, kad mergaitė, tai jai ir lengviau. Be to pagalvojau, kad gal ir brolis kažką jau galės paaiškinti, jei aš nesugebėsiu.

10: Tai ar susiduria Kamilė su sunkumais dabar?

Mama: Klaidų tikrai daro, bet ne tiek daug kaip Darius darydavo.

11: O kokio pobūdžio klaidos dažniausiai pasitaiko?

Mama: Dažniausiai tai ilgųjų ir trumpųjų raidžių painiojimas. Man ir pačiai sunku atskirti kur reikia trumpą, o kur ilgą. Tai ir kalbant ir rašant daro klaidas.

12: Kamilė, o ar patinka tau skaityti?

Kamilė: Nelabai.

13: Ar viską supranti, kai skaitai tekstą, ar nepasitaiko žodžių, kurių nesuprastum?

Kamilė: Pasitaiko, dažnai.

Mama: Nepatinka nei jai, nei broliui skaityti.

14: Ar ji prašo paaiškinti žodžius, kuriuos nesuprato?

Mama: Namuose, kai skaito, tai prašo, o mokykloj tai ir nežinau.

15: Ar skaitydama, Kamile, paprašai, kad mokytoja paaiškintu žodžius, kurių nesupratai?

Kamilė: Aš neklausiu, bet mokytoja paklausia, ar visus žodžius supratom, tai kas nors paprašo paaiškinti.

Mama: Mokytoja aiškina sudėtingus žodžius iš karto, nes klasėje beveik visi vaikai iš lenkiškų šeimų.

16: Kamile, o kodėl tu neklausi mokytojos?

Kamilė: Nežinau.

17: Ar tau nedrašu? Bijai, kad juoksis vaikai iš tavęs?

Kamilė: Nesijuoks, nes jie patys nesupranta. Ai, šiaip neklausiu.

18: O kokia kalba Kamilė kalba su broliu?

Mama: Kai mes visi kartu kalbamės, tai jie kalba lenkiškai, o kai abudu, tai dažniau lietuviškai girdžiu kalbančius.

19: Ar nepasitaiko tokių atvejų, kai kalba jie lietuviškai, bet vis įterpia kitos kalbos žodžių?

Mama: O, čia tai pastoviai. Tai jie ir su manim kai lenkiškai kalba, tai vienas žodis lenkiškas, kitas lietuviškas, trečias rusiškas dar būna įterptas.

20: kaip manot, dėl ko taip atsitinka?

Mama: Tikriausiai pamiršta viena kalba, tai atsimena kita kalba kaip pasakyti ir pasako. Čia jau automatiškai išeina man atrodo.

21: Pamiršta ar painioja?(na, tarkim supainioja kalbas vietoj lietuviško pasako lenkišką arba atvirkščiai)?

Mama: Ne, manau, kad pamiršta, nes dažnai dar padaro pauzes, pagalvoja kaip pasakyti pavyzdžiui su manim kai kalba lenkiškai tai sako sako ir kai pamiršta kokį nors žodį, tai padaro pauzę ir tada pasako lietuviškai.

22: Jūs minėjote, kad dar ir rusiškai būna pasako kelis žodžius, tai ar moka ir rusiškai kalbėti?

Mama: Taip, kieme jie taip ir kalba, nes daug vaikų rusiškai kalbančių. Mūsų lenkų kalba irgi nėra visiškai gryna, labai daug rusų kalbos įtraukta, tai rusiškai jie gal dar geriau nei lenkiškai kalba.

23: Iš kur jie išmoksta?

Mama: Kieme, multikus žiūrint, filmus dažnai rusų kalba žiūri.

24: Ar jūs pati, ar jūsų vyras prisidedat prie vaikų lietuvių kalbos ugdymo. Ar skatinat juos kalbėti lietuviškai, kad mokykloje turėtų mažiau sunkumų?

Mama: buvęs vyras su vaikais visiškai nebendrauja. Aš nelabai kišuosiu į jų kalbą.

25: O kaip mokykloje, ar jūsų dukra lanko logopedinius užsiėmimus?

Mama: Taip, kartą per savaitę ji vaikšto pas logopedę.

26: Ar jūs pati bendravote su logopedė? Gal prašėte patarimų?

Mama: Nelabai, aš iki vakaro dirbu, tai nėra kaip į mokyklą ateiti. Jei kas labai blogai būtų, tai turbūt mokytoja pasakytų.

27: Ar mokykloje esate kviečiama į tradicines lietuviškas šventes?

Mama: Taip, būna šventės mokykloje, bet retai nueinu, nes dirbu.

28: O nuo kelių metų Kamilė pradėjo girdėti lietuvišką kalbą?

Mama: Kai nuėjo į darželį, tai maždaug trijų metų.

29: O Darius kada pirmą kartą susidūrė su lietuvių kalba?

Mama: Jis girdėjo tai per televiziją, tai kažkur važiuodavom, tai girdėdavo jis, tik nesuprasdavo. O jau taip, kai pačiam reikėjo šnekėti, tai tik kai nuėjo į mokyklą. Kažkur septyni metai jam buvo. Bet aišku, jis šnekėti gerai lietuviškai beveik nemokėjo. Labai sunku pradinėse klasėse buvo.

30: Ar nesigailit, kad Dariaus neleidot į darželį, kad pramoktų lietuvių kalbos iki mokyklos?

Mama: Taip, dabar pagalvoju, kad gal ir tų klaidų tiek nebūtų.

31: Tai lietuvių kalba, jūsų vaikams kelinta?

Mama: Trečia. Nes lenkų ir rusų tai vienodu laiku maždaug išmoko, o lietuvių tai vėliau.

32: Kaip manot, ar tai, kad vaikai namuose kalba viena kalba, o mokykloje kita, turi poveikio jų kalbiniam gebėjimams (ar tai kenkia, ar čia matote plusus)?

Mama: Aišku, painiojasi vaikai. Jiems ir vienos kalbos žodžiai ant liežuvio galo ir kitos, bet plusas tas, kad jie moka dvi kalbas be savo gimtosios. Susišnekėti jau galės. Aš manau, kad gerai, kad moka daug kalbų, gyvenime viskas pravers. Ir kas, jei aš leisčiau į lenkišką mokyklą, tai ir mokėtų tik lenkų kalbą, o dabar ir lietuviškai mokės, gal ir su klaidom, bet vis tiek mokės. Rusiškai tai savaime išmoko ir mokyti nereikėjo.

Antras interviu protokolas su šeima {M3}

1: Kokia jūsų tautybė?

Mama: Aš esu lietuvė, bet irgi iš dvikalbės šeimos. Mano tėtis rusas, o mama lietuvė. Dominyko tėtis buvo lenkas (tėtis mirė kai sūnui buvo du metukai).

2: Kokia kalba kalbėjote anksčiau su vyru ir kaip dabar bendraujate su savo vaiku?

Mama: Ir anksčiau ir dabar bendraujame lietuvių ir rusų kalbomis. Kadangi aš lenkiškai nemoku šnekėti, tai pas mus ši kalba nebuvo naudojama. Kadangi abu mes su vyru mokėjome labai gerai rusų kalbą, tai ja dažniausiai ir bendravom.

3: O kuri kalba Dominykui pirmoji?

Mama: Vis tik lietuvių, aš kažkaip stengiausi su juo ir kai buvo mažiukas ir dabar bendrauti daugiau lietuviškai. Bet kartais užėina noras pašnekėti rusiškai, tai šnekam rusiškai.

4: Tai kokią kalbą vaikas dažniau girdi: rusų ar lietuvių?

Mama: Vienodai, nors dabar kai mokyklą lanko, tai gal lietuvių kalba dominuoja.

5: O kodėl pasirinkote lietuvišką mokyklą?

Mama: Na, gyvenam Lietuvoje, todėl, manau, reikia lankyti valstybinę mokyklą, kokia kalba nekalbėtume namuose, bet jeigu galvoji sieti vaiko ateitį su Lietuva, tai tik lietuviškoje mokykloje turėtu mokytis vaikas.

6: O darželį ar lankė jūsų sūnus?

Mama: Taip, mes lankėme vienintelį Vilniuje alergologinį darželį. Jis buvo lietuviškas. Jeigu būtų rusiškas, lankytume rusišką.

7: Bet ar nemanot, kad vaikui būtų per sunku, juk rusų ir lietuvių kalbos iš esmės skirtingos?

Mama: Ne, nemanau, kuo daugiau kalbų žino, tuo geriau. Be to, iki mokyklos manau labai svarbus tėvų įnašas į vaiko kalbos formavimąsi. Apskritai, kalbos kultūra, manieras, tonas, diskusijos, aptarimai. Kuo labiau bendraujama, tuo geriau, o jau keliom kalbom, tai manau čia neturi įtakos.

8: Ar nepasitaiko, kad vaikas kalbėdamas viena kalba įterpia žodį ar frazę kita kalba.

Mama: Anksčiau būdavo, bet dabar jeigu ir pasitaiko, tai labai retai.

9: Kaip manot, ar tai dėl kalbų painiojimo ar pamiršta kaip pasakyti viena kalba tai pasako kita kalba?

Mama: Manau, kad pamiršta ir įterpia žodžius kita kalba.

10: Ar nemanot, kad toks bendravimas galėtų turėti neigiamą poveikį?

Mama: Nesuprantu kodėl.

11: Na, jeigu vaikas, būdamas neryžtingas, drovus pamirš vieną ar kitą žodį, tai mokykloje atsakinėdamas į mokytojų klausimus gali patirti psichologinį diskomfortą. Gali visai atsisakyti atsakinėti į klausimus. Ar jūs sutiktumėte su tuo?

Mama: Manau, tai labai individualu. Mano vaikas nėra drovus ir tikrai, jeigu kažkas neaišku, tai galės drąsiai paklausti. Manau, kad labai svarbu, kad tėvai neatstumtu vaikų, kai tie klausia. Mes

„praėjome“ tą periodą, kai tikrai labai daug klausinėjo ką reiškia vienas ar kitas žodis. Tiek rusų kalba, tiek ir lietuvių kalba. Dabar tokių klausimų girdžių vis rečiau, bet normalu, kad jie yra, nes jis girdi naujus žodžius, kurių reikšmę turi išsiaiškinti.

12: Ar nepastebėjote ar daro jūsų vaikas klaidų susijusių su neteisyklingu kirčiavimu, ilgųjų ir trumpųjų balsių tarimu ir panašių klaidų.

Mama: Ne, jis klaidų nedaro, bent jau ne daugiau nei kiti vaikai. Kai kurie vaikai iš vienakalbių šeimų daro daugiau klaidų nei Dominykas. Kaip tik iš mokytojos girdžiu, kad gerai girdi ir atpažįsta garsus.

13: Ar jūsų vaikui reikėjo logopedo paslaugų (darželyje ar mokykloje)?

Mama: Niekad nesikreipėm, nereikėjo.

14: Kokia kalba jūsų vaikas dažniausiai žiūri filmukus.

Mama: Jis jau žiūri ne tik filmukus, bet ir dokumentinius filmus dažniausiai rusų kalba. Animacinių filmukų lietuvių kalba gerų yra tikrai nedaug. Visa senoji animacija yra irgi rusų kalba. Vertimai iš rusų į lietuvių kalbą man nelabai patinka tai dėl to žiūri rusiškai.

15: Ar jūs skaitote sūnui knygas.

Mama: Skaitom, dažnai senelis skaito pasakas.

16: Kokia kalba skaitomos knygos?

Mama: Dažniausiai lietuvių, bet būna ir rusiškai.

17: Kokia kalba Dominykas bendrauja su draugais? Kokią kalbą dažniausiai girdi kieme?

Mama: Draugų turi įvairių tautybių, bet bendrauja dažniausiai lietuviškai. Kartais, jeigu draugas nesupranta, tai paaiškina rusiškai. O kieme girdi tikrai įvairių kalbų: ir lenkų, ir rusų, ir lietuvių.

18: Kelių metų būdamas Dominykas pradėjo girdėti bendravimą dviem kalbomis?

Mama: Kažkur pusantrų ar dviejų metų. Tai nebuvo kažkaip suplanuota, kad vat nuo tokio ir tokio amžiaus kalbėsime dviem kalbom. Tai tiesiog spontaniškai gaudavosi. Iš pradžių jis girdėjo kaip mes kalbam tai lietuvių kalba, tai rusų kalba. Vėliau kai supratom, jog vaikas supranta ne tik lietuviškai, bandėm į jį kreiptis ir rusiškai. Taip po truputį ir buvo įvesta rusų kalba į mūsų bendravimą.

19: O kaip jūs supratot, kad vaikas jau supranta ir rusiškai?

Mama: Kartais, kai norėdavom kad vaikas nesuprastų šnekėdavom rusų kalba. Tačiau vieną kartą vaikas atkartojęs pasakytą sakinį lietuviškai, nuo tada ir supratom, jog vaikas supranta rusiškai.

20: Ar turi įtakos antros kalbos įvedimo laikas?

Mama: Mūsų atveju ne, žodžių aiškinimo etapas turi būti. Bet manau iš esmės tai kuo anksčiau, tuo geriau.

21: Ar galėtumėte teigti, kad dvikalbis (trikalbis) bendravimas turi poveikį vaiko kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Mama: Nemanau. Žinoma, tai labai individualu, bet mūsų atveju tikrai ne. Bendravimas rusų kalba tikrai nesudarė jokių kliūčių išmokti skaityti ar rašyti. Kartais vaikai iš vienakalbės aplinkos negali suregzti sakinio. Tai gal daugiau nuo vaiko sugebėjimo, imlumo. Rusų kalba netrukdo lietuvių kalbos gebėjimams vystytis. Kodėl? todėl, kad viskas priklauso, ne nuo kalbos mokėjimo skaičiaus, o nuo bendravimo kultūros šeimoje, kalbėjimosi su vaiku įvairiomis temomis, diskusijos, knygų skaitymas. Todėl, šiuo atveju kalbant dviem kalbom galima vystyti dvi kalbas.

Trečias interviu protokolas su šeima {M4}

1: Kokios jūs tautybės?

Mama: Aš esu pusiau lenkė pusiau lietuvė, nes mano tėvas Ilonos ir Violetos senelis yra lietuvis. O mano vyras lenkas.

2: Kokia kalba kalbatės namuose?

Mama: Anksčiau kalbėjomės tik lenkų kalba, bet kai mergaitės nuėjo į mokyklą vis dažniau jos tarpusavyje kalbasi lietuvių kalba. Gal draugų atsirado lietuvių.

3: Tai gal pradėjome nuo to, kai mergaitės buvo mažos. Ar prisimenat kaip vystėsi jų kalba, kada jos pradėjo kalbėti ir kokia kalba kalbėjote?

Mama: Taip prisimenu, atrodo dar neseniai tai buvo. Iš tikrųjų jos pradėjo kalbėti ir viena ir kita panašiu metu, kai buvo du su puse metų. Iš pradžių tai šnekėjo tarpusavyje kažką savaip. Apie trečius gyvenimo metus jau ir mes pradėjome suprasti. Pirmoji jų kalba buvo lenkų. Lietuviškai su jom šnekėjo tik senelis. Tai po truputį jos vis sužinodavo daugiau ir lietuviškų žodžių.

4: Jūsų mergaitės vaikšto į lietuvių mokyklą. Kodėl nusprendėt leisti būtent ten.

Mama: Iš tikrųjų, tai jų senelis didelę įtaką darė dėl mokyklos pasirinkimo. Jis vis įkalbinėjo, kad gyvename Lietuvoje, todėl mergaitės turi gerai mokėti lietuvių kalbą.

5: O ar jums nebuvo baisu kad mergaitės susidurs su sunkumais, juk lietuvių gramatika nėra lengva?

Mama: Taip, ir aš ta patį sakiau, tuo labiau, kad jos nelankė darželio ir niekas jų papildomai neruošė.

6: Tai kaip jūs ryžotės tam žingsniui, ar vyras neprieštaravo?

Mama: Daug galvojome su vyru, buvome nuėję pasitarti su mokytojais ir nusprendėm pamėginti leisti į lietuvišką mokyklą. Mokytoją sakė, kad jeigu bus sunku, visada juk galima bus pervesti vaikus į lenkišką mokyklą.

7: O kodėl nelankė darželio?

Mama: Aš tuo metu nedirbau, tai ir prižiūrėjau pati vaikus.

8: Tai ar sunku buvo pirmose klasėse mokytis?

Mama: Manau, jos pačios gali atsakyti.

Ilona: Man tai nebuvo sunku, ypač pirmoje ir antroje klasėje lengva buvo mokytis. Tik buvo daug žodžių kurių nesuprasdavau.

Violeta: aha, ir aš nesuprasdavau ir klaidų darydavau.

Mama: Taip, ir mokytoja sakydavo, kad žodžių reikšmių nežinodavo ir klausdavo.

9: Ar pačios klausdavo?

Violeta: Aš tai ne visada klausdavau.

10: O kodėl?

Violeta: Nes galvojau, kad aš viena tik nežinau, tai nenorėjau kad iš manęs juoktųsi. Bet mokytoja ir pati, matyt matė, kad mes nesuprantam ir paaiškino.

11: Na, dabar jūs jau esate viena ketvirtokė, kita penktokė, kaip sekasi rašyti diktantus? Ar dažnai darote klaidas?

Ilona: Būna kartais.

12: O kokių klaidų daugiausiai?

Violeta: Kartais supainioju ir galūnėje vietoj -iai parašau -ei arba atvirkščiai. Dar būna, kad vietoj ilgos balsės trumpąją parašau.

13: O ar patinka skaityti?

Mama: Šiaip tai skaito jos ir man po to dar ateina papasakoja. Dar dėl klaidų, tai mokytoja sakė, kad daro kirčiavimo klaidų. Pirmose klasėse tai sunku buvo lietuviškai pasakoti, nes pritrūkdavo žodžių. Bet dabar jau lengviau.

14: O dėl ko lengviau? Gal papildomai užsiimat jūs su mergaitėmis?

Mama: Anksčiau skaitydavom kartu pasakas, aš prašydavau kad jos papasakotų ką aš perskaitau. Kai jau išmoko skaityti, tai man skaitydavo. Dabar tai neturiu laiko užsiiminėti. Dar jos viena kitai pasakoja kažkokias istorijas.

15: o jūs, mergaitės, tarpusavyje kokia kalba kalbatės?

Ilona: Dabar tai lietuviškai. Bet kai būna atostogos ir ilgesnį laiką būname namie tai vėl pradėdam šnekėtis lenkiškai.

16: Tai draugų mokykloje turite su kuriais šnekat lietuviškai?

Ilona: Taip, bet jie irgi iš įvairių šeimų bet stengiamės šnekėti lietuviškai.

17: O prie namų, kieme ar turite draugų? Ir kokia kalba su jais šnekatės?

Violeta: Su vyresniais ir tokiais kaip mes tai lietuviškai, nors jie irgi iš lenkiškų šeimų. O su mažesniais tai lenkiškai.

18: O animacinius filmukus, filmus kokia kalba žiūrite?

Mama: Įvairiai, anksčiau, kai neturėjome palydovinės antenos, tai tik lietuviški kanalai buvo, tai žiūrėjo lietuviškai. Dar kartais nupirkdavom kokių įdomesnių filmukų lenkų ar rusų kalba. O dabar kai yra ta antena, tai žiūri serialus ir rusų kalba.

19: Tai kodėl mergaitės lietuviškų kanalų nežiūrit?

Violeta: Žiūrim, bet retai, nes ten nieko įdomaus dabar nerodo. Jeigu rodytų mūsų serialus lietuviškai, tai žiūrėtume.

20: Ar jūs nesikreipėt patarimų, rekomendacijų į logopedą?

Mama: Iš pradžių mūsų mokykloje nebuvo logopedo, o dabar tai net ir nežinau ar reikia kreiptis. Kaip ir susitvarkė daug maž. Ir iš mokytojų jau pagyrimų gauna, kad geriau jau ir rašo ir skaito.

21: O jūs nepastebėjote, kai mergaitės kalba viena kalba, na, pavyzdžiui, lietuvių, tai ar neįterpia sakiniuose lenkų ar rusų kalbos žodžių.

Mama: Oi, šitas dalykas tai dažnai pasitaiko. Sako sako viena kalba ir po to ką nors kita kalba priduria.

Violeta: aha, tikrai dažnai taip būna.

22: Kaip manai, kodėl?

Violeta: tiesiog greitai kalbi kalbi ir matyt žodžio tinkamo nerandu ir pasakau tą kuris tuo metu ant liežuvio galo.

23: O kokia kalba kalbant jums taip atsitinka dažniausiai: gimtąja ar lietuvių?

Ilona: Šiaip ir ta ir ta kalba.

24: Tai pamirštat žodžius, ar kaip čia yra?

Mama: Gal neužtenka žodžių viena kalba pasakyti, tai ir kita kalba tada pasako.

25: Tai kelių maždaug metų būdamas jos jau pradėjo suprasti lietuvių kalbą?

Mama: Na senelis vis ateidamas su jom kalbėdavo lietuviškai ir filmukus tuo metu dar žiūrėjo lietuviškus, tai manau kokių keturių tai jau ir suprasdavo po truputį. Šiaip jau eidamos į mokyklą jos po truputį kalbėjo lietuviškai. Suprast tai tikrai suprasdavo kas jom buvo sakoma.

26: O jūs dabar nesigailit, kad į lietuvišką mokyklą vaikus leidot.

Mama: Na, ne iš tikrųjų tai ir savo tėvui ačiū sakiau, kad įkalbėjo, nes dabar jos jau ir kalba puikiai lietuviškai. Ateityje vis lengviau bus, nes vistiek galvoju, gal ir į kokį universitetą įstos. Kuo daugiau kalbų mokės tuo geriau. Ir apskritai, jeigu anglų ar vokiečių kalba būtų nuo pirmos klasės, bet ne viena pamoka, o daugiau, tai ir užsienio kalbas taip išmoktų geriau.

27: tai nuo kelių metų, jūsų nuomone, reikėtų vaiko mokyti papildomos dar kalbos?

Mama: Kuo anksčiau aš manau. Nes vaikai mažesni jie greičiau išmoksta žaisdami tarpusavyje. Pas mus pirmoje klasėje buvo vienas berniukas nieko nemokėjo lietuviškai, tai jis metams baigiantis, jau šnekėjo puikiai, nors ten iš tokios šeimos, kad su juo niekas ir neužsiiminėjo. Tai manau kuo anksčiau, tuo geriau.

28: Kaip manot ar svarbus yra tėvų indelis į kalbos ugdymą? Gal užtenka tiek kiek duoda mokykla?

Mama: Manau, kad svarbu. Vis tiek, mokykloje daug tų vaikų ir prie kiekvieno gi mokytojas neprieis. Ir manau, kad vaikams iš tokių šeimų, kaip mes reikia daug skaityti patiems, kad žodžius įsiminti. Ir dar nebijoti klausti žodžių reikšmių, nes kas iš to, kad perskaitys, bet nieko neįsimins. Tai vat.

29: Jūsų nuomone, ar turi poveikį dvikultūrinė (trikultūrinė) aplinka vaikų kalbos formavimuisi?

Mama: na aišku, jeigu šeimoje bus kalbama penkiom kalbom, kol vaikas dar mažas, tai jam gal ir sunku būtų susigaudyti koks žodis kokiai kalbai priklauso. Bet jeigu palaipsniui įvedant kalbas tai, manau, kad neturėtų turėti poveikio. Manau visur turi būti sistema.

Ketvirtas interviu protokolas su šeima {M5}

1: Kokia jūsų ir jūsų vyro tautybė?

Mama: Aš esu rusų tautybės, o mano vyras lenkas, bet netikras, jo mama lenkė, o tėvas rusas.

2: Kokia kalba kalbatės tarpusavyje namuose?

Mama: Dažniausiai rusų kalba.

3: O su vaikais savo kokio kalba kalbat?

Mama: Irgi rusiškai dažniausiai, kartais vyras lenkiškai būna ko nors klausia jų.

4: Ar vaikai lankė darželį?

Mama: Taip, ir Loreta ir Ernestas lankė lietuvišką darželį, o dabar lanko lietuvišką mokyklą.

5: Kodėl nusprendėte vaikus leisti į lietuvišką darželį?

Mama: Aš manau taip, kad jeigu tu gyveni Lietuvoje, tai tu turi mokėti valstybinę kalbą ir rašyti ir skaityti be klaidų, kad nebūtų vėliau gėda. Aš pavyzdžiui labai gailiuosi, kad pati negaliu laisvai šnekėti, na, šnekėti dar gal ir nieko, bet rašyti tai be klaidų nemokų. O jeigu mokėčiau, tai ir visai kitos galimybės būtų dėl darbo. Bet ką dabar padarysi, anksčiau kitokie laikai buvo.

6: O jūsų vyras irgi tokios pačios nuomonės kaip ir jūs?

Mama: jis iš pradžių bandė kažką sakyti, kad sunku bus, nes nebus kam padėti. Bet aš jam pasakiau, kad geriau iš pradžių keletą metų pasikankinti, o vėliau vaikas turės kitas galimybes, daugiau šansų, kad įstos kažkur mokytis, lengviau ir vėliau mokytis bus. Taip ir nusprendėm.

7: Tai kelių metų pradėjote mokyti Loreta lietuvių kalbos?

Mama: Nežinau, man atrodo ji savaime išmoko.

Loreta: Aš ne savaime išmokau, mane draugė išmokino. Aš ją mokinau rusiškai, o ji mane lietuviškai.

8: Tai tu gerą mokytoją turėjai, nes gerai šneki lietuviškai. Tai į darželį kaiėjai, tai jau mokėjai kažkiek lietuviškai?

Loreta: Taip, jau beveik viską tada suprasdavau.

Mama: Taip, jau į darželį kaiėjo, tai gerai jinai šnekėjo. Dar klausdavau auklėtojos, tai stebėdavosi, kad iš rusų šeimos, o taip jau šneka. Bet aišku, dar kai kurių žodžių nežinojo.

9: Na, po darželio sekė mokykla. Ar nebuvo baisūs nauji iššūkiai, juk jau prasidėjo ir rašymas ir skaitymas.

Mama: Na, taip, buvo iš pradžių labai sunku. Ir dabar nelabai lengva.

10: Loreta, tai kas prasčiau sekėsi mokykloje?

Loreta: Nežinau?

11: Na, pagalvok, kur daugiau klaidų darai, kas sekasi prasčiau?

Loreta: Tai klaidas visada darau, kai reikia ilgąsias ar trumpąsias balseis įrašyti. Dar man nepatinka skaityti ir pasakoti.

Mama: taip, jau kai reikia skaityti namuose tai karas vyksta.

12: O kodėl pasakoti nemėgsti?

Mama: Aš pastebėjau, kad jai kartais žodžių trūksta. Ji nežino kaip gražiau pasakyti.

13: O jūs pati ir vyras ar padedat namuose ruošti pamokas?

Mama: Su gramatika, tai nelabai galiu padėti, nes pati nelabai žinau ir vyras irgi nelabai supranta, o matematiką ir skaitymą tai kartu darom. O gramatika, tai prašau, kad kaimynės mergaitė vyresnė ateitų jai padėti.

14: tai pasisekė, kad tokią gerą kaimynę turite.

Mama: Taip, nes kitaip nežinau, ką reikėtų daryt.

15: O ar su mokytojais nueinat į mokyklą pabendrauti?

Mama: Taip, dažnai mokytojai ir pasiskambinu, ypač pirmais metais.

16: Ką mokytojai patarė jums, kad kuo mažiau Loreta klaidų darytų?

Mama: Tai sakė, kad reikia daugiau skaityti, diktantų rašyti namuose. Bet kas iš tų diktantų, kad ji padaro klaidą, o aš negaliu paaiškinti, kodėl čia reikia kitaip rašyti. Kai kaimynė ateina tai paprašom, kad paaiškintų, bet visą laiką tai neprašysi gi.

17: O ar pas logopedą Loreta vaikščiojo?

Mama: Ne, ji tarė gerai, tai kažkaip ir niekur nesikreipėm, o mokykloje pas mus ir nėra logopedo.

18: O kokius filmukus Loreta žiūrėdavo kai buvo maža ir kokius dabar?

Mama: Anksčiau, kol mažesnė buvo, kai į darželį vaikščiojo, tai rusiškas video kasetes su multikais žiūrėjo, dar multikus per televizorių ir lietuviškus rodydavo. Dabar kai turime kabelinę

antena, tai pažiūri ir rusiškus serialus ir lietuviškus, bet tokių mažai jai patinka. Dar jungia ir angliškus kažkokius serialus žiūri.

19: O, tai stengiasi dar vieną kalbą išmokti?

Mama: Tegul mokosi, ant pečių nešioti nereikės. Kuo daugiau mokės tuo geriau.

20: Kaip manote, kad vaikui būtų lengviau, nuo kada reikia pradėti mokytis kalbos?

Mama: Nežinau, man atrodo, kad gal kuo anksčiau. Aš įsivaizduoju, kaip mums būtų sunku, jeigu ji prieš darželį nemokėtų lietuviškai. Taip, kuo anksčiau reikia mokytis.

21: Tai dabar žiūri angliškus filmukus, tai gal greitai ir angliškai išmoks?

Mama: Ne, čia sunkiau, su kuo jai šnekėti angliškai. O kai nešneki, tai ir išmokti sunku.

22: O kokia kalba Loreta kalba su broliu ir su daraugais?

Mama: Su broliu tai rusiškai tai lietuviškai.

Loreta: Daugiau lietuviškai, o su draugėm tai lietuviškai tiktai.

23: Loreta, ar tau tai nebūna, kad kalbi kalbi viena kalba, bet kažkaip įsiterpia ir kitos kalbos žodžiai?

Loreta: Taip, anksčiau tai visai buvo vienas žodis toks, kitas kitoks.

Mama: Taip ir aš girdžiu, kaip jie šneka. Dabar tai tik keletą žodžių būna įterpia, o anksčiau tai makalynė buvo.

24: Loreta, o kodėl tau išeina kalbant viena kalba įterpti kita kalba žodžius?

Loreta: Tai pamirštu kaip pasakyti pavyzdžiui lietuviškai, tai pasakau rusiškai.

25: O kokia kalba dažniau pritrunka žodžių: lietuvių ar rusų?

Loreta: Kai rusiškai kalbu, tai daugiau žodžių pamirštu ir norisi sakyti lietuviškai.

26: Kaip manote, ar turi poveikį dvikalbė, trikalbė aplinka vaiko kalbai, jos formavimuisi?

Mama: Gal tik lėčiau vaikai mokosi, nes daugiau laiko reikia išmokti, o taip tai manau, kad ne. Jeigu vaikas protingas, tai anksčiau ar vėliau vis tiek išmoks.

Penktas interviu protokolas su šeima {M6}

1: Kokia jūsų ir jūsų vyro tautybė?

Mama: Mes lenkai.

2: Kokia kalba kalbatės namuose?

Mama: mes su vyru ir su vaikais kalbam lenkiškai, o dukros dabar tarpusavyje kalba lietuviškai.

3: Kaip tai atsitiko, iš kur toks kalbų skirtumas?

Mama: Kai vyresnė dukra išmoko lietuviškai, tai jos žaidė mokyklą ir jaunesnė išmoko, o kadangi dabar vaikšto į lietuvišką mokyklą, tai matyt joms įprotis tiesiog.

4: Tai kodėl vis gi leidot į lietuvišką mokyklą?

Mama: Viskas prasidėjo nuo darželio. Kaimynė dirbo darželyje ir lietuviškoje grupėje trūko vaikų, tai ji paprašė, kad leisčiau į lietuvišką grupę.

5: Ir kaip jus sutikot, juk tai toks ryžtingas žingsnis? Ar mokėjo nors kiek šnekėt, ar suprato bent jau tą kalbą jūsų dukra.

Mama: Suprast, tai suprato, nes prie namų girdėdavo lietuviškai kalbančių vaikų. Aš iš pradžių nesutikau bet kaimynė labai įkalbinėjo sakė, jeigu bus sunku tai pervesi į lenkų grupę. Bet kažkaip darželyje jai tikrai sunku nebuvo.

6: O kaip tėtis reagavo į tokį sprendimą, ar dalyvavo sprendžiant šį klausimą?

Mama: Ai, jis pasakė, kad pasitiki manimi. Vistiek sakė, kad negalės padėti vaikams moksluose, nes mokykloje jam pačiam blogai sekėsi.

7: Gerai, tai darželyje dukra problemų neturėjo. Tai ar gerai išmoko kalbėti?

Mama: tikrai neblogai, nes ir su draugais šnekėjo jau tik lietuviškai.

8: Ar padėjote mergaitei geriau priprasti prie naujos kalbos?

Mama: Taip, stengiausi su ja kalbėti lietuviškai, nes darželyje patarė, kad kuo daugiau ji girdėtų lietuvių kalbos.

9: O kokia kalba animacinius filmukus žiūrėjo dukra?

Mama: Kokius per televizorių rodydavo tokius ir žiūrėjo. Dabar kai kabelinė televizija tai didesnis pasirinkimas. Bet dažniausiai tai lietuvių ir rusų kalbomis.

10: Ar skaitydavote lietuviškas knygas?

Mama: Taip, skaitėm pasakas.

11: O kaip sekėsi mokykloje?

Mama: Mokykloje, kai jau prasidėjo rašyba, tai buvo sunkumų.

12: Su kokiais sunkumais susidūrėt?

Mama: Iš pradžių, tai mokytoja sakė, kad jai prastai sekasi pasakoti. Nedaug lietuviškų žodžių žino. Pradeda pasakoti lietuviškai, bet pritrūksta žodžio ir nutyla. Gėdydavosi pasakyti, kad nežino kaip lietuviškai tą žodį pasakyti. Ji pas mus iš vis jautri, tai iš pradžių buvo tikrai vargo. Dar dėl ilgųjų, trumpųjų balsių tarimo, rašymo. Dažnai suklysdavo. Taip pat kai reikėdavo parinkti ir įrašyti o ar uo, é ar ie. Buvo tikrai daug klaidų.

13: Ką darėte, kad dukra darytų mažiau klaidų?

Mama: Bandėm ir diktantus rašyti ir skaityti, kartu darėm pamokas.

14: tai ar padėjo?

Mama: nežinau ar labai tas padėjo, bet klaidų rašant daro tikrai mažiau.

15: O kai antra dukra pradėjo eiti į mokyklą irgi susidūrėt su tom pačiom problemom?

Mama: Ne, ji nedarė tiek klaidų. Ir apskritai, jai daug lengviau iš karto buvo. Jeigu kažkas neaišku, tai sesė padėdavo. Man nereikėdavo su ja sėdėti.

16: Ar nemanot, kad tai dėl to, kad nuo mažens girdėjo lietuviškai kalbančią sesę? Taip pat tikriausiai girdėdavo kaip skaitot lietuviškai vyresnei dukrai?

Mama: Taip, girdėdavo. Žinoma, tai galėjo turėti įtakos. Ji ir taip drąsesnė, jei kažkokio žodžio nežinodavo, tai klausdavo. Taip, dabar pagalvoju, kad jeigu anksčiau pradėtume su savo vyresniąja dukra pradėtume užsiiminti, lietuvių kalba skaityti pasakas, tai gal ir jai nebūtų taip sunku. Nes jaunesnė dukra, ji jau nuo darželio laikų vis matydavo kaip vyresnė mokinasi skaityti, tai matyt jai irgi tos žinios užsiliko.

17: Tai jūs manot, kad vaikas išmoktu geriau kalbą reikia anksčiau pradėti jį mokyti? Ar tiesiog bendrauti ta kalba?

Mama: Tikriausiai reikia bendrauti ta kalba anksčiau pradėti. Ir, kad vaikas girdėtų kuo daugiau jos. Vat Justina labai anksti jau girdėjo lietuviškai kalbančius, tai ir tiek klaidų nedaro.

18: Jūs minėjote, vyresnė dukra kai pasakodavo, tai pritrūkdavo lietuviškų žodžių. O ar jaunesnei dukrai irgi buvo tas būdinga?

Mama: Taip, bet rečiau.

19: Kokios kalbos žodžių ji pritrūksta: lietuvių ar lenkų?

Mama: Dabar tai lenkų kalba kai kalba, tai dažniausiai įterpia lietuviškus žodžius.

20: O kaip vyresnė dukra dabar, ar vis gėdijasi?

Mama: Ne, kai namie kalba spontaniškai, tai pasitaiko, kad pasako ir lenkiškų žodžių vietoj lietuviškų. O kai kalba mokykloje, mokytoja sakė, kad susimąsto. Bet jau dabar žymiai drąsiau jaučiasi. Kartais paklausia žodžio kurio nežino.

21: Kaip jums atrodo, ar turi poveikį daugiakultūrinė, daugiakalbė aplinka vaikų, mokinių kalbiniams sugebėjimams?

Mama: iš savo pačios patirties žinau, kad ta aplinka turi mažą poveikį, bet didelį poveikį turi tai kiek tėvai pastangų deda kalbos mokymui. Manau, kad kuo anksčiau pradės vaikas girdėti kalbą, tuo anksčiau pradės kalbėti. Manau kad dar svarbu, kad vaikas turėtų su kuo kalbėti. Nes jeigu ir išmoks, bet neturės su kuo šnekėti ta kalba tai irgi naudos nebus.

Šeštas interviu protokolai su šeima {M7}

1: Kokia jūsų ir jūsų vyro tautybė?

Mama: Aš lietuvė, o vyras lenkas.

2: Kokia kalba bendraujate su vaikais ir tarpusavyje?

Mama: ai, kaip išeina.

3: Tai kaip išeina? Lietuviškai ar lenkiškai?

Mama: Būna ir tai ir anaip. Su vyru lenkiškai dažniausiai, o su vaikais būna ir lenkiškai ir lietuviškai.

4:Ar jūsų vaikai lankė darželį?

Mama: ne, kur juos dar į darželį jų pas mane penki, tai vienas kitą prižiūri ir man lengviau. Ir kas juos privežiuotu, nes toli nuo mūsų darželis yra.

5:O kaip jūsų vaikai kalbasi tarpusavyje?

Mama: Mažiukai tai lenkiškai, o vyresni lietuviškai daugiau, nors ir lenkiškai būna. Ai visaip jie šneka.

6:O nuo kelių metų vaikai pradėjo girdėti ne tik lenkų, bet ir lietuvių kalbą?

Mama: Neprisimenu, bet man atrodo, kad gal kai į mokyklą nuėjo. Nes anksčiau pas mus namie tik lenkiškai kalbėjom.

7:O kodėl nusprendėt į lietuvišką mokyklą leisti?

Mama: Atvažiavo kažkaip mokytojai pavasarį ir paprašė, kad pas juos leisčiau. Pažadėjo, kad vežios į mokyklą. O ką, mums ir gerai, nes iki pagrindinio kelio du kilometrai, o dar kur penkiolika kilometrų nuo stotelės. O čia šiltai nuveža. Sutvarkė man ir nemokamą maitinimą vaikams. Niekas mums daryti nereikėjo. Ir vaikams patinka.

8:O jums nebuvo baisu, kad vaikai į patekę į kitą kalbinę aplinką patirs baimių ir sunkumų?

Mama: Ai, kokios ten baimės gali būti, jų gi niekas nemušė ten. Šiltai nuvežti, prižiūrėti.

9: Taip, bet tai juk ne darželis, o mokykla, kur vaikai jau ateina iš darželių pažįstami su savo klasiokais. O jūsų vaikučiai atėjo vieni, maža to, jie net nežinojo kalbos.

Mama: Ot, nežinojo, tai greit sužinojo. Dabar van Edgaras mano vyriausias, oi, ne Edita vyriausia, Bet nesvarbu, tai Edgaras van kaip gerai šneka. Jis ir man padeda viską.

10: O tai Editai ar prasčiau sekėsi?

Mama: Ai, jai mokslai nerūpėjo. Ji devintoj klasėje pastojė ir baigėsi jos visi mokslai.

11: O mažesni vaikai, kaip jiems sekasi?

Mama: Gerai, jie van kaip užaugo.

12: O jų mokslai kaip?

Mama: Edvardas trečioje klasė, o Ernestas ketvirtoje klasėje. Tai kuris, čia, vaikšto pas logo...

13: Pas logopedą?

Mama: Va va taip.

14: O kas yra, kodėl jam reikia pas logopedą?

Mama: Mokytoja sakė, kad kažką blogai sako. Man tai atrodo išsidirbinėjimai. Užaugs ir išmoks. Mūsų niekas niekur nevedžiojo ir gerai vat šneku. Na, kaip aš šneku, ar gerai?

15: Na, gerai šnekate, bet matyt mokytoja pastebėjo kažkokių netikslumų. Juk vaikui tik geriau bus jeigu palankys logopedo pratybas.

Mama: Gal ir gerai sakot.

16: O ar mokytoja neminėjo ar klaidų nedaro jūsų Ernestas ir Edgaras?

Mama: Tai kur jau nedaro, jie visi daro. Ir didysis ir tas daro. Nežinau, ko jų ten neišmokina mokykloj. Mokytoja sakė, kad ir praleidžia raides ir dar ten kažką blogai rašo. Nepamenu dabar.

17: Gal mokytoja patarė ką daryti namuose kad mažiau klaidų darytų?

Mama: Tai sakė ir skaityt daugiau ir diktantų sakė rašyti.

18: Tai ar darote ką mokytoja rekomendavo?

Mama: Mes tai su tėvu taip galvojam, yra mokytojai ir tegul jie juos mokina. Mes maitinam, aprengiam, Ačiū Dievui nebadauja vaikai. Tai mes savo darbą padarėm, o mokytojai ima atlyginimą, o aš dar mokinsiu. Tegul jie ir mokina. Nu ar aš ne tiesą sakau?

19: Bet ar nemanot, jeigu jūs dar papildomai padirbėtumėte su vaikais namuose, tai tiesiog rezultatai būtų geresni?

Mama: Jeigu gabus vaikas tai ir užtenka ką mokykloj išgirsta, o jeigu ne, tai jau niekas nepadės.

20: Tai vaikai kokią kalbą kalbasi tarpusavyje?

Mama: būna tai lietuviškai, tai lenkiškai. Bet dabar kai visi vaikšto į mokyklą tai dažniau lietuviškai.

21: O ar žiūri vaikai televizorių?

Mama: dabar sugedo, bet anksčiau žiūrėjo.

22: Kokią kalbą dažniausiai žiūrėjo?

Mama: Tai lietuviškus multikus žiūrėdavo.

23: Ar vaikai turi draugų prie namų?

Mama: Ne, čia vienkiemis, kokie čia draugai. Jie vieni kitiems draugai.

24: Jeigu teisingai supratau, tai lietuviškai jie turi galimybę bendrauti tik mokykloje ir su jumis?

Mama: Jau aš dvidešimčia kalbų nešnekėsiu. Su vyru kalbėk vienaip, su vaikais kitaip.

Nudurnėsiu aš ir taip čia su jais. Užteks tiek kiek mokykloje kalba.

25: Ar svarstėt, ką vaikai darys, kai baigs mokyklą?

Mama: Ką, ką, eis dirbti. O ką jie gali daugiau daryt.

26: Negalvojat apie tolimesnius vaikų mokslus?

Mama: Dabar už viską reikia mokėti, aš neturiu už ką juos į mokslus išleisti. Jeigu užsidirbs sau mokslam, tai tegul mokosi, ką gaila.

27: Kaip manot, jeigu vaikai eitų mokytis savo gimtąją (lenkų) kalbą ar jiems segtųsi geriau.

Mama: A tai koks skirtumas. Mokytojai ten nei geresni nei blogesni. Mes gi ne Lenkijoje, tai ko ten jau reiktų jiems mokytis. Viskas čia gerai jiems. Aš patenkinta.

Septintas interviu protokolas su šeima {M8}

1: Kokia yra jūsų ir jūsų vyro tautybė.

Mama: Aš esu rusų tautybės, o mano vyras lietuvis.

2: Kokia kalba kalbatės su vaikais namie.

Mama: Aš su vaikais šneku rusiškai, o tėvas lietuviškai. Bet jis retai su jais kalba, tai vaikai blogai lietuvių kalbą žinojo. Dabar kai mokosi, tai šiek tiek geriau.

3: O jūsų vaikas vaikščiojo į darželį?

Mama: Ne, aš nedirbau, tai namie su manimi sėdėjo.

4: Kodėl nutarėt leisti vaiką į lietuvišką mokyklą?

Mama: Aš labai norėjau leisti į rusišką, bet čia arti niekur nėra rusų mokyklos, tik lietuvių ir lenkų. Tai aš pagalvojau, kad jau geriau į lietuvių, nes lenkų tai nei aš, nei vyras mano nemokam.

5: Ar Viktoras prieš eidamas į mokyklą mokėjo lietuviškai?

Mama: Ne, aš jį ir taip metais vėliau leidau, galvoju, gal išmoks tai bus lengviau. Tai jis nuo aštuonių metų į pirmą klasę nuėjo.

6: Kai vaikas nuėjo į mokyklą su kokiais sunkumais susidūrėte?

Mama: Sunku viskas buvo. Jis nei skaityti, nei rašyti nemokėjo. Ir dabar jam sunku. Mokykloje mokosi pagal kažkokią kitą programą.

7: Nuo kelintos klasės jam buvo paskirta palengvinta programa?

Mama: Kai pradėjo trečią klasę lankyti. Tai mokytoja sakė, kad su juo dirbs spec pedagogė.

8: Ar pagerėjo mokymosi rezultatai palengvinus programą?

Mama: Nelabai. Jis mokykloje mokytojų nelabai klauso. Iš klasės išbėga kai jam norisi, kabinėjasi prie vaikų kitų.

9: O jūs ar papildomai užsiimat su vaiku namuose. Jūs pakankamai gerai šnekat lietuviškai.

Mama: Ne, aš dirbu tai retai būnu namie, o vyras dažniau girtas būna. Tai niekas su juo neužsiima.

10: O jūsų sūnus lanko pratybas pas logopedę?

Mama: Taip, vaikšto pas logopedę.

11: Gal žinote dėl ko jis ten lankosi?

Mama: Blogai taria, painioje skiemenis vietomis. Iki dabar dar neišmoko nei rašyti, nei skaityti. Nors visas raides žino.

12: Ar buvote nuėjusi konsultuotis pas logopedę?

Mama: Nebuvau, nėra kada. Žinau, kad reikia nueiti. Buvo atvažiuavę pas mus ir namo iš mokyklos dėl Viktoro, bet ką aš padarysiu, aš kai būnu namie, nedirbu, tai noriu pailsėti.

13: O kodėl nebandote šnekėti su Viktoru lietuviškai? Jam būtų didelė pagalba jau nuo tiek.

Mama: tai mano gimtoji kalba rusų, nenoriu susilietuvinti. Mano tėvams būtų įžeidimas jeigu aš su vaikais šnekėčiau lietuviškai.

14: Tai Viktoras lietuvių kalbą girdi tik mokykloje ar yra dar žmonių su kuriais jis bendrautų šia kalba?

Mama: Tai su tėvu kartais šneka. Dar su draugu, jis mūsų kaimynas. O taip daugiau ir neturi su kuo. Čia aplinkui visi lenkiškai šneka.

15: Ar galvojote apie Viktoro ateitį, ką jis galėtų po mokyklos daryti?

Mama: Oi, jis kol baigs mokyklą, tai nežinau kas bus. Gal į kokią profesinę mokyklą arba dirbti gal eis. Van mano vyresnis baigė dvylika klasių, bet niekur nenuėjo mokytis. O šitas tai nežinau kaip.

16: O vyresniam vaikui irgi buvo sunkumų mokykloje?

Mama: Ne, jam lengviau buvo. Jis rusišką mokyklą lankė, mes tada dar kitoje vietoje gyvenom.

17: Kaip manot, jeigu Viktoras lankytų rusišką mokyklą, jam būtų lengviau?

Mama: Nežinau, jis ir rusiškai kai šneka, tai painioja skiemenis. Pavyzdžiui sako čevelok, o ne čelovek. Ir kitus žodžius. Dar ir kai rašo irgi painiojasi. Tikriausiai ir rusų mokykloje irgi būtų sunkumų. Nes dabar tai jis jau lietuviškai daug geriau šneka.

18: O kai šneka rusiškai ar negirdėjote, kad įterptų ir lietuviškus žodžius.

Mama: Taip, pastebėjau. Ir girdėjau kaip lietuviškai su draugu šneka, tai keletą žodžių lietuviškai, keletą rusiškai.

19: Kaip manote, kodėl taip atsitinka?

Mama: Nežinau, gal pritrūksta lietuviškų žodžių, tai tada pasako rusiškus. Vis tiek mokykloje šneka lietuviškai tai jau pasimiršta ir rusiški žodžiai matyt.

20: Tai kiek metų buvo Viktorui, kai jis pradėjo girdėti ir jau bandė bendrauti lietuviškai.

Mama: Tai tėvas kai grįžo iš kalėjimo, tai kartais su juo bendraudavo, bet labai retai. Dažniau rusiškai, nes ir su manim rusiškai šneka. Nežinau, jau tikriausiai nuo kokių šešių, septynių metų. O jau kai į mokyklą nuėjo tai pradėjo po truputį bendrauti.

21: O namuose filmukus, laidas per televizorių žiūri Viktoras.

Mama: Žiūri iš ryto lietuviškus filmukus ir po mokyklos.

22: O pasakas ar mėgsta klausytis?

Mama: Gal ir mėgsta, bet niekas jam neskaito. Kai vasara pas močiutę būna, tai ten skaito jam. Aš žinau, kad blogai, bet jau taip yra.

23: O kokia kalba močiutė skaito Viktorui?

Mama: Rusiškai. Mano mama rusų inteligentė, kitaip ir nemoka. Ji labai daug Viktorui skaito, o mes jau taip kaip išeina gyvenam.

24: O Viktoras apskritai, kada pradėjo šnekėti? Kiek jam buvo metų?

Mama: Vėlai. Gal kokių penkių metų.

25: Ar kreipėtės pas logopedą ar pas šeimos gydytoją dėl to?

Mama: Ne, kažkaip laikėm laukėm. Dar kaimynė pasakė, kad taip būna palauk, pats pradės kalbėti kai laikas ateis. Na ir pradėjo.

26: Ar pradėjo iš karto aiškiai kalbėti?

Mama: Ne, tik atskirais žodžiais. Po truputį kažkaip, bet netaisyklingai ir iki dabar kalba. Gal ir reikėjo pas logopedą eiti.

27: O kokia kalba tarė pirmuosius žodžius?

Mama: Aš manau, kad rusiškai, bet kiti sakė, kad nežinia kokia kalba jis čia kalba.

28: Tai kaip manote ar turi poveikio Viktoro kalbiniams gebėjimams tai, kad jis girdėjo ir rusų ir lietuvių kalbą.

Mama: Nu gal, gal ir kalbėti dėl to vėliau pradėjo. Nežinau, gal ten pas jį galvoje niekaip žodžiai nesusidarydavo dėl to, kad skirtingas kalbas girdėjo.

Aštuntas interviu protokolas su šeima {M9}

1: Kokia yra jūsų ir jūsų vyro tautybė.

Mama: Na, mes laikome save lietuviais, tačiau esame ne „grynakraujai“. Mano yra lenkė, o tėtis lietuvis, o vyro mama yra lietuvė, o tėtis rusas.

2: Kaip kalbatės tarpusavyje?

Mama: Tarpusavyje kalbamės lietuviškai, tačiau su tėvais labai dažnai rusiškai arba lenkiškai.

3: O kokia kalba kalbatės su savo vaikais?

Mama: Mes kalbamės lietuviškai, o seneliai ir rusiškai ir lenkiškai.

4: Tai kelias kalbas žino jūsų vaikai?

Mama: Lietuvių ir rusų kalbas žino labai gerai, o lenkiškai šiek tiek prasčiau.

5: Ar sąmoningai mokinote vaikus kelių kalbų?

Mama: Ne, jos išmoko savaime, girdėdamos kaip šnekam. Anksčiau mes norėdami nusišnepti nuo vaikų ką nors, šnekėdavomės rusiškai. Tačiau vieną kartą vyresnioji dukra pakartojo mano pasakyta sakinį lietuvių kalba. Tuomet ir supratau, kad jau nieko nenuslėpsi.

6: Ar jūsų vaikai lankė darželį.

Mama: Taip, vyresnioji iš pradžių lankė lopšėlį. Kadangi tik rusų grupėse buvo vietų, tai ten ir lankė, vėliau perėjo į lietuvišką darželį, o mažoji, tai iš karto ėjo į lietuvių grupę.

7: Kai atėjo laikas leisti vaikus į mokyklą, ar buvo minčių leisti ne į valstybinę mokyklą?

Mama: Na, pas mus su mokykla tokia istorija buvo. Nors ir lankė lietuvišką darželį, tačiau į pirmą klasę nuėjo į rusų mokyklą.

8: Kodėl taip nusprendėt?

Mama: aš visada leidžiu dukroms dalyvauti priimant svarbius sprendimus. Kai šnekėjom apie mokyklos pasirinkimą, vyresnioji dukra labai prašė, kad leisčiau jai lankyti rusų mokyklą. Ilgai svarstėm, bet sutikom su savo dukra ir leidom jai pamėginti.

9: Kodėl ji taip norėjo į rusų mokyklą, juk jūs ir namie šnekatės lietuviškai?

Mama: Na, rusų kalbą ji žinojo taip pat gerai kaip ir lietuvių, tai dėl jos sugebėjimų nepergyvenau. O labai norėjo į rusų mokyklą dėl to, kad draugės irgi tenėjo.

10: Bet jeigu aš neklystu, ji dabar lanko lietuvių mokyklą?

Mama: Taip, po pusės metų rusiškoje mokykloje, dukra nusprendė (tiksliau pasakius tai buvo bendras sprendimas), kad pereis į lietuvišką mokyklą.

11: Kas paskatino keisti mokyklą?

Mama: Na, namuose mes šnekėdavom lietuviškai, atsirado šiek tiek sunkumų. Nesuprato kai kurių sudėtingesnių žodžių. Aišku, mes padėdavom jai, tačiau susidūrėme su tuo, kad dėl dukters turėjome pradėti šnekėtis rusiškai, kas atrodytų keista, nes gyvename juk Lietuvoje, arba turėjome pakeisti dėstomąją kalbą tai yra pereiti į lietuvišką mokyklą. Tai pasitarėm ir nusprendėm, kad pereisim. Dukrai buvo pasakyta, kad daugiau nebus jokių migravimų iš vienos mokyklos į kitą.

12: Ar perėjus į lietuvišką mokyklą neatsirado sunkumų?

Mama: Šiaip ne, ji dar darželyje buvo išmokusi skaityti, visas raides pažinojo. Vienintelė, tikriausiai, problema ta, kad neatskiria ilgųjų ir trumpųjų balsių. Dar kai diktuoja mokytoja ir aiškiai girdisi, kad ten turi būti ilgas balsis tai tada parašo, bet jeigu pati sau pasako žodį, tai būtinai užilgina arba užtrumpina balsius.

13: Ar buvo reikalingas logopedas jūsų vaikams?

Mama: Na, kai buvo trijų metų, tai netarė š, č, r. Pas logopedą nesikreipėm, nes skaičiau, kad dar gali tokiam amžiuje netart.

14: Tai gal pati ką nors darėt?

Mama: Taip, radau internete įvairių pratimų kaip daryti mankšteles. Ir, nežinau, ar nuo to, ar tiesiog peraugo tą šveplavimo amžių, bet pradėjo gerai tarti. Į mokykląėjo jau taisyklingai tardama.

15: Ar skaitėte vaikams knygas?

Mama: Taip, jos labai mėgo pasakas. Dar nuo mažų dienų pripratinom prie knygų. Skaitome iki šiol. Dabar, kai vyresnė skaito pati, tai mums skaito. Mažoji dar nemoka skaityti, tai nakčiai tėvelis pas mus skaito pasakas.

16: Kokia kalba?

Mama: Mes lietuviškai skaitom, o senelis nenorėdamas, kad vaikai pamirštų rusų kalbą dar paskaito jom ir rusiškai, pamokina senovinių rusų dainų.

17: Kaip jūs į tai reaguojate?

Mama: Teigiama, nemanau, kad kalbos mokėjimas gali pakenkti. Šitų žinių nešti ant pečių nereikia. Bet, žinoma, jeigu kalba nebus naudojama, tai vaikas ją tiesiog pamirš, tai žinau pagal

save. Kažkada gerai mokėjau šnekėti lenkiškai, bet šia kalba šnekėjau tik su savo promočiute, tačiau jai mirus, neturėjau su kuo šnekėtis. Taip po truputį ir pamiršau.

18:Nuo kelių metų jūsų vaikai pradėjo girdėti papildomas kalbas (rusų, lenkų)?

Mama:Nuo kūdikystės. Mes su vyru kreipiamės lietuviškai, o mano mama- lenkiškai, vyro tėvas- rusiškai. Taip ir išmoko ir jos.

19:O kelių metų pradėjo šnekėti ir kokia kalba?

Mama:Taip tiksliai kelių metų nepasakysiu, bet jei jūs turite omeny ar ne vėliau nei kiti vaikai, tai tikrai ne. Kaimynų mergaitė girdėjo tik lenkų kalbą ir šnekėti pradėjo dar vėliau nei mano mergaitės. Jom netrukde tos kelios kalbos. O kokia kalba pradėjo šnekėti, tai lietuvių. Lietuvių kalbą girdėjo vis vien daugiau nei rusų ar lenkų, todėl manau ir buvo jom ši kalba pagrindinė.

20:O kokia kalba filmukus žiūri?

Mama: Įvairiai, lietuvių, rusų. Dabar per kabelinę televiziją rodo daug anglų kalba filmukų, tai žiūri ir juos.

21:Ar nepastebėjote, kalbėdama, tarkim, lietuvių kalba, jūsų dukra neįterpia žodžių rusų arba lenkų kalbom?

Mama: Kai šneka lietuviškai tai tikrai ne, nebent , kaip aš sakau, išsidirbinėdama kaip nors perdaro žodį, bet ten jau nesuprasi kokia kalba. O kalbėdama rusiškai, ji neįterpia, bet nežinodama kaip pasakyti rusiškai žodį, paklausia vertimo ir tada pasako.

22:O jaunesnė dukra irgi taip pat?

Mama: Na, ji rusiškai prasčiau moka, bet susišneka kai reikia. Bet jau šita kalbėdama rusiškai įterpia ir lietuviškus žodžius, bet ne paprastai, o padaro juos kad skambėtu rusiškai (pavyzdžiui, nežinojo kaip pasakyti rusiškai dviratis, tai pasakė dvirat). O lietuviškai kalbėdama tikrai nepainioja žodžių.

23:Kaip manote, ar tai, kad vaikas girdi savo artimoje aplinkoje daug kalbų, turi poveikio jo kalbinių gebėjimų formavimuisi?

Mama:Na, mūsų atveju pirminė kalba nenukentėjo. Antrinės kalbos gebėjimai pradėjo formotis šiek tiek vėliau ir jie, manau, yra pakankamai geri. Bet nenaudojant kalbos ji tiesiog pasimirš.

24:Ačiū, kad dalyvavote pokalbyje.

Dešimtas interviu protokolas su šeima {M10}

1:Kokia jūsų ir jūsų vyro tautybė?

Mama:Aš esu pusiau lietuvė, pusiau lenkė. Ir vyras taip pat. Bet šiaip tai esame lietuviai.

2:Kokia kalba kalbatės tarpusavyje?

Mama: dažniausiai lietuviškai.

3:O su vaikais?

Mama: Irgi lietuviškai, bet kartais užaina noras pašnekėti ir senelių gimtąja kalba. Kadangi vaikai moka, tai pasišnekam ir lenkiškai.

4: Tai kiek kalbų moka jūsų vaikai?

Mama: Tai vyresnis moka lietuvių, lenkų ir rusų. Nuo praeitų metų pradėjo mokintis anglų kalbos, tai pastebiu, kad ir angliškai jis supranta. Kai žiūri filmukus, tai verčia broliui. Kadangi pati irgi suprantu, tai žiūriu, kad visai teisingai išverčia. Tai, žodžiu, vyresnis, sakyčiau moka keturias kalbas, o jaunesnis trys.

5: Jeigu teisingai supratau, jūsų ir jūsų gimtoji kalba yra lietuvių.

Mama: Na taip.

6: O nuo kelių metų vaikus pradėjote mokinti užsienio kalbų?

Mama: Specialiai mes jų nemokinom. Savaimė girdėjo kaip močiutės, kaimynai kalba. Taip ir išmoko. Anglų kalbą vyresnis iš filmukų ir kompiuteriaus išmoko, nes kažkaip jam labiau patikdavo žiūrėti anglų kalba filmukus. Matyt gabus kalboms, dėl to ir išmoko. O girdėti tai nuo kūdikystės pradėjo. Juk močiutės kalbėdavo prie jų.

7: Tai nuo kelių metų jau pradėjo suprasti lenkų, rusų kalba?

Mama: Nuo kokių trijų metų.

8: O apskritai nuo kelių metų pradėjo kalbėti, reikšti savo mintis jūsų vaikai?

Mama: Vyresnis jau pusantrų metų būdamas puikiai šnekėjo lietuvių kalba. Dviejų metų, kažkur, pradėjo suprasti lenkų kalba, o vėliau ir rusų išmoko. O jaunesnis šiek tiek vėliau, bet irgi panašiu laiku, gal kokiu dviejų metų pradėjo lietuviškai ir neužilgo lenkiškai ir rusiškai.

9: Ar lankė vaikai darželį?

Mama: Taip, nuo trijų metų ir vienas ir kitas vaikščiojo į darželį.

10: Kokia kalba dažniausiai kalbėdavo darželyje?

Mama: Nors ir lankė lietuvišką grupę, tačiau ten šnekėdavo įvairiai: ir lenkiškai, ir rusiškai, ir lietuviškai. Įvairių tautybių žmonės mūsų krašte gyvena, tai ir vaikai kalba įvairiomis kalbomis.

11: O ar jūsų vaikams dėl to žodžiai nesipainiojo, juk dar jie pakankamai nedideli, o jau žino tiek kalbų?

Mama: Aš pastebėjau, kad kartais jaunesnis sūnus aiškindamas ar pasakodamas ką nors vis įterpia kokį npr. žodį lenkų arba rusų kalba.

12: Kaip reaguojate į tai?

Mama: Na, pataisau, pasakau kaip reikia sakyti lietuviškai, paprašau, kad pakartotu.

13: Kaip manote, kodėl taip atsitinka?

Mama: Tai dažniausiai būna kai jis greitai šneka ir nesusimąsto, tai matyt ten galvelėje koks jam pirmas žodis pasitaiko, tokį ir pasako. Visvien tiek kalbų per sudėtinga vaikui taisyklingai mokėti.

14:Bet ar nemanot, kad tas kalbų mokėjimas gali sukelti neigiamų padarinių. Vienas tokių galėtų būti gimtosios kalbos žodžių užmiršimas.

Mama:Ne, nemanau. Jeigu mes šeimoje nešnekėtume lietuviškai, tai gal ir galėtų pamiršti, bet pas mus pagrindinė kalba yra lietuvių, mes nuolat ja naudojame. Tikrai jis jos nepamirš. O kad išmoks gerai šnekėti ir kitomis kalbomis, tai manau tik pliusas.

15: O kokia kalba broliai kalbasi tarpusavyje?

Mama: pagrinde lietuviškai, bet žaisdami naudoja ir kitas kalbas. Dažnai girdžiu ir anglų kalbos žodžių, pavadinimų.

16:Ar mokykloje vaikai nesusiduria su mokymosi sunkumais?

Mama: Vyresniajam pirmoje klasėje nelabai sekėsi skaityti.Jam tiesiog nepatiko. Su rašymu problemų nebuvo.

17:Kaip manot, kodėl nepatiko skaitymas?

Mama: Nežinau, tiesiog nepatikdavo, jam lėtai sekėsi skaityti.

18:O kaip dabar?

Mama:Dabar daug geriau skaito. Jau praeitais metais buvo padaryta pažanga. Versdavau tiesiog skaityti, kol neiprato ir pats nesėdavo. Dar tokį būdą vasarą buvau išbandžiusi: jis be proto mėgsta piešti, kur bevažiutume, visur su juo pieštukai, flomasteriai. Kai mokytoja uždavė vasarai perskaityti knygas, tai po kiekvienos perskaitytos knygos prašydavau, kad jis nupieštų tai, kas jam labiausiai įsiminė. Tai jis tas knygas vis stengdavosi kuo greičiau perskaityti, kad galėtų nupiešti naują piešinį. Tai dabar jis jau trečioje klasėje ir tokių problemų kaip buvo anksčiau su skaitymu neturime.

19:O jūs ar skaitydavote vaikams knygas, gal daineles dainuodavot?

Mama:Kai buvo maži, tai ir skaitydavom, ir dainuodavom, ir daineles kurdavom.

20:O tėtis ar prisidėdavo prie vaikų ugdymo?

Mama: Mūsų tėtis dirba parom, tai jis retai būna namie. Kai būdavo, tai prisidėdavo. Žaidimus įvairius kartu žaisdavo.

21:Ar kada nors kreipiatės į logopedą, ar buvo tokia būtinybė?

Mama:Ne, tokios būtinybės nebuvo, tai ir nesikreipėm.

22:Jeigu teisingai supratau, tai močiutės kalba su anūkais lenkų kalba?

Mama:Dažniausiai taip.

23: O kaip anūakai atsako?

Mama:Anksčiau kol nemokėdavo kalbėt, o tik suprasdavo, tai atsakydavo lietuviškai, bet dabar atsako dažniausiai lenkiškai.

24:Ar jūsų vaikai turi daugiau galimybių kalbėti lietuvių kalba ar kitomis kalbomis?

Mama: Gal vienodai. Lietuvių kalba jie kalba namuose ir mokykloje, o lenkų ir rusų kalbomis jie kalbasi su draugais, močiutėm. Taip pat ta kalba nuolat girdima tai kaimynų tarpe, tai parduotuvėje. Tokioje vietoje gyvenam, kur neįmanoma nuo to pabėgti. Čia net skelbimai ant informacinių lentų kartais užrašomi tik lenkų kalba. Geriausiu atveju būna užrašas lietuvių kalba, bet šalia būtinai yra ir lenkų kalba vertimas.

25:Ar niekad nesvarstėt tokios galimybės, kad vaikai eis ne į valstybinę mokyklą, o į lenkų ar rusų kalba dėstomais dalykais.

Mama:Ne, tikrai ne, apie tai net negalvojome. Mes patys baigėme lietuviškas mokyklas nors ir esame iš maišytų šeimų. Apie jokią kitą mokyklą net negalvojome. Gyvename Lietuvoje taigi vaikai visu pirma turi nepriekaištingai mokėti lietuvių kalbą. Net gi jeigu mes laikytume save lenkais (mano mama yra tikra lenkė), tai ir tai aš sekčiau savo mamos pavyzdžiu, dėl ko aš jai tikrai dėkoju, ir leistume vis tiek vaikus į lietuvišką mokyklą. Šitas klausimas net nebuvo svarstomas kai vaikams atėjo laikas eiti į mokyklą.

26:Kaip manot, ar tai, kad vaikai auga daugiakultūrinėje aplinkoje turi poveikio jų kalbos formavimuisi, kalbos raidai?

Mama:Na, mano vaikams didelio poveikio neturėjo, tačiau dirbdama darželyje matau įvairių vaikų ir galėčiau drąsiai teigti, kad gimtosios kalbos gebėjimai vystosi šiek tiek lėčiau kai vaikai išoriškai yra veikiami kitų kalbų.

27:Kaip tas poveikis pasireiškia?

Mama:Tiesiog painioja žodžius. Reikšmę supranta, bet šnekėdami įterpia ir kitos ar net kitų kalbų žodžius.

28:Kaip manote, nuo kelių metų reikėtų įvedinėti antrąją ar trečiąją kalbą, kad padaryti vaikui kuo mažiau žalos.

Mama:Kuo anksčiau, manau, ir reikėtų įvedinėti. Pas mus darželyje ateina vaikai painiodami kalbas, o išeina į mokyklą jau gerai šnekėdami. Jeigu lietuvis vaikas, tai jis išmoksta ir kitas kalbas, kas tikrai netrukdyt jam gyvenime. Iki mokyklos jis sustiprina gimtosios kalbos mokėjimą ir jau labai retai painioja žodžius. O jeigu vaikas lenkas arba rusas, tai darželyje iš lietuvių vaikų ir auklėtojų išmoksta kalbos ir į lietuvišką mokyklą jau eina su minimaliom spragom. Bet, žinoma, svarbios yra vaiko individualios savybės. Yra skirtingų vaikų su skirtingais sugebėjimais.

29:O pas jus darželyje ar dirba logopedas?

Mama:Ne, neskirtas etatas, nors tikrai labai reikia. Labai daug vaikučių švepluoja.

30:Ar tėveliai kreipiasi patarimų, kaip sumažinti šveplavimą, kur kreiptis ar panašiai?

Mama:Dėl šito tai nesikreipia. Vienas vaikiukas darželį lankė ir nešnekėjo, tai tėveliai net nenorėjo sutikti, kad mes nuvežtume į pedagoginę psichologinę tarnybą. Sutiko kai pagrasinom

jog kreipsimės į vaiko teisių apsaugos skyrių. Mes pačios sakom tėveliams, kad važiuokit pas logopedą į polikliniką, tačiau taip nei vienas ir nebuvo.

31:Ar daug ateina į darželį vaikučių, kurie nesupranta visiškai lietuviškai?

Mama:Iš devyniolikos vaikų kokie du, trys būna. Bet jie labai greitai apsipranta.

32:Ar jie nesijaučia nesmagiai, kad kiti vaikai kalba lietuviškai, o jie nemoka?

Mama:Pas mus tokia padėtis, kad praktiškai visi vaikai moka kalbėti lenkų ir rusų kalbom. Nors mes stengiamės tik lietuviškai kalbėti ir vaikus skatinam kalbėti lietuviškai, bet jie vis vien šneka kaip nori. Tai tie kurie iš pradžių nesupranta lietuviškai, jokio diskomforto nejaučia. Bet jie greitai išmoksta lietuvių kalbos.

33:Kaip manot, kodėl tėveliai leidžia vaikus į grupę, kur užsiėmimai vyksta ne gimtąja kalba?

Mama:Manau, kad galvoja apie vaikų ateitį. Kaip bebūtų, mes gyvenam Lietuvoje.

34:Ačiū už išsamius atsakymus.

KLAUSIMAI LOGOPEDAMS

- 1.Kiek laiko dirbate logopede?
- 2.Ar senai dirbate su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?
- 3.Su kokiais sutrikimais susiduriate dažniausiai dirbant su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?
- 4.Ar tie sutrikimai būdingi tik daugiakalbiam vaikam, ar pastebimi ir vaikams iš vienakalbės aplinkos?
- 5.Ar pradinių klasių mokytojai kreipiasi į jus rekomendacijų dėl darbo organizavimo?
- 6.Kokius metodus/būdus taikote dirbdama su vaikais iš multikultūrinės aplinkos?
- 7.Ar darbo metodai su vaikais iš daugiakalbės aplinkos skiriasi nuo metodų dirbant su vaikais iš vienakalbės aplinkos?
- 8.Ar susidūrėte su ta problema, kad vaikas nesuprastų ką jūs sakote? O gal nesupranta atskirų žodžių?
- 9.Ar vaikai drąsiai pasako, kad nesuprato vieno ar kito žodžio?
- 10.Ar savo darbo praktikos metu, nepastebėjote, kad vaikams iš multikultūrinės aplinkos yra būdinga kalbos interferencija?
- 11.Ar dažnai pasitaiko kalbos interferencija?
- 12.Kai vyksta grupinės pratybos ar daugiau vaikų būna iš multikultūrinės aplinkos ar iš vienakalbių šeimų?
- 13.Kaip vaikai kalba tarpusavyje, savo gimtąja kalba ar valstybine?
- 14.Kokiu būdu/ metodais jūs įtraukiate vaikus iš multikultūrinės aplinkos į lietuviškąją aplinką?
- 15.Ar tėvai dalyvauja lietuviškumo ugdyme?
- 16.Ar tėvai patys ateina konsultuotis pas jus dėl kalbos ugdymo?
- 17.Ar jus rengiate rekomendacijas tėvams mokytojams dėl darbo su mokiniais iš multikultūrinės aplinkos.
- 18.Kaip rekomenduojate tėvams ugdyti mokinius namuose, kad jų kalbiniai gebėjimai būtų geresni?
- 19.Ar galėtumėte teigti, kad daugiakalbė (multikultūrinė) aplinka turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?
- 20.Kaip jūs manote, ar individualios mokinio savybės ir laiko tarpas, kada vaikas buvo įtrauktas į multikultūrinę aplinką, turi poveikį mokinių kalbinių gebėjimų formavimuisi?

KLAUSIMAI TĖVAMS

1. Kokia yra jūsų ir jūsų vyro tautybė?
2. Kokia kalba kalbatės tarpusavyje?
3. Kokia kalba kalbatės su savo vaikais/u?
4. Kelias kalbas žino jūsų vaikai?
5. Kelių metų pradėjo šnekėti ir kokia kalba?
6. Nuo kelių metų jūsų vaikai pradėjo girdėti papildomas kalbas (lietuvių, rusų)?
7. Ar sąmoningai mokinote vaikus/ą kelių kalbų?
8. Ar jūsų vaikas/ai lankė darželį? (Jei lankė, tai kokia kalba?)
9. Kai atėjo laikas leisti vaikus į mokyklą, ar buvo minčių leisti ne į valstybinę?
10. Kodėl nusprendėte leisti į valstybinę, o ne gimtąją kalba dėstomais dalykais?
11. Ar vaikas susidūrė su sunkumais mokykloje? Su kokiais? Kokias klaidas darė?
12. Ar į mokyklą ėjo jau taisyklingai tardamas garsus?
13. Ar buvo reikalingas logopedas jūsų vaikams?
14. Ar jūs kreipėtės rekomendacijų į mokytojus mokykloje?
15. Ar mokytojai, logopedai informuoja jus apie sunkumus su kuriais susiduria jūsų vaikas?
16. Ar padete vaikui ruošti pamokas namuose?
18. Ar skaitėte/ ote vaikams knygas? Kokia kalba?
19. Kokia kalba vaikas/ai žiūri filmukus?
20. Kokia kalba vaikas/ai dažniausiai bendrauja su draugais kieme, su seneliais ar kitais artimais žmonėmis?
21. Ar nepastebėjote vaiko kalboje svetimų kalbos vartojimo (t.y. kalbant viena kalba, ar neįterpia kitos kalbos žodžių)?
23. Kaip manote, ar tai, kad vaikas girdi savo artimoje aplinkoje daug kalbų, turi poveikio jo kalbinių gebėjimų formavimuisi?
24. Kaip manot, nuo kelių metų vaikui reiktų susidurti su kitomis kalbomis, kad mokykloje jis patirtų kuo mažiau sunkumų?

Protokolas atvejui su etnografinio tyrimo elementais

Esu 28 metų mama, auginanti beveik 2 metų dukrele. Norėčiau papasakoti, kaip aš esu susidūrusi su daugiakalbyste savo gyvenime. Augau mišrioje šeimoje, mama rusų tautybės, tėvas-lietuvių. Daugiausiai šeimoje kalbėjome rusiškai, kadangi mūsų kaime gyveno daugiau šia kalba šnekančių žmonių.

Darželį pradėjau lankyti nuo 1,3 metų, grupė buvo rusiška, tačiau joje buvo šnekančių vaikų tiek lietuvių, tiek rusų, net lenkų kalbomis. Taigi jau darželyje susidūriau su daugiakalbyste. Kaip bebūtų keista, maži vaikai susikalba tarpusavyje, net nemokėdami vienos ar kitos kalbos, o laikui bėgant, girdint skirtingas kalbas, nori tu to ar nenori, jas pamažu pradeda įsisąmoninti, įsisavinti.

Kadangi mama dirbo rusų mokykloje mokytoja, buvo nuspręsta, kad aš eisiu būtent į rusišką mokyklą. Šiam sprendimui taip pat įtakos turėjo mamos darbdavys, kadangi mokykloje trūko vaikų, tai mamai „liepė“ vesti savo vaiką būtent į rusišką mokyklą. Tuo metu, tai atrodė visai normalu, juk šeimoje šnekėjome taip pat rusiškai.

Pradėjusi lankyti pradinę mokyklą supratau, kad man trūksta bendravimo būtent lietuvių kalba. Daugiau mano bendraamžių lankė lietuvių mokyklą, kieme vaikai žaisdami kalbėjo tik lietuviškai, todėl jaučiau „diskomfortą“ būdama su jais kieme. Nors viską supratau, ką jie kalba, tačiau nemokėjau, negalėjau reikšti savo minčių lietuviškai taip taisyklingai kaip tai darė jie. Mano kalba buvo nerišli, sunkiai dėliojau sakinius, mintyse verčiau žodžius iš rusų kalbos į lietuvių, tas tiesioginis žodžių vertimas iš vienos kalbos į kitą kartais apversdavo mano mintis aukštyl kojoms ir pasakydavau visai ne tai, ką iš tikrųjų norėjau pasakyti. Vaikai juokėsi, apsidaržiaavo. Jeigu būčiau uždara ir pernelyg jautri, manau tie įžeidimai man būtų pakenkę, tačiau, man tai išėjo į gera. Aš stengiausi nepasiduoti, turbūt tai ir buvo pagrindinė priežastis, kodėl pabaigus pradinę mokyklą, t.y. 4 klases, aš pareiškiau norą lankyti lietuvišką mokyklą, t.y. pereiti iš rusų mokyklos į lietuvių. Mamai tas mano noras nelabai patiko, tėtis irgi žiūrėjo į tai prieštaringai, kadangi pakeisti mokyklą, o ypač dėstomąją kalbą, yra pernelyg sudėtinga. Tėvai tai suprato ir pakankamai ilgai svarstė dėl sprendimo priėmimo, tačiau sutiko.

Rusų mokykloje man sekėsi puikiai, mokytojai net siūlė pereiti į vyresnę klasę, nes visas užduotis atlikdavau greit ir teisingai. Perėjus į lietuvišką mokyklą, man teko susidurti su daugybe iššūkių. Iš pirmūnės ir gabios mokinės, tapau vidutinioke, vos spėjanti pasivyti savo klasės draugus. Reikėtų paminėti tai, kad vasaros atostogų metu ašėjau papildomai pasimokyti su lietuvių kalbos mokytoja, kadangi man trūko elementarių žinių, kad galėčiau pradėti mokytis

pagal lietuvišką programą. Tuo metu nereikėjo laikyti jokių vertinimo egzaminų, kaimo mokykloje lengvai priėmė mane iš rusiškos pradinės mokyklos į lietuvišką.

Kaip šiandien atsimenu, kad buvo nepaprastai sunku...Daugiausiai problemų buvo su gramatika, supratau, kad lietuvių kalba yra nepaprastai sudėtinga, tos „nosinės“ raidės, „y“ ilgosios, raidės painiojosi, dariau nemažai kirčiavimo klaidų, jautėsi akcentas. Lietuvių kalbos mokytoja darė man nuolaidas, ji tikėjo, kad aš galiu įveikti visus barjerus. Tačiau ne visi mokytojai buvo tokie nuolankūs, teko susidurti ir su nepatogiomis man situacijomis. Daugiausiai sunkumų kildavo per pamokas, kuriose reikėdavo ką nors pasakoti, atpasakoti, dar nemokėjau taip rišliai kalbėti lietuviškai, kad galėčiau drąsiai atsistoti prieš klasę papasakoti kokią nors pasaką, įvykį ir t.t. Geografijos, istorijos pamokų labiausiai nemėgau, nes viską reikėjo atsakinėti žodžiu. Kadangi esu labai užsispyrusi, tai stengiausi namuose kuo daugiau pasakoti lietuviškai. Su mama ir tėčiu pradėjome šnekėti lietuviškai. Iš pradžių skambėjo keistai, tačiau laikui bėgant visai patiko, sudarydavom situacijas, kuriomis kalbam lietuviškai ir kuriomis rusiškai. Pavyzdžiui, jeigu šnekam apie mokyklą, tuomet lietuvių kalba, o jei apie kažkokius kitus reikalus, tai rusiškai. Buvo visai smagu ir tėvai žinodavo iš anksto, jei pradėdau šnekėti lietuviškai, vadinasi kalba eis apie mokyklą arba draugus. Tėvai daug dėmesio skyrė mano lietuvių kalbos ugdymui. Man pasisekė, kad jie puikiai šnekėjo lietuviškai ir galėjo taisyklinga lietuvių kalba bendrauti su manimi. Kadangi mama buvo mokytoja (tarpkitko rusų kalbos ir literatūros), ji puikiai žinojo į ką reikia atkreipti dėmesį ir kaip taisyklingai ugdyti kalbą. Kol mokiausi rusų mokykloje, jau tuomet buvo skiepijama meilė knygoms, tačiau perėjus į lietuvių mokyklą, skaitomų knygų nesumažėjo, o atvirkščiai. Pradėjus lankyti lietuvišką mokyklą, kai kuriam laikui buvo sustabdytas mano rusų kalbos ugdymas ir visos „pajėgos“ perkeltos į lietuvių kalbos kalbinių gebėjimų formavimą. Mama iš pradžių kartu skaitydavo, kol aš nustojau daryti klaidas. Prie to prisidėjo ir tėtis. Kartu eidavom į kaimo biblioteką ir rinkdavomės įdomiausias knygas. Su mama dažnai rašydavome diktantus, analizuodavome klaidas. Tai nebuvo daroma prievarta, matyt aš pati supratau, kad man to reikia. Nesu žinovė, bet manau, kad knygų skaitymas, diktantų rašymas, pasakojimas įvairių istorijų buvo tikri pagalbininkai, kurių dėka sugebėjau įveikti visus kalbinius ir gramatinius sunkumus. Be abejo, tėvų noras man padėti buvo pagrindinis sėkmės rodiklis.

Prie patirtų sunkumų reikėtų paminėti ir kultūrinius dalykus. Nors rusų ir lietuvių tradicijos ir šventės nėra labai skirtingos, tačiau vis gi skirtumų yra. Pradėjusi mokytis lietuviškoje mokykloje pajutau skirtumą tarp didžiųjų švenčių. Mes šeimoje buvome pripratę, kad Kalėdų senis t.y. Senis šaltis, dovanas atnešdavo naujųjų metų naktį (Rusijoje dovanomis keičiamasi Naujųjų Metų naktį). Niekaip negalėdavau suprasti, kodėl pas mano klasiokus jis ateidavo savaite anksčiau. Vėlykas mes švėsdavom irgi kitu laiku. Prisimenu. visi ateidavo po

atostogų jau atšventę vėlykas, o mano šventės būdavo dar neprasisidėjusios. Man buvo keista ir nelabai malonu, tai darė mane kažkokia išskirtine, o aš tokia nenorėjau būti. Man pasisekė, kad aš turėjau protingus tėvus, kurie labai greitai „sutvarkė“ šią problemą. Mes pradėjome švęsti ir tėčio ir mamos šventes. Smagiausiai buvo sulaukti Senio šalčio ir Kalėdų senio. Kad žinočiau daugiau apie lietuvių tradicijas ir papročius kartu su mama domėjomės. Tėtis pasakodavo įvairias lietuviškas pasakas, padavimus. Vieną kartą nusprendėm, kad reikia iš arčiau susipažinti su lietuviškais patiekalais. Visą mėnesį mama gamino tik tradicinius lietuviškus patiekalus, o aš galėjau per darbų pamoką pasigirti, kad moku gaminti cepelinus.

Laikui bėgant rašant diktantus, rašinėlius mano padarytų klaidų skaičius vis mažėjo, kol iš viso jos dingo. Rašiniai buvo siunčiami į literatūrinius konkursus. Palaipsniui lietuvių kalba tapo man gimtąja. Supratau, kad kalbant rusiškai nevisada taip sklandžiai formuojami sakiniai. Kadangi nenorėjau prarasti šios kalbos gebėjimų, pradėjau skaityti ir domėtis rusų literatūra. Matyt tai paveldėjau iš mamos, mane vasada žavėjo Tolstojaus, Puškino, Dostojevskio kūriniai. Taigi, skaičiau rusų rašytojų romanus originalo kalba. Buvo sudėtinga, tačiau labai norėjau išsaugoti savo prigimtinę, mamos dovanotą kalbą. Daug dirbau ta linkme ir man pavyko.

Mokyklą pabaigiau su pagyrimu, įstojau į universitetą, kurią baigiau taip pat puikiai, todėl šiandien labai džiaugiuosi, kad tėvai pritarė mano norui pereiti į lietuvišką mokyklą. Šiandien aš puikiai kalbu ir rašau abiem kalbomis, kalbu be akcento, ir manau, kad tai labai didelis plusas mano gyvenime. Po studijų baigimo, man tai padėjo susirasti gerą darbą ir realizuoti save.

Šiuo metu galiu drąsiai teigti, kad aš esu Lietuvos pilietė su dviem gimtosiom kalbom, kurias žinau vienodai gerai. Svarbiausia buvo tai, kad mane palaikė mano šeima, mokytojai, kurie kartais nepelnytai man atleisdavo vienokias ar kitokias gramatines klaidas, matyt matė manyje potencialą, tikėjo, kad galiu susitvarkyti. Taip ir buvo.

Mano beveik dviejų metų dukrelė šiandien taip pat yra auginama dvikalbėje šeimoje. Stengiamės su ja kalbėti dviem kalbomis, tačiau namuose ji daugiausiai girdi rusų kalbą (vyras rusų tautybės), pagrinde vartoja rusiškus žodžius, tačiau aš stengiuosi ją supažindinti ir su lietuvių kalba, lankome mokyklėlę, kur kalbama lietuviškai ir ji puikiai supranta, kas jai yra sakoma, todėl tai puikus įrodymas, kad dvikalbystė šeimoje ar artimoje aplinkoje yra tik teigiamas dalykas. Svarbu neklaidinti vaiko, ir patiems nekalbėti mišriai, tai yra pusę sakinio dalies viena kalba, kitą pusę kita kalba ar pan. Vaikas gali ir geba pats atskirti kalbas, tik kartais jam reikia padėti. Aišku yra įvairių niuansų, būna skirtingų vaikų, kurie ne visada sugeba atskirti ankstyvajame amžiuje kalbas ir tai trugdo jų kalbiniam gebėjimams, mūsų atveju tai nepasireiškė, dukrelė pradėjo kabėti nuo 1 metų, dabar jai 1,8 mėnesiai ir ji puikiai dėlioja sakinius iš 5 žodžių, nepainiodama kalbų!